

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

«ԲԵՍԹ ՄԱՅՆԻՆԳ» ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՄԲ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ԳԵՈԷԿՈՆՈՄԻԿԱ» ՓԱԿ ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

«ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑՎԱԾ Է»
«ԲԵՍԹ ՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊԸ-ի
տնօրեն
Ս. Արսենյան
03 2024թ.

«ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԵՄ»
«ԳԵՈԷԿՈՆՈՄԻԿԱ» ՓԲԸ-ի
գլխավոր տնօրեն
Ա. Բաղդասարյան
07 03 2024թ.

ՀՀ ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ՆՈՐԱԳՑՈՒՂԻ ԱՆԴԵՋԻՏԱԲԱԶԱՆՏԵՐԻ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԻ
ՀՅՈՒՄԻՍ-ԱՐԵՎԵԼՑԱՆ ՏԵՂԱՄԱՍԻ ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՆԱԾՈՑԻ ԱՐԳՈՒՆԱՀԱՆՄԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՅՏ

Նախագծի գլխավոր ինժեներ,
տ.գ.թ., դոցենտ

Ա. Բաղդասարյան

Նախագծի ինժեներ, հայցորդ

Ն. Սահակյան

Երևան 2024

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.	ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ.....	4
2.	ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ.....	13
2.1.	Ձեռնարկողի վերաբերյալ տեղեկատվություն.....	13
2.2.	Նախատեսվող գործունեության անվանումը և նպատակը.....	13
2.3.	Նախատեսվող գործունեության բնութագիրը.....	15
2.3.1.	Համառոտ տեղեկություններ շրջանի երկրաբանական կառուցվածքի մասին.....	15
2.3.2.	Տեղամասի երկրաբանական կառուցվածքը.....	17
2.3.3.	Անդեզիտաբազալտների միներալային և քիմիական կազմերը.....	19
2.3.4.	Անդեզիտաբազալտների ֆիզիկամեխանիկական հատկությունները.....	20
2.3.5.	Անդեզիտաբազալտներից ստացված խճի և ավազի ֆիզիկատեխնիկական հատկությունները.....	20
2.3.6.	Տեխնիկական և տեխնոլոգիական լուծումները.....	22
2.4.	Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատմանն ու կառավարմանն առնչվող ՀՀ օրենսդրությունը և նախագծման նորմատիվաիրավական հենքը	24
3.	ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ ԵՎ ԻՐԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՍԽԵՄԱՆ.....	30
3.1.	Գտնվելու վայրը.....	30
3.2.	Ռելիեֆը, երկրաձևաբանությունը.....	35
3.3.	Կլիման.....	37
3.4.	Սողանքներ, սեյսմակայունություն.....	39
3.5.	Մթնոլորտային օդը.....	42
3.6.	Ջրային ռեսուրսները.....	44
3.7.	Հողերը.....	48
3.8.	Բուսական և կենդանական աշխարհը.....	50
3.9.	Վտանգված էկոհամակարգերը.....	56
3.10.	Բնության հատուկ պահպանվող տարածքները.....	58
4	ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ.....	60
4.1.	Ենթակառուցվածքներ.....	60
4.2.	Հողերի տնտեսական յուրացման բնութագիրը.....	64
4.3.	Պատմության և մշակութային հուշարձանները.....	65
4.4.	Տեղեկատվություն հանրության ծանուցուման, հանրային լսումների և արդյունքների մասին.....	66
5.	ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ.....	67
5.1.	Ազդեցությունը մթնոլորտային օդի վրա.....	67
5.2.	Ազդեցությունը ջրային ռեսուրսների վրա.....	67
5.3.	Ազդեցությունը հողային ռեսուրսների վրա.....	68
5.4.	Ազդեցությունը կենսաբազմազանության վրա.....	69
5.5.	Ընդերքօգտագործման թափոններ.....	69
5.6.	Աղմուկ և թրթռում.....	70
5.7.	Սանիտարապաշտպանիչ գոտի.....	71
5.8.	Պատմամշակութային հուշարձանների պահպանություն.....	71
5.9.	Սոցիալ-տնտեսական ազդեցություն.....	71

6.	ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆՆ ՈՒՂԴՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ.....	73
6.1.	Բնապահպանական միջոցառումների բնութագրերը.....	73
6.2.	Հակավթարային միջոցառումներ.....	75
6.3.	Արտակարգ իրավիճակների կառավարում.....	77
6.4.	Բնապահպանական մշտադիտարկումների պլան.....	78
	ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....	83

ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ

Հավելված 1.	ԻՐԱԴՐԱՅԻՆ ՍԽԵՄԱ.....	85
Հավելված 2.	ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՔՆՆԱՐԿՄԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐԻ ՑԱՆԿԸ.....	86
Հավելված 3	ԲՆԱՊԱՀԱՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՊԼԱՆ.....	91

1. ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ

Սույն հայտում օգտագործվում են հետևյալ հիմնական հասկացությունները.

1) **ընդերք**՝ հողածածկույթից ներքև, իսկ դրա բացակայության դեպքում՝ երկրի մակերևույթից, ջրավազանների կամ ջրհոսքերի հատակից ներքև՝ ըստ խորության տեղադրված երկրակեղևի մաս, որը մատչելի է ընդերքօգտագործման համար,

2) **երկրաբանական ուսումնասիրություններ**՝ ընդերքի երկրաբանական աշխատանքների համալիր, որի նպատակն է ուսումնասիրել երկրակեղևի կառուցվածքը, ապարների առաջացման պայմանները, արտածին երկրաբանական պրոցեսները, հրաբխային գործունեությունը, ինչպես նաև հայտնաբերել ու գնահատել կամ վերագնահատել օգտակար հանածոների պաշարները,

3) **ընդերքօգտագործում**՝ երկրաբանական ուսումնասիրությունների, օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակներով ընդերքի օգտագործում կամ ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակում,

4) **օգտակար հանածոյի արդյունահանման թույլտվություն**՝ թույլտվություն, որն իրավունք է տալիս ընդերքի որոշակի տեղամասում իրականացնելու օգտակար հանածոների արդյունահանման և (կամ) ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակման աշխատանքներ,

5) **ընդերքի տեղամաս**՝ որոշակի աշխարհագրական սահմանանշում պարունակող ընդերքի մաս, որում պետք է իրականացվեն ընդերքօգտագործման աշխատանքներ,

6) **օգտակար հանածո**՝ ընդերքում պարփակված պինդ հանքային գոյացումներ, հեղուկ կամ գազային բաղադրամասեր, այդ թվում՝ ստորերկրյա ջրեր (քաղցրահամ և հանքային) և երկրաջերմային էներգիա, ջրավազանների, ջրհոսքերի հատակային նստվածքներ, որոնց քիմիական կազմը և ֆիզիկական հատկանիշները թույլ են տալիս դրանք օգտագործել ուղղակիորեն կամ վերամշակումից հետո,

7) **օգտակար հանածոյի պաշարներ**՝ օգտակար հանածոյի կուտակումներ, որոնց ծավալը, քանակը, որակը և տարածքային դիրքն ու ձևը որոշված են,

8) **հանքավայր**՝ ընդերքի մաս, որը պարունակում է օգտակար հանածոյի պաշարներ (այդ թվում՝ կանխատեսումային), որոնք ստացել են երկրաբանատնտեսագիտական գնահատական,

9) **արտադրական լցակույտեր**՝ օգտակար հանածոների ուսումնասիրության, արդյունահանման կամ վերամշակման արդյունքում առաջացած ընդերքօգտագործման թափոններ (այդ թվում՝ պոչանքներ)՝ տեղադրված երկրի մակերևույթի վրա կամ լեռնային փորվածքներում,

10) **օգտակար հանածոների պաշարների հաշվեկշիռ**՝ հայտնաբերված օգտակար հանածոների պաշարների պետական հաշվառման ձև՝ յուրաքանչյուր տարվա հունվարի 1-ի դրությամբ, որը պարունակում է տվյալներ ուսումնասիրված հանքավայրերի պաշարների քանակի, որակի և ուսումնասիրվածության աստիճանի, ինչպես նաև հաշվետու ժամանակաշրջանում դրանց փոփոխության մասին,

11) **օգտակար հանածոյի արդյունահանում**՝ օգտակար հանածոյի դուրսբերումը հանքավայրերից և դրանց մեջ պարփակված օգտակար բաղադրիչների կորզմանն ուղղված աշխատանքների համալիր.

12) **լեռնահատկացում**՝ օգտակար հանածոյի արդյունահանման համալիրի տեղադրման նպատակով տրամադրվող ընդերքի տեղամասի եզրակետերի կոորդինատներն ամրագրող՝ լիազոր մարմնի կողմից ընդերքօգտագործողին տրվող փաստաթուղթ, որն ընդերքօգտագործման իրավունքի անբաժանելի մասն է,

13) **օգտակար հանածոյի արդյունահանման համալիր**՝ օգտակար հանածոյի արդյունահանման և վերամշակման նպատակով կառուցված շենքի, շինության, տեղակայված սարքավորումների, հաղորդակցության ուղիների կամ այլ ենթակառուցվածքների ամբողջություն,

14) **նախագիծ**՝ օգտակար հանածոյի արդյունահանման աշխատանքների իրականացման նպատակով մշակված և օրենսդրությամբ սահմանված կարգով փորձաքննություններ անցած փաստաթուղթ,

15) **ընդերքօգտագործման պայմանագիր**՝ լիազոր մարմնի և ընդերքօգտագործողի միջև կնքված գրավոր համաձայնություն, որով սահմանվում են տվյալ ընդերքօգտագործման (երկրաբանական ուսումնասիրությունների կամ օգտակար հանածոների արդյունահանման) իրավունքի տրամադրման պայմանները, կողմերի իրավունքներն ու պարտականությունները,

16) **լիազոր մարմին**՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության (այսուհետ՝ կառավարություն) լիազորած և սույն օրենսգրքով ընդերքօգտագործման ոլորտում

իրեն վերապահված լիազորություններն իրականացնող պետական կառավարման մարմին,

17) ***ռեկուլտիվացիոն աշխատանքներ***՝ օգտակար հանածոների արդյունահանման նախագծով կամ օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության ծրագրով շրջակա միջավայրի պահպանության նպատակով նախատեսված ընդերքօգտագործման արդյունքում խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված (անվտանգ կամ օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումներ՝ Հայաստանի Հանրապետության հողային օրենսգրքով սահմանված՝ հողերի ռեկուլտիվացմանը ներկայացվող պահանջներին համապատասխան,

18) ***կոնդիցիաներ***՝ օգտակար հանածոյի որակին ու քանակին, հանքավայրի շահագործման տեխնիկատնտեսական ցուցանիշները կանխորոշող բնական պայմաններին ներկայացվող պահանջներ,

19) ***շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլուխ***՝ կենտրոնական գանձապետարանում լիազոր մարմնի անվամբ բացված արտաբյուջետային հաշվին ընդերքօգտագործողների հատկացրած գումարներ, որոնք ուղղվում են ՀՀ ընդերքի մասին օրենսգրքի 61-րդ հոդվածով նախատեսված նպատակների իրականացմանը,

20) ***ֆինանսական երաշխիք***՝ ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման և ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակման պլաններով նախատեսված՝ ընդերքօգտագործման թափոնների օբյեկտների և ընդերքօգտագործման թափոնների մշակման օբյեկտների շահագործման, փակման, փակումից հետո օրենքով նախատեսված միջոցառումների իրականացման, թափոնների վերամշակման, օգտագործման կամ վնասագերծման, ինչպես նաև նշված գործողությունների արդյունքում առաջացող թերությունների կամ պատճառված վնասների հատուցումն ապահովելու նպատակով Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած չափանիշները բավարարող իրավաբանական անձանց կողմից տրվող և ընդերքի օգտագործման հետ կապված՝ շրջակա միջավայրի ոլորտի պետական կառավարման լիազոր մարմին ներկայացվող երաշխիք,

21) ***ֆինանսական այլ առաջարկներ և երաշխիքներ***՝ օգտակար հանածոյի արդյունահանման իրավունք ստանալու նպատակով ներկայացվող ֆինանսական առաջարկներ և երաշխիքներ, որոնք ներառում են մանրամասներ հանքի աշխատանքի, կապիտալ և գործառնական ծախսերի վերաբերյալ,

22) *հանքի փակման ծրագրի իրականացման ֆինանսական երաշխիքներ*՝ ֆինանսական երաշխիքներ, որոնք ներկայացվում են հանքի փակման ծրագրով նախատեսված միջոցառումների իրականացումն ապահովելու նպատակով,

23) *ընդերքի ողջամիտ և համալիր օգտագործում*՝ ընդերքօգտագործման ընթացքում այնպիսի տեխնոլոգիաների կիրառում, որի դեպքում հնարավորինս կնվազեն օգտակար հանածոյի կորուստները, և կստացվի տնտեսական առավելագույն շահույթ,

24) *ընդերքօգտագործման թափոններ*՝ կիրառվում են այն իմաստով, որը սահմանված է «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածով,

25) *ընդերքօգտագործման թափոնների օբյեկտ*՝ տարածք, տեղ, ներառյալ՝ ցանկացած պատվար կամ որևէ այլ կառույց (ներառյալ՝ պոչամբարները), որը նախատեսված է տարածքն իր մեջ պարունակելու, սահմանափակելու կամ այլ կերպ որպես հենարան պահելու նպատակին, որտեղ հավաքվում, կուտակվում, պահվում, հեռացվում, վնասագերծվում, տեղադրվում կամ թաղվում են ընդերքօգտագործման թափոնները (պինդ, հեղուկ կամ կիսահեղուկ վիճակում): Ընդերքօգտագործման թափոնների օբյեկտ չեն հանդիսանում այն տարածքները (ներառյալ՝ փորված հորերը), որտեղ ընդերքօգտագործման թափոնները տեղափոխվել են օգտակար հանածոյի արդյունահանումից հետո՝ վերականգնման կամ շինարարական նպատակներով: Վերջիններս հանդիսանում են թափոններ «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքի իմաստով, և դրանց հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքով,

26) *ընդերքօգտագործման վտանգավոր թափոններ*՝ ընդերքօգտագործման թափոններ, որոնք իրենց ֆիզիկական, քիմիական կամ կենսաբանական հատկություններով վտանգ են ստեղծում կամ կարող են ստեղծել մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար, և պահանջվում են դրանց հետ վարվելու հատուկ մեթոդներ, եղանակներ, միջոցներ,

27) *ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարում*՝ ընդերքօգտագործման թափոնների հավաքման, փոխադրման, վնասագերծման, կուտակման, պահման, հեռացման, տեղադրման, թաղման, մշակման, օգտահանման գործողություններ, որոնք ուղղված են ընդերքօգտագործման թափոնների օբյեկտների և ընդերքօգտագործման թափոնների կա-

ռավարման միջոցով շրջակա միջավայրի կամ մարդու առողջության վրա ընդերքօգտագործման թափոնների բացասական ազդեցության հնարավորության դեպքում կանխմանը կամ հնարավորինս նվազեցման,

28) *ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակում*՝ տեխնոլոգիական գործողությունների իրականացում, որոնք կապված են թափոնների մեխանիկական, ֆիզիկական, քիմիական կամ կենսաբանական հատկությունների փոփոխման հետ, և որի նպատակն է ընդերքօգտագործման թափոններից օգտակար հանածոյի կորզումը, այդ թվում՝ դրա չափերի փոփոխումը, դասակարգումը, առանձնացումը, թափոնների վերամշակումը,

29) *ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման պլան*՝ ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման համապարփակ փաստաթուղթ, որը նկարագրում է ընդերքօգտագործման թափոնների օբյեկտներում թափոնների հավաքման, փոխադրման, վնասագերծման, կուտակման, պահման, հեռացման, տեղադրման, թաղման այն գործողությունները, որոնք անհրաժեշտ են սույն օրենսգրքով նախատեսված նպատակների իրականացման համար: Ընդ որում, ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման պլանը մշակում և ընդերքի օգտագործման հետ կապված՝ շրջակա միջավայրի ոլորտի պետական կառավարման լիազոր մարմին են ներկայացնում բոլոր ընդերքօգտագործողները,

30) *ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկում*՝ ժամանակի և տարածության մեջ պարբերաբար ուսումնասիրությունների միջոցով շրջակա միջավայրի ու բնական ռեսուրսների վիճակի և դրանց վրա ազդեցություն ունեցող գործոնների դիտարկման, վիճակի գնահատման ու կանխատեսման գործընթաց,

31) *ոչ մետաղական օգտակար հանածոյի հանույթ*՝ տրանսպորտային կամ հաղորդակցության ուղիների կամ թունելների կամ ջրամբարների կամ կարևորագույն նշանակության օբյեկտ հանդիսացող ստորգետնյա պահեստարանների կառուցման տարածքից օգտակար հանածոների պաշարների պետական հաշվեկշռում չհաշվառված ոչ մետաղական օգտակար հանածոների դուրս բերումը ընդերքից,

32) **հող**՝ երկրի մակերևույթում բիոտիկ, աբիոտիկ և մարդածին գործոնների երկարատև ազդեցության արդյունքում առաջացած ինքնուրույն բնագիտապատմական հանքաօրգանական բնական մարմին՝ կազմված կոշտ հանքային և օրգանական մասնիկներից, ջրից ու օդից և ունի բույսերի աճի ու զարգացման համար համապատասխան պայմաններ ստեղծող յուրահատուկ գենետիկամորֆոլոգիական հատկանիշներ ու հատկություններ,

33) **հողի բերրի շերտ**՝ հողային ծածկույթի վերին շերտի բուսահող, որն օգտագործվում է հողերի բարելավման, կանաչապատման, ռեկուլտիվացման նպատակներով,

34) **խախտված հողեր**՝ առաջնային տնտեսական արժեքը կորցրած և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ներգործության աղբյուր հանդիսացող հողեր.

35) **հողերի ռեկուլտիվացման կենսաբանական փուլ**՝ խախտված հողերի բերրիության վերականգնման ագրոքիմիական և ֆիտոմելիորատիվ միջոցառումների համալիր,

36) **հողերի ռեկուլտիվացման տեխնիկական փուլ**՝ խախտված հողերի նախապատրաստումը հետագա նպատակային օգտագործման համար՝ հատակագծման, թեքությունների ձևավորման, հողի ու բերրի ապարների հանման, տեղափոխման ու ռեկուլտիվացվող հողերի վրա դրանց տեղադրման, ճանապարհների ու հիդրոտեխնիկական կառույցների շինարարության միջոցով,

37) **ռեկուլտիվացվող շերտ**՝ ռեկուլտիվացման տեխնիկական փուլում կենսաբանական ռեկուլտիվացման համար բարենպաստ պայմաններով հատուկ ստեղծվող բուսահողի վերին շերտ,

38) **ապարների դասակարգում**՝ բուսահողային հատկությունները հաշվի առնելով՝ մակաբացման և պարփակող ապարների համակարգում՝ ըստ պիտանիության,

39) **հողերի հարթեցում**՝ խախտված հողերի մակերեսի հարթեցում, հանքերի լանջերի, լցակույտերի և կողերի թեքությունների մեղմում կամ անկյունների պակասեցում՝ դրանց հետագա օգտագործմանը համապատասխան,

40) **հողերի կոպիտ հարթեցում**՝ հողային աշխատանքների հիմնական ծավալի կատարմամբ հողի մակերեսի նախնական հարթեցում,

41) **հողերի մաքուր հարթեցում**՝ հողային աշխատանքների աննշան ծավալների դեպքում հողի մակերեսի վերջնական հարթեցում և միկրոռելիեֆի ուղղում,

42) *մակաբացման ապարներ*՝ բաց եղանակով լեռնային աշխատանքների իրականացման ընթացքում, որպես լցակույտային գրունտ, հանման և տեղափոխման ենթակա օգտակար հանածո ծածկող կամ պարփակող լեռնային ապարներ,

43) *պարփակող լեռնային ապարներ*՝ օգտակար հանածո պարունակող մակաբացման ապարներ,

44) *լցակույտ*՝ լցակույտային գրունտներից, օգտակար հանածոների երկրաբանական ուսումնասիրության, արդյունահանման և (կամ) վերամշակման արդյունքում առաջացած ընդերքօգտագործման թափոններից, արդյունաբերական ու կենցաղային թափոններից գոյացած արհեստական հողաթումբ,

45) *արտաքին լցակույտ*՝ հանքի եզրագծից դուրս ընդերքօգտագործման թափոնների տեղադրման արդյունքում գոյացած լցակույտ,

46) *ներքին լցակույտ*՝ հանքի տարածքում ընդերքօգտագործման թափոնների տեղադրման արդյունքում գոյացած լցակույտ,

47) *շրջակա միջավայր*՝ բնական և մարդածին բաղադրիչների (մթնոլորտային օդ, կլիմա, ջրեր, հողեր, ընդերք, լանդշաֆտ, կենդանական ու բուսական աշխարհ, ներառյալ անտառ, բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ կամ բնապահպանական հողեր, բնակավայրերի կանաչ գոտիներ, կառույցներ, բնական օբյեկտներ, պատմության և մշակույթի հուշարձաններ), սոցիալական միջավայրի, ներառյալ մարդու առողջության, անվտանգության գործոնների, նյութերի, երևույթների ամբողջությունը և դրանց փոխազդեցությունը միմյանց ու մարդկանց միջև,

48) *շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն*՝ հիմնադրույթային փաստաթղթի գործողության կամ նախատեսվող գործունեության իրականացման հետևանքով շրջակա միջավայրի կամ դրա բաղադրիչներից որևէ մեկի փոփոխությունը,

49) *հիմնադրույթային փաստաթուղթ*՝ շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցություն ունեցող փաստաթուղթ (ռազմավարություն, հայեցակարգ, բնական ռեսուրսների օգտագործման սխեմա, ծրագիր, պլան, հատակագիծ, քաղաքաշինական ծրագրային փաստաթուղթ) կամ փաստաթղթի փոփոխություն՝ հաստատված ՀՀ օրենքներով կամ պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմինների այլ իրավական ակտերով,

50) *նախագծային փաստաթուղթ*՝ նախատեսվող գործունեության իրականացման համար օրենքով և այլ իրավական ակտերով սահմանված փաստաթուղթ կամ փաստաթղթերի փաթեթ և դրանց փոփոխություն: Նախատեսվող գործունեության իրականացման համար օրենքով կամ այլ իրավական ակտերով փաստաթուղթ կամ փաստաթղթերի փաթեթ նախատեսված չլինելու դեպքում՝ նախատեսվող գործունեության փուլային նկարագիր, ընդերքօգտագործման դեպքում՝ ՀՀ ընդերքի մասին օրենսգրքի 36-րդ և 39-րդ հոդվածներով սահմանված ծրագիր կամ 50-րդ հոդվածով սահմանված արդյունահանման նախագիծ.

51) *շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում (այսուհետ՝ ՇՄԱԳ)*՝ նախաձեռնողի կողմից նախատեսվող գործունեության հետևանքով շրջակա միջավայրի վրա նախատեսվող գործունեության հնարավոր ազդեցության ուսումնասիրության գործընթաց,

52) *ազդակիր բնակավայր*՝ շրջակա միջավայրի վրա հիմնադրությային փաստաթղթի գործողության կամ նախատեսվող գործունեության իրականացման հնարավոր ազդեցության ենթակա բնակավայր (Երևան քաղաքի դեպքում՝ վարչական շրջան),

53) *ազդակիր համայնք*՝ ազդակիր բնակավայր ներառող համայնք,

54) *շահագրգիռ անձ կամ հանրություն (այսուհետ՝ շահագրգիռ հանրություն)*՝ հիմնադրությային փաստաթղթի գործողության կամ նախատեսվող գործունեության իրականացման հետևանքով անմիջական կամ հավանական ազդեցություն կրող կամ դրանց վերաբերյալ ընդունվող որոշումների նկատմամբ հետաքրքրություն ցուցաբերող մեկ կամ մեկից ավելի ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ,

55) *բնապահպանական կառավարման պլան*՝ շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր դրական ազդեցությունների պահպանման և ուժեղացման, բացասական ազդեցությունների կանխարգելման, բացառման, նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման և շրջակա միջավայրին հասցվող վնասի հատուցման համար նախատեսվող միջոցառումները (շինարարության, շահագործման, փակման, հետփակման փուլերը, ռիսկային և արտակարգ իրավիճակները), դրանց ընտրության և արդյունավետության հիմնավորումը, իրականացման ժամանակացույցը, մշտադիտարկման ցուցիչները, ծախսերի գումարային գնահատումը նախատեսող փաստաթուղթ,

56) **բնության հատուկ պահպանվող տարածք**՝ ցամաքի (ներառյալ՝ մակերևութային ու ստորերկրյա ջրերը և ընդերքը) և համապատասխան օդային ավազանի՝ սույն օրենքով գիտական, կրթական, առողջարարական, պատմամշակութային, ռեկրեացիոն, զբոսաշրջության, գեղագիտական արժեք են ներկայացնում, և որոնց համար սահմանված է պահպանության հատուկ ռեժիմ,

57) **բնության հուշարձան**՝ բնության հատուկ պահպանվող տարածքի կարգավիճակ ունեցող գիտական, պատմամշակութային և գեղագիտական հատուկ արժեք ներկայացնող երկրաբանական, ջրաերկրաբանական, ջրագրական, բնապատմական, կենսաբանական բնական օբյեկտ,

58) **պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձաններ**՝ պետական հաշվառման վերցված պատմական, գիտական, գեղարվեստական կամ մշակութային այլ արժեք ունեցող կառույցները, դրանց համակառույցներն ու համալիրները՝ իրենց զբաղված կամ պատմականորեն իրենց հետ կապված տարածքով, դրանց մասը կազմող հնագիտական, գեղարվեստական, վիմագրական, ազգագրական բնույթի տարրերն ու բեկորները, պատմամշակութային և բնապատմական արգելոցները, հիշարժան վայրերը՝ անկախ պահպանվածության աստիճանից,

59) **բույսերի Կարմիր գիրք**՝ միջազգային պահանջները բավարարող համահավաք փաստաթուղթ, որում գրանցվում են տեղեկություններ հազվագյուտ, անհետացման եզրին գտնվող բույսերի և համակեցությունների կարգավիճակի, աշխարհագրական տարածվածության, էկոլոգիական պայմանների, կենսաբանական առանձնահատկությունների, ներկա վիճակի և պահպանման միջոցառումների մասին,

60) **կենդանիների Կարմիր գիրք**՝ միջազգային պահանջները բավարարող համահավաք փաստաթուղթ է, որում գրանցվում են տեղեկություններ հազվագյուտ, անհետացման եզրին գտնվող կենդանիների կարգավիճակի, աշխարհագրական տարածվածության, էկոլոգիական պայմանների, կենսաբանական առանձնահատկությունների ներկա վիճակի և պահպանման միջոցառումների մասին:

2. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

2.1. Ձեռնարկողի վերաբերյալ տեղեկատվություն

Նախատեսվող գործունեություն	ՀՀ Կոտայքի մարզի Նորագյուղի անդեզիտա-բազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի օգտակար հանածոյի արդյունահանում
Ձեռնարկող	«ԲԵՍԹ ՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊԸ
Ձեռնարկողի հասցե	ՀՀ, ք. Երևան, Ռոստովյան 9, Էրեբունի փող.
Ձեռնարկողի կոնտակտային տվյալներ. Էլ. փոստ, հեռախոս	Կոնտակտային անձ՝ Ավետիսյան Տիգրան Արամի best.mining@gmail.com 041-50-50-90
Նախատեսվող գործունեության տարածքի գտնվելու վայրը	ՀՀ Կոտայքի մարզ, Նաիրի համայնք, գ. Զորավան
Նախագծով նախատեսված աշխատանքները	Օգտակար հանածոյի արդյունահանում

2.2. Նախատեսվող գործունեության անվանումը և նպատակը

ՀՀ Կոտայքի մարզի Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի հանքարդյունահանման աշխատանքների շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտը կազմվել է «ԲԵՍԹ ՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊԸ ընկերության առաջադրանքի հիման վրա:

Սույն հաշվետվության գնահատման աշխատանքներն իրականացվել են հիմնվելով «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքի (21 հունիսի, 2014) համապատասխան դրույթների վրա, համաձայն որի Կոտայքի մարզի Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամաս հանքարդյունահանման գործունեությունը ենթակա է շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության:

Նախագծման համար հիմք են հանդիսացել.

1. ՀՀ Կոտայքի մարզի Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասում կատարված երկրաբանահետախուզական աշխատանքների արդյունքների մասին՝ 01.05.2023թ. դրությամբ պաշարների հաշվարկմամբ հաշվետվության նյութերը:

Նախատեսվող գործունեությունը, «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքի (21 հունիսի, 2014) հոդված 14-ի կետ 4-ի համաձայն, դասակարգվել է որպես «Ա» կատեգորիայի գործունեության տեսակ՝ փորձաքննության նախնական և հիմնական փուլերին ներկայացվող շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման պահանջներին համապատասխան, ըստ որի փորաքննությունն իրականացվելու է երկու փուլերով՝ նախնական գնահատման հայտի և ՇՄԱԳ հաշվետվության պատրաստմամբ:

Կոտայքի մարզի Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի հանքարդյունահանման աշխատանքների շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատումն իրականացվել է շրջակա միջավայրի ներկայիս վիճակի ուսումնասիրության և մարդածին գործունեության հետևանքով հետագա հնարավոր փոփոխությունների կանխատեսման նպատակով: Նախնական գնահատման արդյունքում վերլուծվել են հնարավոր անցանկալի բնապահպանական ազդեցությունները բնական միջավայրի բաղադրիչների և բնակչության առողջության ու սոցիալ-տնտեսական պայմանների վրա, ինչպես նաև մշակվել է ազդեցության նվազեցման և կանխարգելման հիմնական ուղղությունները:

Նախատեսվող աշխատանքների իրականացման ընթացքում առաջացող հնարավոր ազդեցությունները նախատեսվում է կանխարգելել և/կամ նվազեցնել շրջակա միջավայրի ազդեցությունը մեղմացնող միջոցառումների ժամանակին և ճիշտ իրականացման արդյունքում, որոնք առավել մանրամասն կներկայացվեն ՇՄԱԳ հաշվետվության փուլում:

ՀՀ Կոտայքի մարզի Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամաս հաստատված հաշվեկշռային պաշարները կազմում է 6487.3 հազ. մ³: Մակաբացման ապարների ընդհանուր քանակը կազմում է 771.6 հազ. մ³:

Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի ստացված խիճն ու ավազն իրենց որակական հատկություններով բավարարում են համապատասխանաբար «Խիճ և կոպիճ խիտ լեռնային ապարներից շինարարական աշխատանքների համար» 8267-95 ՀՍ ԳՈՍ-ի և «Ավազ շինարարական աշխատանքների համար» 8736-2014 ԳՈՍ -ի պահանջները ու պիտանի են ծանր բետոնի պատրաստման, ճանապարհային և այլ տեսակի շինարարական աշխատանքների համար:

Հայցվող տեղամասի ընդհանուր մակերեսը կազմում է 14.46 հա:

Կոտայքի մարզի Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի հիդրոերկրաբանական, լեռնաերկրաբանական և լեռնատեխնիկական պայմանները բարենպաստ են դրա բաց եղանակով շահագործման համար:

Երկրաբանական ուսումնասիրվածության աստիճանով Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասը նախապատրաստված է արդյունաբերական յուրացման համար:

2.3. Նախատեսվող գործունեության բնութագիրը

2.3.1. Համառոտ տեղեկություններ շրջանի երկրաբանական կառուցվածքի մասին

Տեղամասի շրջանը վերագրվում է Եղվարդի հրաբխային սարավանդին և Արայի լեռան հարավային լանջերին: Այս տարածաշրջանի երկաբանական կառուցվածքը, ինչպես և Հայաստանի այլ շրջանների, ուսումնասիրվել է տարբեր ժամանակահատվածներում պարբերաբար և բավականին մանրամասնորեն:

Արագած լեռան կենտրոնական և երկրորդական ժայթքման օջախների հետ կապված հրաբխային տուֆերի, խարամների, լավային ապարների ուսումնասիրություններով տարբեր ժամանակներում զբաղվել են Գ. Աբիխը, Կ. Պաֆֆենհոլցը, Ա. Զավարիցկին, Ա. Ասլանյանը, Ա. Մեսրոպյանը, Վ. Ամարյանը, Հ. Չուբարյանը, Ի. Գևորգյանը և այլք:

Շրջանի երկրաբանական կառուցվածքին (ներքևից վերև) մասնակցում են վերին միոցենի, պլիոցենի, չորրորդական - ժամանակակից ապարները:

Վերին միոցենի ապարները մերկանում են Հրազդան գետի կիրճում՝ Նոր Գեղի գյուղի և Արզնի առողջարանի միջև (ներկայացված քարտեզից դուրս) և ներկայացված են դեղնասպիտակավուն կրաքարերով, նրբաշերտ մուգ մոխրագույն կավերով, մերգելներով և մոխրագույն ավազաքարերով: Մերկացած հաստվածքի տեսանելի հզորությունը 40 մ է: Նախկինում հորատված խորը հորատանցքերի տվյալներով վերին միոցենի առաջացումների հզորությունը հասնում է 500-ից 700 մ-ի:

Ստորին պլիոցենի հասակի ապարները ներկայացված են անդեզիտներով, անդեզիտաբազալտներով և իրենց հրաբխածին խարամներով՝ 400 մ (Հ. Չուբարյան, Ի. Գևորգյան՝ 1910թ.):

Ըստ հասակի, շրջանի հաջորդ ապարները հանդիսանում են 40-ից 150 մ հզորությամբ անդեզիտաբազալտների և դոլերիտային բազալտների ընդարձակ ծածկոցով ներկայացված վերին պլիոցենի ապարները:

Անդեզիտաբազալտների լրիվ կտրվածքը դիտվում է Քասախ գետի կիրճում: Այստեղ, Սադմոսավան գյուղի շրջակայքում առանձնանում են անդեզիտաբազալտների շուրջ 11 շերտեր, որոնք հերթափոխվում են տուֆաբեկչիաներով:

Աշտարակ քաղաքից վերև, անդեզիտաբազալտների վերին ծածկոցի տակ տարածվում են տուֆերի, ավազաքարերի և պեմզաների շերտեր, որոնք հիմնատակում են անդեզիտաբազալտների հոսքը, իսկ քաղաքից ներքև՝ առկա է պեմզաների բավականին հզոր հաստվածք: Նախկին հորատանցքերի տվյալներով նշված պեմզաների հզորությունը Քասախ գետի կիրճում հասնում է 60 մ-ի:

Նմանատիպ պեմզային առաջացումներ հանդիպում են Եղվարդ քաղաքի մատակայքում: Նախկինում հորատված խորը հորատանցքերի տվյալներով, մինչև 58 մ հզորությամբ պեմզային առաջացումների տակ տարածվում են մինչև 91 մ հզորությամբ բազալտները:

Վերին պլիոցենին են վերագրվում նաև Արայի լեռան վերին հաստվածքի հրաբխային թթու համալիրի ապարները (որոնք ներկայացված են անդեզիտներով, անդեզիտադափտներով, դափտներով, ռիոլիտադափտներով և դրանց տուֆերով), ինչպես նաև ռիոլիտադափտային կազմի հրաբխաբեկորային առաջացումները:

Լեռան կենտրոնական ձագարանման հատվածում առկա է ազլոմերատային հաստվածք (անդեզիտաբազալտներ և դրանց տուֆեր): Լ. Կվաշի (1953թ.) հաշվարկներով ազլոմերատային հաստվածքը (վերին պլիոցենի հասակի) կազմում է լեռան մոտ 25%-ը և տեղ-տեղ ծածկում է լեռան թթու համալիրի ապարներին, որոնց գումարային հզորությունը հասնում է շուրջ 500 մ-ի:

Չորրորդական - ժամանակակից հասակին են վերագրվում հրաբխային տուֆերը և տուֆալավաները, Քասախ գետի աջափնյա և Հրազդան կիրճի անդեզիտաբազալտները, ինչպես նաև պրոլյուվիալ-դելյուվիալ և այլ նստվածքները:

Քասախ գետի ավազանի հրաբխային տուֆերը տեղ-տեղ ծածկվում են վերին չորրորդականի անդեզիտաբազալտներով: Հրաբխային տուֆերի հզորությունը տատանվում

է 3.-ից 8-10 մ-ի սահմաններում: Քասախ գետի աջափնյա անդեզիտաբազալտները սկիզբ են առնում Արա գյուղի խարամային կոնից, դրանց հզորությունը հասնում է 20 մ-ի:

Պրոյուվիալ-դեյուվիալ առաջացումները Եղվարդի սարավանդում ունեն լայն տարածում և ներկայացված են մինչև 15 մ հզորությամբ ավազախճաքարերով, ավազակավերով և այլն:

Տեկտոնական տեսակետից տեղամասի շրջանը գտնվում է Երևան-Օրդուբադյան սինկլինալային գոտում: Վերջինս զբաղեցնում է Փոքրկովկասյան մեգաանտիկլինալի հարավ-արևմտյան մասը:

Տեղամասի շրջանի սահմաններում առանձնանում են մի շարք երկրորդական կառուցվածքներ: Նոր Գեղի գյուղից հարավ (ներկայացված քարտեզից դուրս) հյուսիս-արևելյան ուղղությամբ տարածվում է Հրազդանի անտիկլինալը:

Դրանից հյուսիս անցնում է այլ անտիկլինալային ծալք, որը Արգնի առողջարանից վերև, Նոր գեղի գյուղի դիմաց հատում է Հրազդան գետը:

Այդ անտիկլինալից հյուսիս, Նուռնուս-Ֆոնտան գյուղերի գծով հյուսիս -արևելյան ուղղությամբ տարածվում է այլ անտիկլինալ: Այդ ծալքի շարունակությունը անցնում է նաև Արայի լեռան հարավ-արևելյան լանջով:

Բացի այս կառուցվածքներից, շրջանում առկա են անդեզիտաբազալտների մի շարք զմբեթաձև բարձրացումներ, որոնց կազմավորումը Ա. Գաբրիելյանը կապում է միոցենի աղային տեկտոնիկայի հետ:

2.3.2. Տեղամասի երկրաբանական կառուցվածքը

Հետախուզված տեղամասը ծագումնաբանորեն Եղվարդի սարավանդի վերին պլիոցենի ընդարձակ հրաբխային ծածկոցի մաս է կազմում:

Տեղամասի տարածքն ունի մոտ 640 մ երկարություն և 155-ից 270 մ լայնություն: Տեղամասի արևմտյան հատվածը համեմատաբար հարթ է, իսկ արևելյան հատվածը հանդես է գալիս առանձին բլրաձև բարձունքների տեսքով:

Տեղամասի երկրաբանական կառուցվածքին մասնակցում են վերին միոցենի և վերին պլիոցենի ապարները, վերին չորրորդական-ժամանակակից նստվածքները:

Վերին պլիոցենի անդեզիտաբազալտները հանդես են գալիս ընդարձակ ծածկոցով: Վերջինս ներկայացված է երկու հաստվածքով, որոնք միմյանցից բաժանված են ավազավալային և տուֆային նյութի շերտով: Տեղամասի օգտակար հանածոն վերագրվում է վերին հաստվածքին, որը հետախուզման ժամանակ բացվել է 32-ից 60 մ խորությամբ հորատանցքերով:

Տեղամասի օգտակար հանածո համարվող վերին պլիոցենի անդեզիտաբազալտները համատարած ծածկված են ժամանակակից դելյուվիալ բերվածքներով՝ խարամացված անդեզիտաբազալտների բեկորներ պարունակող ավազակավերով: Դրանց ընդհանուր հզորությունը տատանվում է 0.5-ից 3.3 մ-ի սահմաններում (միջինը 1.78 մ), որոնց վերին շերտը ներկայացված է 0.1-ից 0.35 մ հզորությամբ (միջինը 0.23 մ) հողաբուսական շերտով: Ըստ հետախուզական հորատանցքերի տվյալների, անդեզիտաբազալտների հաստվածքի վերին հատվածը ոչ համատարած ներկայացված է խարամացած անդեզիտաբազալտներով, որոնց հզորությունը տատանվում է 1.0-ից 10.4 մ-ի սահմաններում՝ միջինը կազմելով 3.65 մ:

Խարամացած շերտի տեքստուրան ծակոտկեն-պղպջակավոր է, ստրուկտուրան՝ պորֆիրային, գլոմերաֆիրային, հիմնական զանգվածը հիալինային-հիալոպիլիտային: Միներալային կազմը ներկայացված է պլագիոկլազային պրիզմատիկ և ադյուսաձև, ինչպես նաև պիրոքսենային ոչ մեծ հատիկներից: Ապարի հիմնական զանգվածը անթափանց ապակյա զանգված է, որի մեջ ընկղմած են հատկապես պլագիոկլազի միկրոլիտներ:

Բուն օգտակար հաստվածքի անդեզիտաբազալտների տեքստուրան հոծ է, ստրուկտուրան՝ պորֆիրային, գլոմերաֆիրային, հիմնական զանգվածը՝ ինտերսերտալ, պիլոտաքսիտային: Ապարի հիմնական զանգվածը գրեթե բյուրեղային է՝ կազմված գերազանցապես պլագիոկլազի միկրոլիտներից, պիրոքսենի, օլիվինի, ինչպես նաև հանքային և գունավոր միներալների միկրոհատիկներից: Պլագիոկլազը ներկայացված է պոլիսինթետիկ և սովորական կրկնաբյուրեղացած, պրիզմատիկ և ադյուսաձև հատիկներով (0.3-1.3 մմ): Պլագիոկլազի ինտերստիցիաներում նստած են օրթոպիրոքսենի, կլինոպիրոքսենի, օլիվինի և անթափանց միներալների միկրոհատիկներ:

Տեղամասի անդեզիտաբազալտների քիմիական կազմը ներկայացված է հետևյալ կերպ.

SiO₂-55.10-55.40, միջինը՝ 55.25, MgO-3.95-4.11, միջինը՝ 4.02,
Al₂O₃-17.10-18.10, միջինը՝ 17.62, Na₂O -3.77-3.82, միջինը՝ 3.80,
TiO₂-0.64-0.82, միջինը՝ 0.74, K₂O-2.15-2.35, միջինը՝ 2.24,
Fe₂O₃-7.10-7.68, միջինը՝ 7.38, SO₃-0.27-0.34, միջինը՝ 0.31,
CaO-6.82-7.20, միջինը՝ 6.98, ԿՇԺ-1.08-1.34, միջինը՝ 1.18:

Բերված տվյալները վկայում են, որ տեղամասի անդեզիտաբազալտները բնութագրվում են գործնականում համասեռ քիմիական կազմով:

Տեղամասի անդեզիտաբազալտները ներկայացված են համեմատաբար կայուն ֆիզիկամեխանիկական հատկություններով հրաբխային ապարների հոծ կուտակի տեսքով: Օգտակար հաստվածքը բնութագրող ծագումնաբանորեն սինգենետիկ անջատման և տեկտոնական ճեղքերը ունեն տարաբնույթ ուղղվածություն և անդեզիտա-բազալտների խիստ ճեղքավորվածության, տեղ-տեղ ջարդոտված լինելու պատճառով ենթակա չեն համակարգման:

Տեղամասում և դրա հարակից տարածքներում շահագործական աշխատանքները խոչընդոտող սողանքներ, տեկտոնական խախտումներ, փլուզումներ և այլ բնույթի գեոդինա-միկ երևույթներ չեն արձանագրվել:

Հետախուզված տեղամասն ունի պարզ երկրաբանական կառուցվածք և համաձայն «Շինարարական և երեսապատման քարերի հանքավայրերի պաշարների դասակարգման կիրառման հրահանգի», վերագրվում է 1-ին 1ա ենթախմբին:

2.3.3. Անդեզիտաբազալտների միներալային և քիմիական կազմերը

Ըստ տեղամասի օգտակար հաստվածքից վերցված նմուշների (BP-1 և BP-2 շիֆներ) տվյալների, անդեզիտաբազալտների տեքստուրան հոծ է, ստրուկտուրան՝ պորֆիրային, գլոմերաֆիրային, հիմնական զանգվածը՝ ինտերսերտալ, պիլոտաքսիտային: Ապարի հիմնական զանգվածը գրեթե բյուրեղային է՝ կազմված գերազանցապես պլագիոկլազի միկրոլիտներից, պիրոքսենի, օլիվինի, ինչպես նաև հանքային և գունավոր միներալների միկրոհատիկներից: Պլագիոկլազը ներկայացված է պոլիսինթետիկ և սովորական կրկնաբյուրեղացված, պրիզմատիկ և աղյուսաձև հատիկներով (0.3-1.3 մմ): Պլագիոկլազի ինտերստիցիաներում նստած են օրթոպիրոքսենի, կլինոպիրոքսենի, օլիվինի և անթափանց միներալների միկրոհատիկներ:

Անդեզիտաբազալտների քիմիական կազմը որոշվել է թվով 3 նմուշների անալիզի արդյունքներով: Քիմիական անալիզի տվյալները բերվում են 2.1 աղյուսակում:

Աղյուսակ 2.1.

Անդեզիտաբազալտների քիմիական կազմը

Նմուշի համարը	Պարունակությունը, %									
	SiO ₂	Al ₂ O ₃	TiO ₂	Fe ₂ O ₃	CaO	MgO	Na ₂ O	K ₂ O	SO ₃	ԿՇԺ
B-1	55.25	17.65	0.75	7.10	6.91	3.95	3.82	2.21	0.31	1.11
B-12	55.10	17.10	0.82	7.35	7.20	4.11	3.77	2.35	0.34	1.34
B-25	55.40	18.10	0.64	7.68	6.82	4.00	3.81	2.15	0.27	1.08
Միջինը	55.25	17.62	0.74	7.38	6.98	4.02	3.80	2.24	0.31	1.18

Բերված տվյալները ցույց են տալիս, որ տեղամասի անդեզիտաբազալտները բնութագրվում են գործնականում համասեռ քիմիական կազմով:

2.3.4. Անդեզիտաբազալտների ֆիզիկամեխանիկական հատկությունները

Անդեզիտաբազալտների ֆիզիկամեխանիկական ցուցանիշների նվազագույն, առավելագույն և միջին տվյալները բերվում են 2.2. աղյուսակում:

Աղյուսակ 2.2.

Անդեզիտաբազալտների ֆիզիկամեխանիկական ցուցանիշները

Հ/Հ	Ցուցանիշները	Չափման միավորը	Ցուցանիշների մեծությունը		
			նվազագույն	առավելագույն	միջին
1.	Իրական խտությունը	գ/սմ ³	2.74	2.79	2.76
2.	Միջին խտությունը	կգ/սմ ³	2613	2620	2617
3.	Ամրության սահմանը սեղդման ժամանակ չոր վիճակում	կգ/սմ ³	980	1200	1097
4.	Ամրության սահմանը սեղդման ժամանակ ջրահագեցված վիճակում	կգ/սմ ³	820	1100	949
5.	Ամրության նվազումը ջրակլանելիությունը	%	15.8	16.6	16.2
6.	Ջրակլանելիությունը	%	0.95	1.10	1.04
7.	Ծակոտկենությունը	%	4.63	6.21	5.19

2.3.5. Անդեզիտաբազալտներից ստացված խճի և ավազի ֆիզիկատեխանիկական հատկությունները

Տեղամասի անդեզիտաբազալտներից ստացված խճի և ավազի ֆիզիկատեխանիկական հատկությունները որոշվել են այտային ջարդիչով թվով 27 նմուշների ջարդման արդյունքում ստացված 5-40 մմ ֆրակցիայի խճի (91%) և ավազի (9%) փորձարկումների տվյալներով:

Խճի և ավազի ֆիզիկատեխնիկական ցուցանիշների նվազագույն, առավելագույն և միջին տվյալները բերվում են համապատասխանաբար 2.3. և 2.4. աղյուսակներում:

Աղյուսակ 2.3.

Խճի ֆիզիկատեխնիկական ցուցանիշները

Հ/Հ	Ցուցանիշներ	Չափման միավոր	Ցուցանիշների մեծությունը		
			Նվազագույն	Առավելագույն	միջին
1.	Իրական խտությունը	գ/սմ ³	2.72	2.79	2.75
2.	Լցման խտությունը	կգ/մ ³	1125	1250	1199
3.	Զանգվածի կորուստը տրոհման դեպքում	%	0.40	0.69	0.54
4.	Թերթային և ասեղնային հատիկների պարունակությունը	%	20.6	26.1	22.7
5.	Խճի խումբն ըստ հատիկների ձևի	-	2	2	2
6.	Խճի մակնիշն ըստ ջարդելիության	-	800	1200	1000
7.	Զանգվածի կորուստը ծծմբական նատրիումի լուծույթում	-	6.8	8.4	7.7
8.	Մակնիշն ըստ սառնակայունության	%	F 50	F 50	F 50
9.	Փոշենման և կավային մասնիկների պարունակությունը	%	0.40	0.66	0.52
10.	Հիմքերում լուծվող սիլիցիումի ամորֆ տարատեսակը	մմոլ/լ	21.6	36.1	30.6
11.	Ջրակլանելիությունը	%	0.98	1.22	1.11
12.	Մակնիշն ըստ մաշելիության	-	N-1	N-2	N-1

Բերված տվյալները վկայում են, որ տեղամասի անդեզիտաբազալտներից ստացված խիճը բնութագրվում է համեմատաբար կայուն ֆիզիկատեխնիկական ցուցանիշներով ու համապատասխանում է «Խիճ և կոպիճ խիտ լեռնային ապարներից շինարարական աշխատանքների համար» 8267-95 ՀՍՀ ԳՈՍՀ-ի տեխնիկական պայմաններին և կարող է օգտագործվել որպես լցանյութ ծանր բետոնի պատրաստման համար, ճանապարհային և այլ տեսակի շինարարական աշխատանքներում:

Աղյուսակ 2.4.

Ավազի ֆիզիկատեխնիկական ցուցանիշները

Հ/Հ	Ցուցանիշներ	Չափման միավոր	Ցուցանիշների մեծությունը		
			նվազագույն	առավելագույն	միջին
1.	Լցման խտությունը	Կգ/մ ³	1350	1470	1413
2.	Փոշենման և կավային մասնիկների պարունակությունը	%	0.35	0.62	0.49
3.	Խոշորության մոդուլը	-	2.60	2.80	2.70

Բերված տվյալները ցույց են տալիս, որ հանքավայրի անդեզիտաբազալտներից ստացված ավազը իր ֆիզիկատեխնիկական ցուցանիշներով համապատասխանում է «Ավազ շինարարական աշխատանքների համար» 8736-2014 ԳՈՍՀ-ի տեխնիկական պայմաններին ու, ինչպես և խիճը, կարող է օգտագործվել որպես լցանյութ ծանր բետոնի

պատրաստման համար, ճանապարհային և այլ տեսակի շինարարական աշխատանքներում:

2.3.6. Տեխնիկական և տեխնոլոգիական լուծումները

ՀՀ Կոտայքի մարզի Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասը տեղակայված է Նոր Գեղի գյուղից 1.25 կմ հյուսիս-արևմուտք՝ 14.46 հա մակերեսով տարածքում:

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների արդյունքում տեղամասում եզրագծվել և հաշվարկվել են $A+B+C_1$ կարգերի 6487.3 հազ.մ³ անդեզիտաբազալտների պաշարներ, որոնքից ստացված խիճն ու ավազն իրենց որակական հատկություններով բավարարում են համապատասխանաբար «Խիճ և կոպիճ խիտ լեռնային ապարներից շինարարական աշխատանքների համար» 8267-95 ՀՍՀ ԳՈՍՀ-ի և «Ավազ շինարարական աշխատանքների համար» 8736-2014 ԳՈՍՀ -ի պահանջները ու պիտանի են ծանր բետոնի պատրաստման, ճանապարհային և այլ տեսակի շինարարական աշխատանքների համար:

ՀՀ Կոտայքի մարզի Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի հիդրոերկրաբանական, լեռնաերկրաբանական և լեռնատեխնիկական պայմանները բարենպաստ են բաց եղանակով շահագործման համար:

Բացահանքի արտադրողականությունը նախատեսվում է 320 հազ մ³/տարի չափով, որի պարագայում բացահանքի ծառայման ժամկետը կկազմի 20 տարի: Մակաբացման ապարների տարեկան հեռացվող ծավալը կկազմի՝ 38.6 հազ մ³/տարի:

Մակաբացման ապարները ներկայացված են հողաբուսական շերտով և դելյովիալ ավազակավային առաջացումներով, խարամացած անդեզիտաբազալտների բեկորներով և մուգ մոխրագույն, հողմահարված, խարամացած անդեզիտաբազալտներով: Դրանց ընդհանուր հզորությունը տատանվում է 0.5-ից 3.3 մ-ի սահմաններում (միջինը 1.78 մ), որոնց վերին շերտը ներկայացված է 0.1-ից 0.5 մ հզորությամբ (միջինը 0.23 մ) հողաբուսական շերտով, որը շինարարական և օգտակար հանածոյի արդյունահանման աշխատանքներ կատարելիս նախատեսվում է հանել և պահեստավել՝ համաձայն ՀՀ կառավարության 08.09.2011թ. թիվ 1396-Ն և 02.11.2017թ. թիվ 1404-Ն որոշումների պահանջներին: Շահագործական աշխատանքների ավարտից հետո նախատեսվում է այն

օգտագործել կենսաբանական ռեկուլտիվացիայի համար: Մակաբացման ապարների հեռացումը իրականացվելու է ընկերության կողմից բացահանքին հատկացվելիք բուլդոզերով, իսկ օգտակար հանածոյի բարձումը՝ էքսկավատորով: Արդյունահանված օգտակար հանածոյի տեղափոխումը տեսակավորման արտադրամաս իրականացվելու է ավտոինքնաթափով:

Մակաբացման ապարները բուլդոզերով հեռացվելու են մոտ 40-50 մ հեռավորությամբ շահագործման նախագծով արտաքին լցակայանների համար նախատեսված տարածք:

Մակաբացման ապարների հեռացման և տեղադրման վայրի հետ կապված առավել մանրամասն տեղեկություն կբերվի ՇՄԱԳ հաշվետվությունում:

Նախագծվող բացահանքը վերջնական դիրքում նախնական դիտարկմամբ կունենա հետևյալ պարամետրերը.

- բացահանքի առավելագույն երկարությունը մակերևույթում՝ մոտ 630 մ,
- բացահանքի առավելագույն լայնությունը մակերևույթում՝ մոտ 310 մ,
- բացահանքի միջին խորությունը՝ 57 մ
- բացահանքի առավելագույն խորությունը՝ մոտ 67 մ,
- բացահանքի համար օտարման ենթակա մակերեսը՝ 14.46 հա:

Օգտակար հանածոյի պոկումը զանգվածից նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ կերպ: Հանքաստիճանի վերին մակերևույթում էքսկավատորի վրա սարքավորված հիդրավլիկական մուրճով (կատարում է 300-600 հարված րոպեում) ստեղծվում է ներհատ ակոս՝ 5-6 մ երկարությամբ և 15 սմ լայնությամբ ու խորությամբ: Այնուհետև, էքսկավատորի շերեփի ատամների օգնությամբ՝ ստեղծված ակոսի ողջ երկայնքով (օգտագործելով նաև զանգվածի բնական ճեղքերը), իրականացվում է օգտակար հանածոյի պոկում անդեզիտաբազալտային զանգվածից:

Քանի որ անդեզիտաբազալտները ամուր ժայռային ապարներ են, ամենայն հավանականությամբ, տեղամասի շահագործման ժամանակ անհրաժեշտություն կառաջանա իրականացնել նաև հորատապայթեցման աշխատանքներ՝ վարձավճարային հիումնքներով:

Արդյունահանված անդեզիտաբազալտային ամբողջ զանգվածը նախատեսվում է տեղափոխել բացահանքի մոտակայքում նախատեսվող ջարդիչ-տեսակավորող կայան,

որտեղ կարտադրվի համապատասխան ԳՈՍՏ-երի պահանջների համաձայն խիճ և ավազ:

Տեղամասի շահագործումը նախատեսվում է իրականացնել խորացող մշակման համակարգով՝ աշխատանքային աստիճանի 10 մ բարձրությամբ և արտաքին ժամանակավոր լցակայանառաջացմամբ:

Հանքավայրի յուրացումից նախատեսվում է ստանալ խիճ և ավազ:

Արտադրական հրապարակի տեղակայման վերաբերյալ առավել մանրամասն տեղեկություններ կներկայացվեն ՇՄԱԳ հաշվետվությունում:

Նախատեսվում է բացահանքում արդյունահանման աշխատանքները կատարել սեզոնային աշխատանքային ռեժիմով: Աշխատանքային օրերի թիվը տարվա մեջ ընդունվում է 260 օր, օրական մեկ 8-ժամյա աշխատանքային հերթափոխով:

Հայցվող տարածքում նախկինում խախտված, վերականգնված հողեր, լցակայաններ, հանված, պահեստավորված, պահպանված հողաբուսական շերտ առկա չէ:

Բացահանքի կազմակերպման սխեման կներկայացվի ՇՄԱԳ հաշվետվության փուլում:

Բացահանքի ծառայման ժամկետը կազմում է մոտ 20 տարի:

Բացահանքի շահագործական ծախսերը կներկայացվեն ՇՄԱԳ հաշվետվության փուլում:

2.4. Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատմանն ու կառավարմանն առնչվող ՀՀ օրենսդրությունը և նախագծման նորմատիվաիրավական հենքը

ՀՀ Կոտայքի մարզի Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիսարևելյան տեղամասի օգտակար հանածոյի արդյունահանման աշխատանքների շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտը կազմվել է առաջնորդվելով է բնապահպանական օրենսդրության պահանջներով, որոնք ամրագրված են հետևյալ իրավական ակտերում.

➤ ՀՀ Ընդերքի մասին օրենսգիրք (ՀՕ-280, 28.11.2011թ.), որով սահմանվում են ՀՀ տարածքում ընդերքօգտագործման սկզբունքներն ու կարգը, կարգավորվում են ընդերքն օգտագործելիս շրջակա միջավայրը վնասակար ազդեցություններից պաշտպանության,

աշխատանքների կատարման անվտանգության ապահովման, ինչպես նաև ընդերքօգտագործման ընթացքում պետության և անձանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության հետ կապված հարաբերությունները:

➤ ՀՀ Հողային օրենսգիրք (ՀՕ-185, 02.05.2001թ.), որը սահմանում է հողային հարաբերությունների պետական կարգավորման կատարելագործման, հողի տնտեսավարման տարբեր կազմակերպական-իրավական ձևերի զարգացման, հողերի բերրիության, հողօգտագործման արդյունավետության բարձրացման, մարդկանց կյանքի ու առողջության համար բարենպաստ շրջակա միջավայրի պահպանման և բարելավման, հողի նկատմամբ իրավունքների պաշտպանության իրավական հիմքերը:

➤ ՀՀ Ջրային օրենսգիրք (ՀՕ-373, 04.06.2002թ.), որով կարգավորվում են ջրային ռեսուրսների և ջրային համակարգերի, այդ թվում՝ ջրամատակարարման, ջրահեռացման համակարգերի տնօրինման, տիրապետման, օգտագործման և պահպանման ոլորտում ծագող հարաբերությունները:

➤ ՀՀ Անտառային օրենսգիրք (ՀՕ-211, 24.10.2005թ.), որը կարգավորում է ՀՀ անտառների և անտառային հողերի կայուն կառավարման՝ պահպանության, պաշտպանության, վերականգնման, անտառապատման և արդյունավետ օգտագործման, ինչպես նաև անտառների հաշվառման, մոնիթորինգի, վերահսկողության և անտառային հողերի հետ կապված հարաբերությունները:

➤ «Բուսական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-22, 23.11.1999թ.), որը սահմանում է պետական քաղաքականությունը բնական բուսական աշխարհի գիտականորեն հիմնավորված պահպանության, պաշտպանության, օգտագործման և վերարտադրության բնագավառում:

➤ «Կենդանական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-52, 03.04.2000թ.), որը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կենդանական աշխարհի վայրի տեսակների պահպանության, պաշտպանության, վերարտադրության և օգտագործման պետական քաղաքականությունը:

➤ «Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» ՀՀ օրենք ՀՕ-522-Ն (ընդունված 1994թ. և լրամշակված՝ 2022թ.), կարգավորում է մթնոլորտային օդի պահպանության իրավական և կազմակերպական հիմքերը՝ ուղղված մթնոլորտային օդի որակի պահպանությանը: Մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար բարենպաստ մթնոլորտային

օղի որակի ապահովման նպատակով՝ մթնոլորտային օղի պահպանության բնագավառում հասարակական հարաբերությունները:

➤ «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-211, 27.11.2006թ.), որը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետության բնության հատուկ պահպանվող տարածքների՝ որպես բնապահպանական, տնտեսական, սոցիալական, գիտական, կրթական, պատմամշակութային, գեղագիտական, առողջապահական, ռեկրեացիոն արժեք ներկայացնող էկոհամակարգերի, բնության համալիրների ու առանձին օբյեկտների բնականոն զարգացման, վերականգնման, պահպանության, վերարտադրության և օգտագործման պետական քաղաքականության իրավական հիմունքները:

➤ «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենք (ընդուն. 21.06.2014թ.-ի ՀՕ-110, խմբագ. 03.05.23թ.-ի ՀՕ-150-Ն), որը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում ռազմավարական էկոլոգիական գնահատման, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման, անդրսահմանային ազդեցության գնահատման, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության պետական փորձաքննության, հանրության ծանուցման, հանրային լուսմների իրականացման, պետական փորձաքննական եզրակացության տրամադրման, ուժը կորցնելու, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման, փորձաքննության և նախատեսվող գործունեության իրականացման գործընթացներում նախաձեռնողների իրավունքների ու պարտականությունների հետ կապված հարաբերությունները:

➤ «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-159-Ն, 07.01.2005թ.), որը կարգավորում է թափոնների հավաքման, փոխադրման, պահման, մշակման, օգտահանման, հեռացման, ծավալների կրճատման և դրանց հետ կապված այլ հարաբերությունների, ինչպես նաև մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելման իրավական և տնտեսական հիմքերը:

➤ ՀՀ կառավարության 10.01.2013թ.-ի թիվ 22-Ն որոշում, որով սահմանվել են օգտակար հանածոների արդյունահանված տարածքի, արդյունահանման ընթացքում առաջացած արտադրական լցակույտերի տեղադիրքի և դրանց հարակից համայնքների բնակչության անվտանգության ու առողջության ապահովման նպատակով մշտադիտարկումների իրականացման, դրանց իրականացման վճարների չափերի հաշվարկման և վճարման կարգերը:

➤ ՀՀ կառավարության 14.12.2017թ.-ի թիվ 1643-Ն որոշում, որը կիրառվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում խախտված հողերի հաշվառման, հողաշինարարական, քարտեզագրման, կանխատեսվող ու իրականացման ենթակա ռեկուլտիվացման աշխատանքների նախագծման, ռեկուլտիվացման, ռեկուլտիվացված հողերի նպատակային նշանակության ուղղությունների որոշման, ինչպես նաև նպատակային ու գործառական նշանակությանը համապատասխան՝ դրանց հետագա օգտագործման ժամանակ:

➤ ՀՀ կառավարության 02.11.2017թ.-ի N1404-Ն որոշում, որով սահմանվել են հողի բերրի շերտի հանման նորմերի որոշմանը և պակաս արդյունավետ հողերի բարելավման համար հողի բերրի շերտի պահպանմանն ու օգտագործմանը ներկայացվող պահանջները:

➤ ՀՀ կառավարության 14.08.2014թ.-ի N781-Ն որոշում, որը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության բուսական աշխարհի օբյեկտների պահպանության և բնական պայմաններում վերարտադրության նպատակով դրանց օգտագործման ընթացակարգը:

➤ ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N191-Ն որոշում, որը սահմանում է ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումների իրականացման պահանջների, ինչպես նաև արդյունքների վերաբերյալ հաշվետվությունները ներկայացնելու կարգը:

➤ ՀՀ կառավարության 20.01.2005թ.-ի N64-Ն որոշում, որով հաստատվել են ջրաէկոհամակարգերի սանիտարական պահպանման, հոսքի ձևավորման, ստորերկրյա ջրերի պահպանման, ջրապահպան, էկոտոնի և անօտարելի գոտիների տարածքների սահմանման չափորոշիչները:

➤ ՀՀ կառավարության 2008 թվականի օգոստոսի 14-ի N 967-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ բնության հուշարձանների ցանկը ըստ տեսակների և տեղադիրքի:

➤ ՀՀ կառավարության 2010 թվականի հունվարի 29-ի N71-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գիրքը:

➤ ՀՀ կառավարության 2010 թվականի հունվարի 29-ի N72-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ բույսերի Կարմիր գիրքը:

➤ ՀՀ առողջապահության նախարարի 06.03.2002թ.-ի N138 հրաման, որով հաստատվում են աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում աղմուկի սանիտարական նորմերը:

➤ ՀՀ առողջապահության նախարարի 17.05.2006թ.-ի N533-Ն հրաման, որով հաստատվում են աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում թրթռման հիգիենիկ նորմերը:

➤ ՀՀ կառավարության 30.08.2007թ.-ի N1045-Ն որոշում, որով սահմանվել է պետական անտառային հողերում անտառային տնտեսության վարման և անտառօգտագործման հետ չկապված աշխատանքների իրականացման կարգը:

➤ ՀՀ կառավարության 15.06.2017թ.-ի N676-Ն որոշում, որով հաստատվել են ՀՀ ընդերօգտագործման թափոնների կառավարման և վերամշակման պլանների օրինակելի ձևերը:

➤ ՀՀ կառավարության 08.09.2011թ.-ի N1396-Ն որոշում, որով սահմանվում են Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հողի բերրի շերտի (այսուհետ՝ բերրի շերտ) նպատակային և արդյունավետ օգտագործման հետ կապված հարաբերությունները:

➤ ՀՀ կառավարության 21.10.2021թ.-ի N1733-Ն որոշում, որով կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին օրենսգրքի 69-րդ հոդվածով սահմանված՝ շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխի օգտագործման և հատկացումների չափերի հաշվարկման հետ կապված հարաբերությունները:

➤ ՀՀ կառավարության 18.08.2021թ.-ի N1352-Ն որոշում, որով կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին օրենսգրքի 69-րդ հոդվածով սահմանված շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված ընդերքօգտագործողների կողմից Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին օրենսգրքի 3-րդ հոդվածով սահմանված ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների՝ նախահաշվային արժեքների հաշվարկման և վերահաշվարկման կարգի հետ կապված իրավահարաբերությունները:

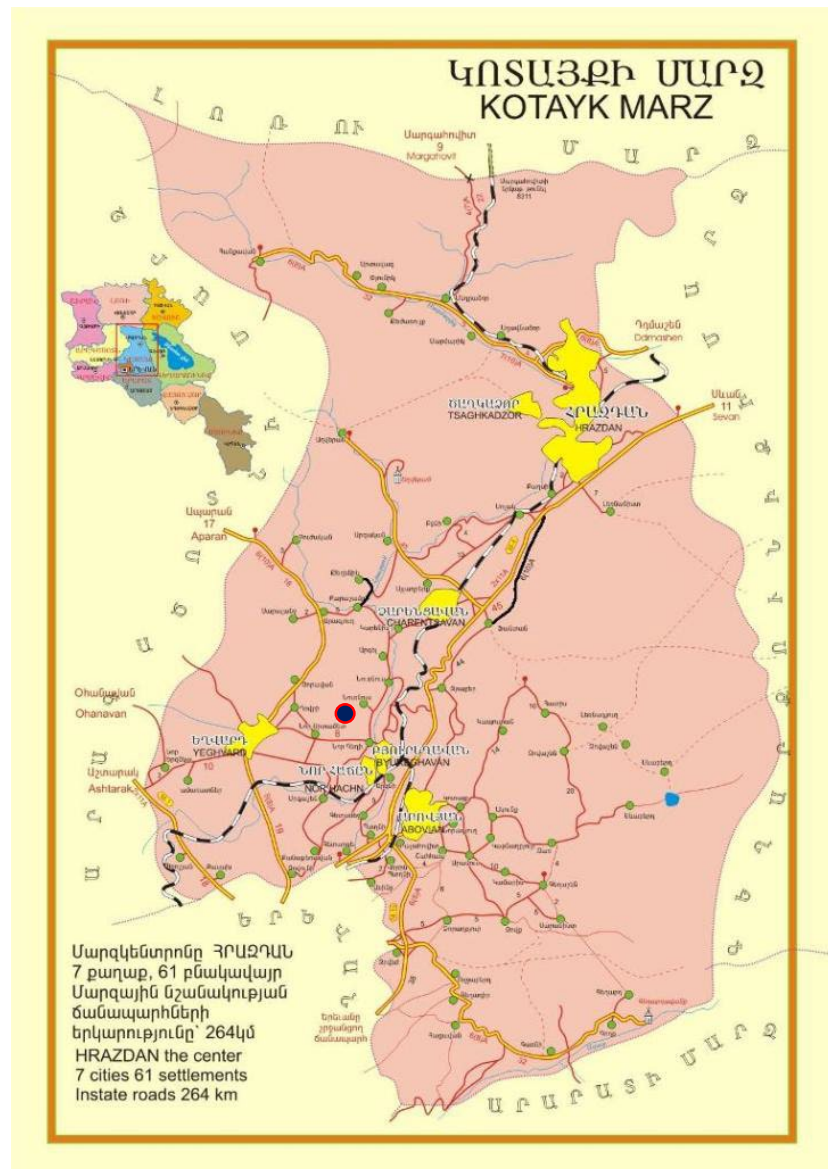
➤ ՀՀ կառավարության 25.09.2014 թ.-ի N 1059-Ա որոշում, որով սահմանվում է բնության հատուկ պահպանվող տարածքների ռազմավարությունը, պահպանության և օգտագործման բնագավառում պետական ծրագիրը և միջոցառումները:

- ՀՀ կառավարության 15.06.2017թ. -ի N 675-Ն որոշում, որով սահմանվում է ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման և ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակման պլանների բովանդակությունը, ինչպես նաև ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման և ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակման միջոցառումները:
- ՀՀ կառավարության 17.08.2017թ. N990-Ն որոշում, որով սահմանվում է ֆինանսական երաշխիքի բովանդակությունը և դրան ներկայացվող չափորոշիչները, դրանց ներկայացվող որակական չափանիշների գնահատման, ինչպես նաև ֆինանսական երաշխիքի հաշվարկման կարգը:
- ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի 25.10.2022 թ. N369-Ն հրաման, որով հաստատվում են շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման դրույթների կիրարկման ուղեցույցները:
- ՀՀ կառավարության 11.11.2021թ. N1848-Ն որոշումը, որով հաստատվում է ընդերքօգտագործման հետևանքով խախտված հողերի, ընդերքօգտագործման թափոնների փակված օբյեկտների ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների իրականացման, այդ թվում՝ կենսաբանական վերականգնման ուղեցույցը:

3. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ ԵՎ ԻՐԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԽԵՄԱՆ

3.1. Գտնվելու վայրը

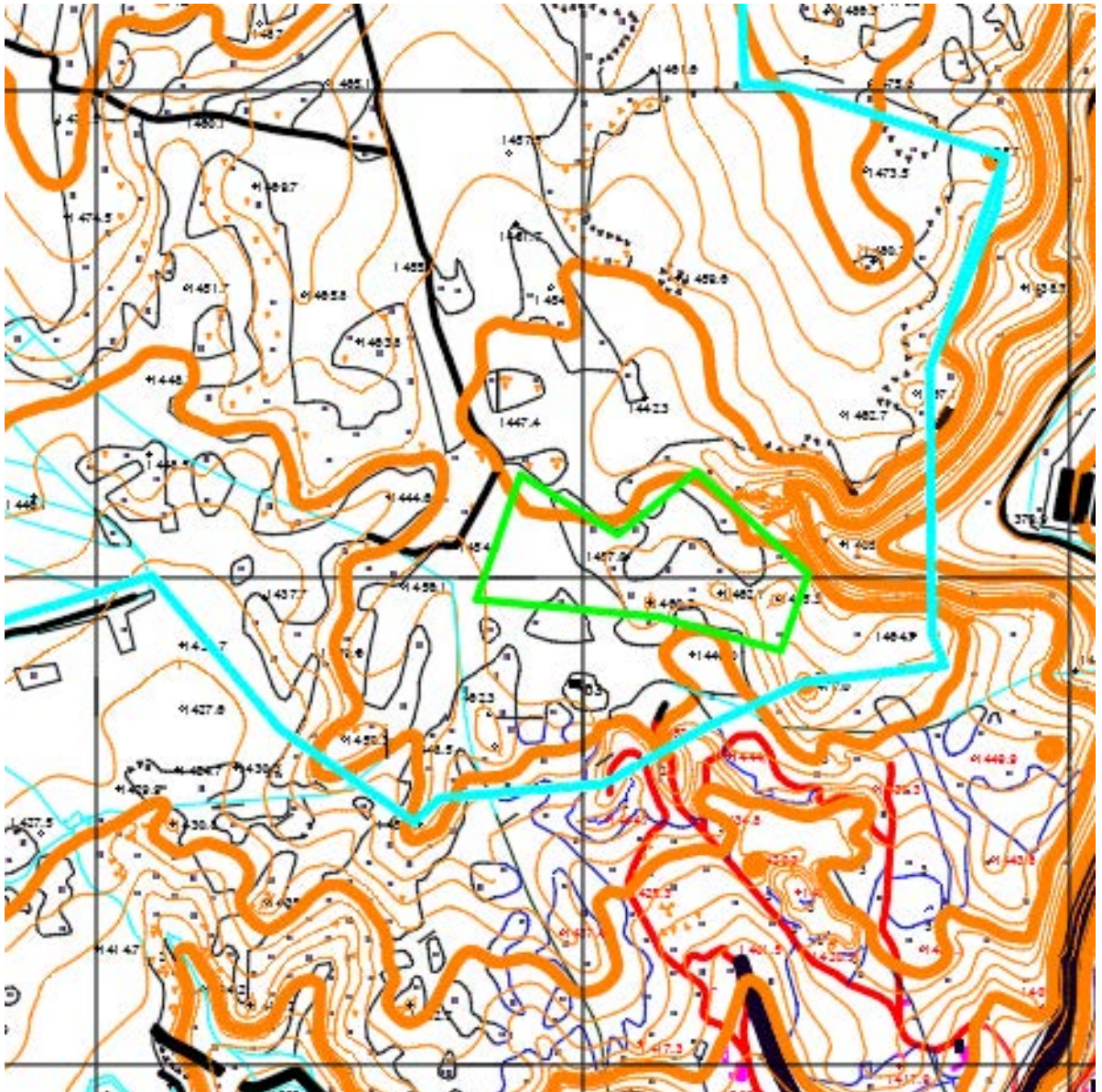
ՀՀ Կոտայքի մարզի Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասը վարչական տեսակետից գտնվում է ՀՀ Կոտայքի մարզում՝ Նաիրի համայնիք Ջորավան գյուղում՝ բնակավայրից 3.2 կմ հեռավորության վրա, Եղվարդ քաղաքից 7.4 կմ հյուսիս-արևելք, Նոր Գեղի գյուղից 1.25 կմ հյուսիս-արևմուտք, Եղվարդ-Արզնի խճուղու ձախ մասում և կապված է դրա հետ 3.5-ից 4 կմ երկարությամբ գրունտային ճանապարհով:

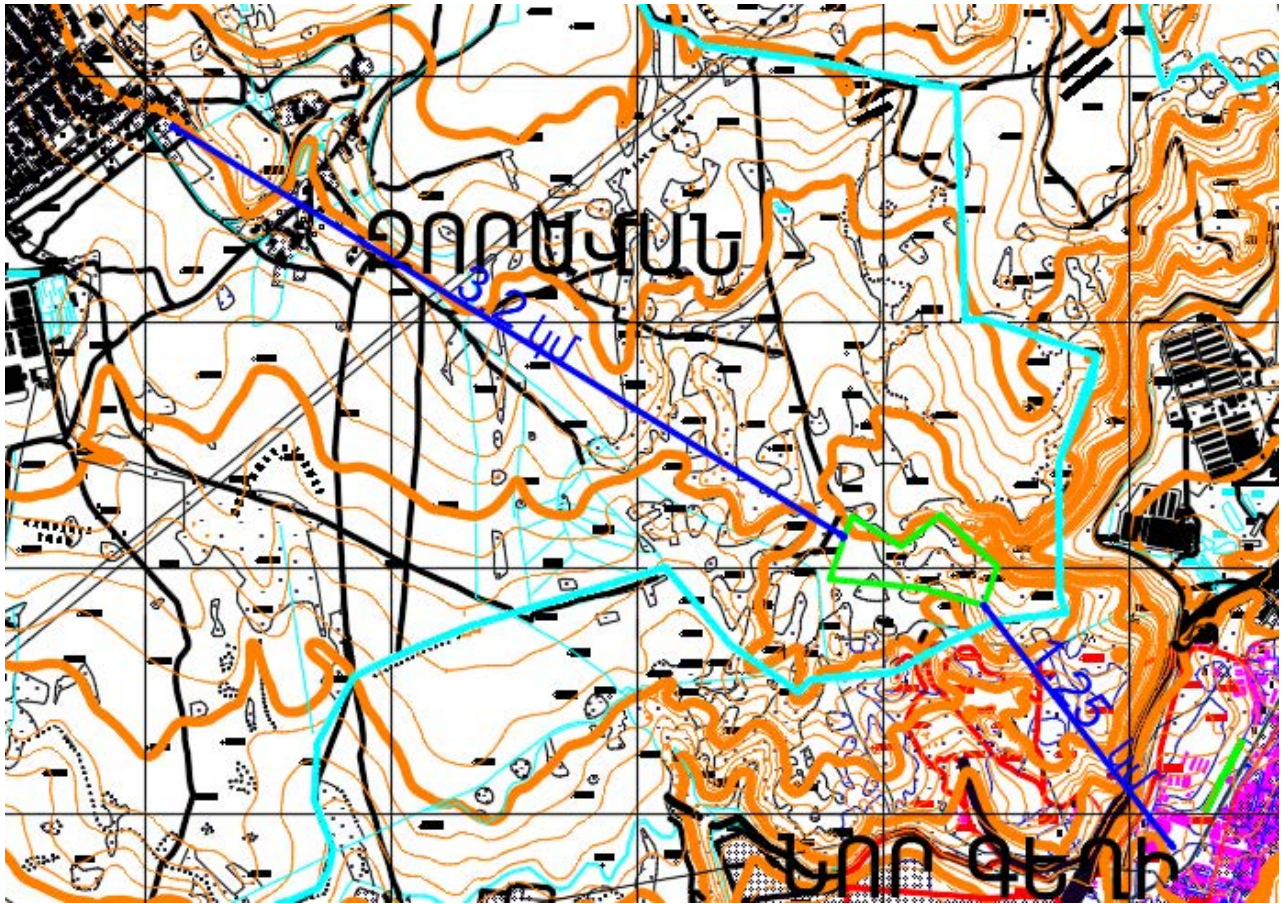
Նկ. 3.1. ՀՀ Կոտայքի մարզի ակնարկային քարտեզ.

● Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամաս

Տեղամասի կենտրոնի աշխարհագրական կոորդինատներն են. $40^{\circ}20'09.24''$ -
 հյուսիսային լայնության, $44^{\circ}33'57.53''$ - արևելյան երկայնության (նկ. 3.2):

Նկ. 3.2. Քաղվածք 84-11-38-126-3-3-3 և 84-11-38-126-3-3-4 անվանակարգային
 թերթերից՝ Նորազյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան
 տեղամասի եզրագծերի տեղադրմամբ

Նկ. 3.3. Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի: Իրավիճակային հատակագիծ

Հայցվող Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի ծայրակետային կոորդինատները՝ ըստ ARM WGS-84 կոորդինատային համակարգի, ներկայացված են աղյուսակ 3.1-ում: Հայցվող տարածքի մակերեսը 14.46 հա է:

Աղյուսակ 3.1

Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի ծայրակետային կոորդինատները

Կետերի համարները	X	Y	Կետերի համարները	X	Y
1	4466955	8462781	5	4467008	8463463
2	4467211	8462872	6	4466850	8463407
3	4467088	8463072	7	4466919	8463157
4	4467218	8463233			

Մոտակա բնակավայրը Նոր Գեղի գյուղն է, որը գտնվում է տեղամասից մոտ 1.25 կմ հեռավորության վրա:

Շրջանը էլեկտրաէներգիայով սնվում է հանրապետական միացյալ էներգահամակարգից:

Մարզն ապահովված է լավ ասֆալտապատ մայրուղիներով, որը կապում է այն

Հայաստանի բոլոր բնակավայրերի և մյուս մարզերի հետ: Մարզի տարածքի կենտրոնական մասով անցնում են երկրի համար առանցքային նշանակություն ունեցող Երևան-Հրազդան-Սևան ավտոմայրուղին և Երևան-Հրազդան-Իջևան երկաթգիծը:

Կոտայքի մարզը համեմատաբար զարգացած ու բազմաճյուղ տնտեսություն ունեցող մարզերից է:

Մարզի տնտեսության ընդհանուր ծավալում գերակշռողն արդյունաբերությունն է: Մարզը մեծ դեր ունի էներգետիկայի ոլորտում: Այստեղ են գտնվում էլեկտրաէներգիայի արտադրության 2 խոշոր կազմակերպություն:

Մարզի արդյունաբերության մյուս հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել զարգացած են հետևյալ ոլորտները.

- ա) սննդամթերքի և խմիչքների արտադրություն,
- բ) ոչ մետաղական հանքային այլ արտադրատեսակների արտադրություն,
- գ) հիմնական մետաղների արտադրություն,
- դ) ոսկերչական արտադրատեսակների, ոչ թանկարժեք զարդերի արտադրություն.

Մարզի գյուղատնտեսությունը մասնագիտացած է թռչնաբուծության մեջ: Մարզի տարածքում գործում են հանրապետության խոշոր թռչնաֆաբրիկաները:

Շրջանում կան տարբեր շինանյութերի մի շարք հանքավայրեր: Ստորև բերվում են մարզի մի շարք հանքավայրերի վերաբերյալ համառոտ տեղեկություններ:

□ Աբովյանի անդեզիտաբազալտների, լիպարիտադաքիտների և դոլերիտային բազալտների հանքավայր: Հետախուզվել է ՀԽՍՀ Երկրաբանական վարչության կողմից: Պաշարները $A+B+C_1$ կարգերով 64400.0 հազ.մ³ քանակությամբ հաստատավել են ԽՍՀՄ ՊՊՀ-ի 1974թ. դեկտեմբերի 30-ի № 7333 արձանագրությամբ որպես բալաստային հումք:

□ Գյամրեզի անդեզիտաբազալտների հանքավայր: Հետախուզվել է ՀԽՍՀ Երկրաբանական վարչության կողմից: Պաշարները $A+B+C_1$ կարգերով 6634.7 հազ.մ³ քանակությամբ (այդ թվում $A+B$ կարգերով 124.6 հազ.մ³ բնամասերում որպես արտահաշվեկշռային) հաստատվել են ՀԽՍՀ Երկրաբանական վարչության ՊՏՀ-ի 1969թ. հունվարի 25-ի № 183 արձանագրությամբ որպես տեղական կարիքների համար շինարարական քարի և 150, 200, 300 և 400 մակնիշների բետոնների արտադրության համար շինարարական խճի հումք:

□ Գեղարդի անդեզիտաբազալտների հանքավայր: Հետախուզվել է ՀԽՍՀ Երկրաբանական վարչության կողմից: Պաշարները $A+B+C_1$ կարգերով 2116.0 հազ.մ³ քանակությամբ հաստատավել են ՀԽՍՀ Երկրաբանական վարչության ՊՏՀ-ի 1985թ. նոյեմբերի 9-ի -ի № 280 արձանագրությամբ որպես երեսապատման և շինարարական քարերի, ինչպես նաև շինարարական խճի ու ավազի հումք:

□ Եղվարդի ռիոլիտադալիտների հանքավայրի Հարավ-արևելյան տեղամաս: Պաշարները 1369.4 հազ.մ³ քանակությամբ հաստատվել են ՀՀ ՊՊՀ-ի 2001թ. հուլիսի 13-ի թիվ 99 արձանագրությամբ որպես խճի և ավազի հումք:

□ Էլենի լիթոիդային պեմզաների հանքավայր: Պաշարները 1298.6 հազ.մ³ քանակությամբ հաստատվել են ՀՀ ՕՀՊԳ-ի 2005թ. սեպտեմբերի 23-ի №80 որոշմամբ որպես խճի և ավազի հումք:

□ Արզնիի դիատոմիտների հանքավայր: Պաշարները 6937.9 հազ.մ³ քանակությամբ հաստատվել են ՊՏՀ-ի 1960թ. մայիսի 6-ի №85 արձանագրությամբ:

□ Եղվարդի անդեզիտաբազալտների հանքավայր: Հետախուզվել է «Էդմես» ՍՊԸ-ի կողմից: Պաշարները A կարգով 1166.3 հազ.մ³ քանակությամբ հաստատվել են ՀՀ ՕՀՊԳ-ի 2008թ. մայիսի 5-ի № 169 որոշմամբ որպես շինարարական խճի և ավազի հումք:

□ Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայր: Հետախուզվել է ՀԽՍՀ Երկրաբանական վարչության կողմից: Պաշարները $A+B+C_1$ կարգերով 15400.8 հազ.մ³ քանակությամբ հաստատվել են ՀԽՍՀ Երկրաբանական վարչության ՊՏՀ-ի 1973թ. ապրիլի 28-ի -ի № 212 արձանագրությամբ որպես շինարարական քարի և խամքարի հումք: Ներկայումս հանքավայրը շահագործվում է մի շարք սուբյեկտների կողմից («Քար և ավազ» ՓԲԸ, «Արարատճանշին» ՍՊԸ, «Էսենդ» ՍՊԸ, «Նաիրիճանշին» ԲԲԸ, «Սթոունդլենդ» ՍՊԸ, «Տիգարբո» ՍՊԸ):

Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի հարակից տեղամասերը ներկայացված են նկար 3.4 –ում:

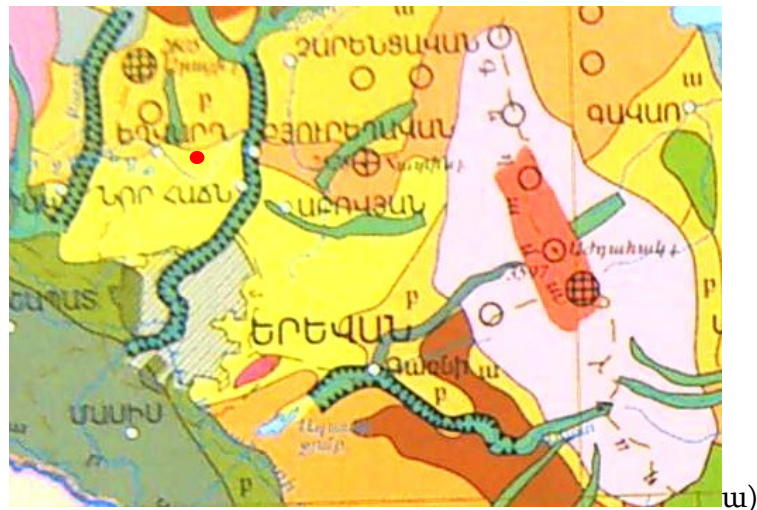
Թեք ու անտառագուրկ լանջերը կտրտված են հեղեղատներով ու ոչ խորը գետահովիտներով: Շրջանի տարածքի մեծ մասում տեղանքի թեքությունները 8°-ից չեն անցնում և համեմատաբար մատչելի են տնտեսական յուրացման համար:

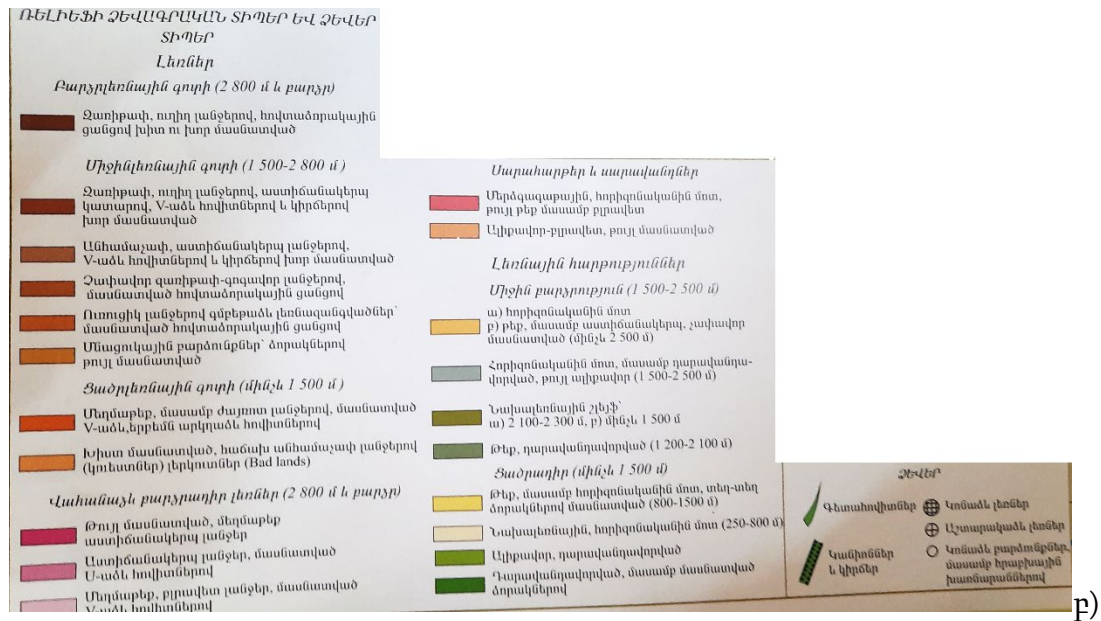
Շրջանի տարածքի լանջերի թեքության և երկրաձևաբանության սխեմատիկ քարտեզները ներկայացված են 3.5 և 3.6 նկարներում:

Նկ. 3.5. Մակերևույթի թեքություններ

- Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամաս

Նկ 3.6. Մակերևույթի ձևագրություն՝ ա) սխեմատիկ քարտեզ, բ) պայմանական նշաններ

• Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամաս

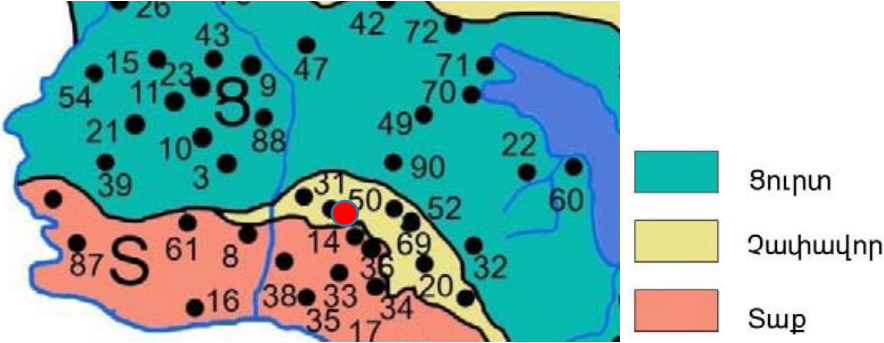
3.3. Կլիման

Հանքավայրի տարածաշրջանի կլիմայական պայմանների նկարագրության համար օգտագործվել է ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի 2011թ. սեպտեմբերի 26-ի N167-Ն հրամանով հաստատված «Շինարարական կլիմայաբանություն» ՀՀՇՆ II-7.01-2011 փաստաթղթի տվյալները: Այդ փաստաթուղթով սահմանում են կլիմայական հարաչափերը, որոնք կիրառվում են շենքերի և շինությունների, ջեռուցման, օդափոխության, օդի լավորակման, ջրամատակարարման համակարգերի նախագծման, ինչպես նաև քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի հատակագծման և կառուցապատման ժամանակ:

Կլիմայի բնորոշման համար հիմք է վերցրվել նույն կլիմայական շրջանում գտնվող ամենամոտ Արզնի օդերևութաբանական կայանի երկարատև դիտարկման արդյունքները: Համաձայն օդերևութաբանական կայանի տվյալների հայցվող տարածքը գտնվում է տաք կլիմայական շրջանում (նկար 3.7), որին բնորոշ են շոգ և չոր ամառները և ցուրտ, անհողմ ձմեռները: Քամու պարամետրերը նշվել են ըստ Հրազդան օդերևութաբանական կայանի տվյալների, քանի որ Արզնու օդերևութաբանական կայանում դրանք չեն իրականացվում: Մթնոլորտային տեղումների տարեկան միջին քանակը 475 մմ է, միջին տարեկան խոնավությունը 65% է, օդի բացարձակ առավելագույն ջերմաստիճանը կազ-

մում է +38°C, իսկ նվազագույնը՝ -28°C: Աղյուսակ 3.2-3.5-ում ամփոփված են տեղեկատվություններ՝ օդի ջերմաստիճանի, հարաբերական խոնավության, մթնոլորտային տեղումների ու ձնածածկույթի և քամիների վերաբերյալ:

Համաձայն Հրազդան օդերևութաբանական կայանի տվյալների տարվա մեջ անարև օրերի քանակը 30 օր է, արևափայլի տևողությունը՝ 2355 ժամ:

Նկար 3.7. Կլիմայական շրջանցման սխեմատիկ քարտեզ

● Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամաս

Աղյուսակ 3.2

Օդի ջերմաստիճանը՝ ըստ ամիսների

Բնակավայրի, օդերևութաբանական կայանի անվանումը	Բարձրությունը ծովի մակարդակից, մ	Միջին ջերմաստիճանը ըստ ամիսների, °C												Միջին տարեկան, °C	Բացարձակ նվազագույն, °C	Բացարձակ առավելագույն, °C
		Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր			
Արզնի	1262	-4.5	-2.5	2.8	9.5	14.2	18.7	22.3	22.3	18.2	11.5	4.9	-1.3	9.7	-28	38

Աղյուսակ 3.3

Օդի հարաբերական խոնավությունը՝ ըստ ամիսների

Բնակավայրի, օդերևութաբանական կայանի անվանումը	Օդի հարաբերական խոնավությունը՝ ըստ ամիսների, %												Միջին տարեկան, %	Միջին ամսական (ժամը 15-ին)	
	Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր		Ամենացուրտ ամսվա, %	Ամենաշոգ ամսվա, %
Արզնի	78	74	67	65	64	58	53	49	57	65	74	79	65	-	-

Մթնոլորտային տեղումները և ձնածածկույթը

Բնակավայրի, օդերևութաբա- նական կայանի անվանումը	2020 թվականի տվյալները, մմ												Տարեկան	Ձնածածկույթ		
	2020 թվականի տվյալները, մմ													Առավելագույն տասնօրյա- կային բարձրությունը, սմ	Տարվա մեջ ձնածածկույթով օրերի քանակը	Ձյան մեջ ջրի առավել- ագույն քանակը, մմ
	Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր				
Արզնի	34	43	44	58	77	40	25	16	26	34	40	38	475	-	69	-
	14	20	23	33	30	24	30	23	42	25	19	39	42			

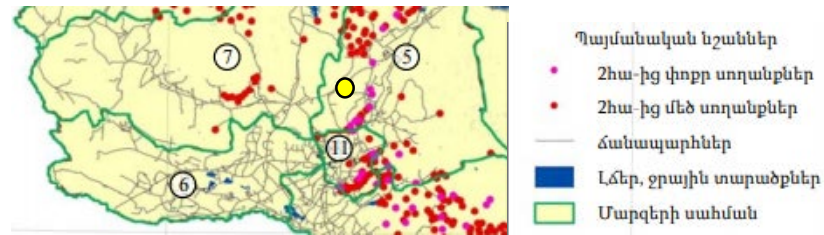
Քամիների կրկնելիությունը և միջին արագությունը՝ ըստ հորիզոնի կողմերի

Բնակավայրի անվանումը	Միջին տարեկան վթնոլորտային ճնշում, (հՊա)	Տվյալներ	2020 թվականի տվյալները, %								Միջին տարեկան արագությունը, %	Ուժեղ քամիներով (≥15 մ) օրերի քանակը	
			2020 թվականի տվյալները, մ/վ										
			Հս	Հս- Արլ	Արլ	Հվ- Արլ	Հվ	Հվ- Արմ	Արմ	Հս- Արմ			
Հրազդան	823.2	հունվար	2	5	11	4	19	39	18	2	27	2.1	18
			2.3	2.4	2.0	1.4	1.9	2.3	2.4	1.7			
		ապրիլ	4	14	19	6	13	21	20	3	15		
			2.3	2.7	2.2	1.8	1.9	2.3	2.4	2.0			
		հուլիս	8	45	35	2	2	3	4	1	7		
			3.5	3.2	2.9	1.9	2.0	1.9	2.4	2.2			
		հոկտեմբեր	3	12	23	6	11	20	22	3	26		
			2.0	2.2	2.0	1.7	1.8	2.1	2.2	2.0			

3.4. Սողանքներ, սեյսմակայունություն

Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի տարածքում արտածին երկրաբանական երևույթների վերաբերյալ տեղեկատվության հիմք է հանդիսանում Հայաստանի Հանրապետության սողանքային աղետի կառավարման ծրագրի երկրորդ տարվա ավարտի վերաբերյալ հաշվետվությունը (ՀՀ Արտակարգ իրավճակների նախարարություն, Ճապոնիայի միջազգային համագործակցության գործակալություն, 2017) և ՀՀ Սողանքների քարտեզը (նկ. 3.8), ըստ որոնց հայցվող տարածքի հարակից շրջանի հայտնի սողանքային մարմինների

տեղադիրքերը ներկայացված է նկար 3.9-ում:

Նկար 3.8. Սողանքային երևույթների տարածման քարտեզ

● Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամաս

Նկար 3.9. Սողանքների բաշխվածության քարտեզ

● Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամաս

Հայցվող տարածքին 2.5 և 3.4 կմ հեռավորությունների վրա՝ Բյուրեղավան քաղաքի տարածքում քարտեզագրված է երկու սողանքային մարմին՝ KOTA-138-0290 և KOTA-138-0300, որոնց բնութագրերը ներկայացված են աղյուսակ 3.6-ում:

Աղյուսակ 3.6

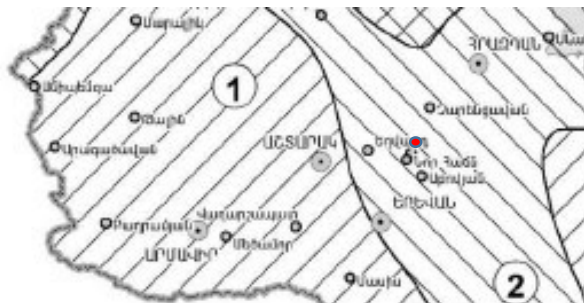
Սողանքային մարմինների բնութագրերը

Սողանքային մարմնի ծածկագիրը	Սողանքային մարմնի կոորդինատները և բարձրությունը			Չափերը			Վտանգվածային մոտ	Միջին միջին միջին	Մոտ մոտ
	Լայնա- կան	Երկայ- նական	Բացարձակ բարձրույ- թունը (մ)	Լայն. (մ)	Երկար. (մ)	Մակե- րես (հա)			
KOTA-138- 0060	40°19' 42" □□	44°35' 53" □	1440	100	100	1	III	միջին	C
KOTA-138- 0080	40°19' 1.5" □□	44°36' 11" □	1448	100	100	1	III	միջին	C

Վերը բերված տեղեկատվություններից հետևում է, որ նկարագրված սողանքային մարմինները վտանգ չեն ներկայացնում Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի շահագործման ժամանակ, քանի որ գտնվում են նվազագույնը 2.5 կմ հեռավորության վրա և առանձնացված են խորը կիրճով, պատկանում են վտանգավորության 3-րդ դասին (հայտնաբերվել են որոշակի սողանքային երևույթներ, բայց վնասները չեն գրանցվել/ հայտնաբերվել) և ունեն ռիսկայնության C մակարդակ (մարդկային գործունեությանը կամ շրջակա միջավայրին պատճառվել է քիչ վնաս կամ վնաս չի պատճառվել):

Հայաստանի Հանրապետությունը գտնվում է ակտիվ երկրաշարժային գոտում: Հյուսիսից հարավ առանձնացվում են հետևյալ սեյսմիկ գոտիները՝ Մերձքուռյան, Սոմխեթա-Ղարաբաղի, Մերձսևանյան, Կապան-Գոգորանի, Ծաղկունյաց-Զանգեզուրի, Երևան-Օրդուբադի, Ուրծ-Վայքի: Հիմնականում նշված գոտիների սահմաններով է անցնում երկրակեղևի խորքային բեկվածքները, որոնցից ամենախոշորներն են Սևան-Աքերայի, Շիրակ-Զանգեզուրի և Միջին Արաքսյան /Երևանյան/ բեկվածքները:

ՀՀ Քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2020թ. դեկտեմբերի 28-ի թիվ 102-Ն հրամանով հաստատված ՀՀՇՆ 20.04- «Երկրաշարժադիմացկուն շինարարություն. Նախագծման նորմեր» փաստաթղթով սահմանվում են այն չափանիշները, որոնք պետք է դրվեն շենքերի ու կառուցվածքների նախագծման և կառուցման ընթացքում /սեյսմակայունության հիմնական սկզբունքներ/: Սեյսմակայուն շինարարությունը իրականացվում է տարբերակված՝ երեք, ըստ ուժգնության աճող հաջորդականությամբ՝ 1, 2, 3 սեյսմիկ գոտիներում, որոնց համար գրունտի հորիզոնական արագացման մեծությունը համապատասխանաբար 300, 400 և 500 սմ/վրկ² է: Նույն հրամանի հավելվածում ներկայացված է ՀՀ բնակավայրերի ցուցակը ըստ սեյսմիկ գոտիների:

Նկար 3.10. ՀՀ տարածքի հավանական սեյսմիկ վտանգի գոտիավորման քարտեզ

● Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամաս

3.5. Մթնոլորտային օդը

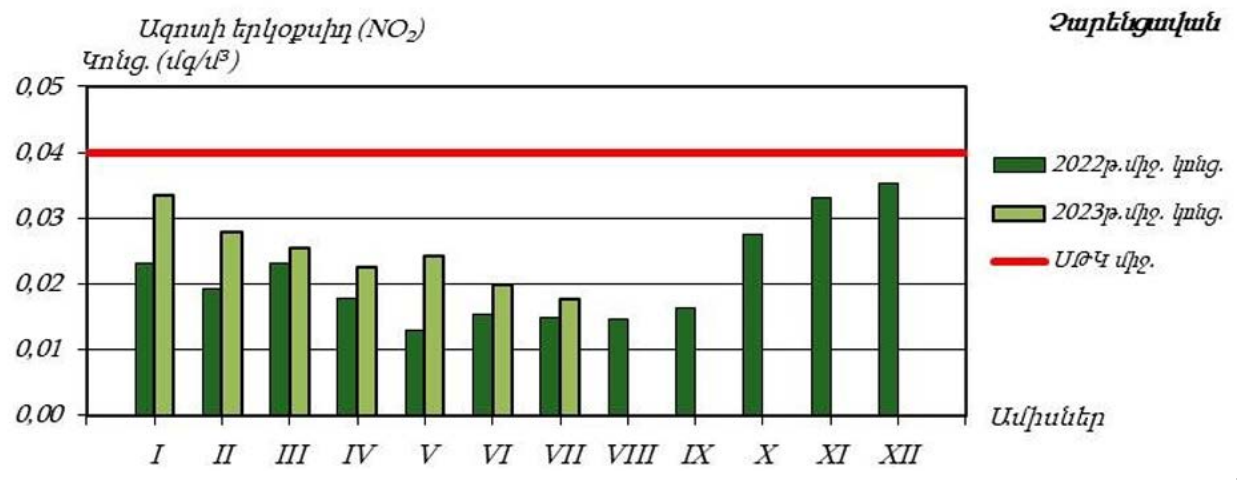
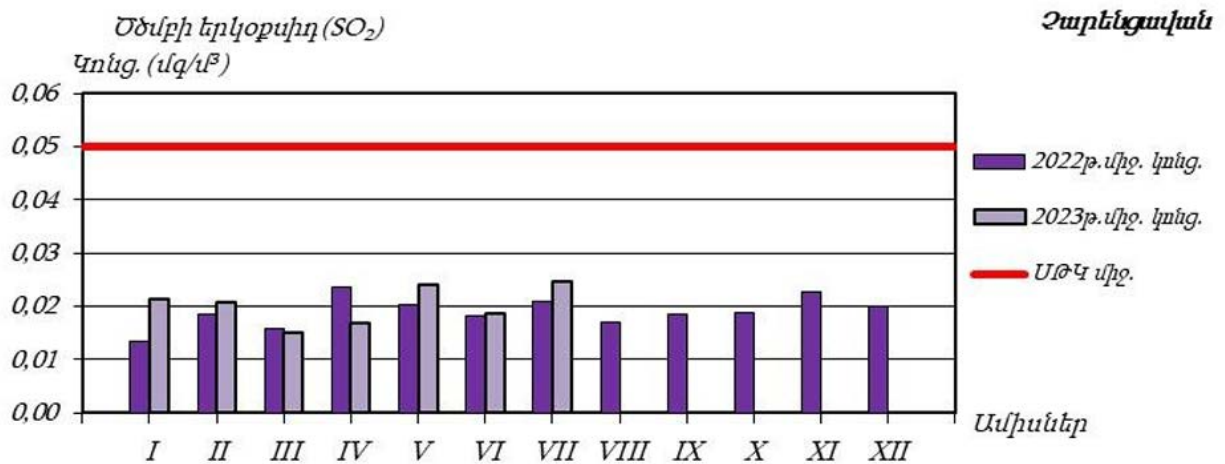
ՀՀ տարածքում օդային ավազանի ֆոնային աղտոտվածությունը վերահսկում է ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարությունը: Օդային ավազանի աղտոտվածության մոնիթորինգային աշխատանքները կատարվում են ՀՀ Շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոօդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» (ՀՄԿ) ՊՈԱԿ-ի կողմից:

Երևան, Գյումրի, Վանաձոր, Հրազդան, Ալավերդի, Արարատ քաղաքներում մթնոլորտային օդի ակտիվ եղանակով նմուշառումները իրականացվում են 16 ստացիոնար

դիտակայաններում: Մի շարք քաղաքներում պասիվ նմուշառման եղանակով կատարվում են ազոտի և ծծումբի օքսիդների դիտարկումներ:

Չարենցավան քաղաքի մթնոլորտային օդում կատարվում են ծծմբի և ազոտի երկօքսիդների դիտարկումներ: Քաղաքում գործում է 10 շարժական պասիվ նմուշառման դիտակետ: 2023 թվականի 2-րդ եռամսյակում Չարենցավան քաղաքի մթնոլորտային օդում որոշված ցուցանիշների միջին ամսական կոնցենտրացիաները չեն գերազանցել համապատասխան ՍԹԿ-ները:

Նկ. 3.12. Չարենցավան քաղաքի մթնոլորտային օդում ա) ծծմբի երկօքսիդի և բ) ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները:

Տեղամասի տարածքը գտնվում է բնակավայրերից հեռու (նվազագույնը 1.25 կմ):

Տեղամասի մթնոլորտային օդի աղտոտվածության վերաբերյալ տեղեկություններ կտրվի հետագա հաշվետվություններում, երբ ընկերությունը կստանա շահագործման թույլտվություն և կկատարի մթնոլորտային օդի աղտոտվածության ելակետային վիճակի մշտադիտարկում:

3.6. Ջրային ռեսուրսները

Կոտայքի մարզի տարածքով հոսող խոշոր գետերից են Հրազդանը, Մարմարիկը և Ագատը:

Հրազդան գետը՝ Արաքսի ձախ վտակը, սկիզբ է առնում Սևանա լճից (1900 մ), հոսում է հյուսիս-արևելքից հարավարևելք: Երկարությունը 141 կմ է, ջրհավաք ավազանի մակերեսը՝ 2560 կմ² (առանց Սևանա լճի): Թափվում է Արաքս գետ Մեծամորի գետաբերանից 5 կմ հոսանքով ներքև: Գետավազանի մակերևույթի ամենաբարձր կետը կազմում է 3467 մ, իսկ ամենացածր կետը՝ 790 մ, Արաքս գետին միախառնվելու հատվածը: Վերին հոսանքում առաջացնում է գալարներ, դարավանդներ Հրազդանը բնական հունով սկիզբ է առել Սևանա լճից, սակայն այժմ գետի սկիզբ է համարվում ստորգետնյա ջրանցքը, որը ջուր է մատակարարում Սևանի հիդրոէլեկտրակայանին (այսուհետ՝ ՀԷԿ) և 5.5 կմ հոսելով 70 մ խորությամբ, դուրս է գալիս երկրի մակերևույթ Գեղամավան գյուղի մոտ, ապա անցնելով ևս 8.5 կմ դերիվացիոն ջրանցքով թափվում է Աղբյուրակի ջրամբար: Ստորին հոսանքում հովիտն աստիճանաբար լայնանում է և դուրս գալիս Արարատյան դաշտ: Հրազդան գետի ընդհանուր անկումը կազմում է ավելի քան 1100 մ: Մինչև Հրազդան (Աթարբեկյան) ՀԷԿ-ի կառուցումը Սևանա լճից բաց թողնվող ջուրն անցնում էր Հրազդան-Հրազդան դիտակետով: Սակայն ՀԷԿ-ի դերիվացիոն ջրանցքի շահագործումից հետո ջուրը սկսեց շրջանցել Հրազդան հիդրոլոգիական դիտակետը և անցնելով Հրազդան ՀԷԿ-ով թափվում է Աղբյուրակ ջրամբար: Հրազդան գետը հոսելով հանրապետության կենտրոնական շրջաններով և մայրաքաղաքի միջով, համարվում է հանրապետության հիմնական ջրային զարկերակներից մեկը: Խոշոր վտակներն են Մարմարիկը, Ծաղկաձորը, Դալարը, Արագետը:

Հրազդան գետի ջրային ռեժիմի համար բնորոշ են հետևյալ փուլերը՝ գարնանային վարարում, ամառ-աշնանային և ձմեռային սակավաջրություն: Տարեկան կտրվածքով ամենից շատ հոսքանցնում է վարարումների շրջանում: Հրազդան գետի Հրազդան ջրաչափական դիտակետով վարարումների շրջանում անցնում է տարեկան հոսքի 70%-ը, մնացած ամիսներին բաժին է ընկնում տարեկան հոսքի միայն 30%-ը: Գարնանային վարարումները հիմնականում սկսվում են մարտի կեսերին և շարունակվում են մինչև հունիսի կեսերը, և ունի լավ արտահայտված ալիքի տեսք: Միջին տևողությունը կազմում

է մոտ 90 օր, որը կախված է գետի սնման ռեժիմից, օդի ջերմաստիճանից, ձնհալքի շրջանում հեղուկ մթնոլորտային տեղումներից, ձյան մեջ եղած ջրի պաշարից, կայուն ձնածածկույթի հաստատման և վերացման պայմաններից:

Հիդրոլոգիական դիտակետերում Հրազդան գետի հոսքի բնութագրիչները ներկայացված են աղյուսակ 3.7-ում:

Մարմարիկ գետը Հրազդանի աջ վտակն է: Այն սկիզբ է առնում Փամբակի լեռնաշղթայի հարավային լանջերից՝ 2520 մ բարձրությունից, երկարությունը 37 կմ է, ջրհավաք ավազանի մակերեսը՝ 427 կմ²: Վերին և միջին հոսանքներում հոսում է կիրճանման, անտառապատ հովտով: Մեղրաձոր գյուղից հովիտն ընդարձակվում է, ձեռք բերում հարթավայրային բնույթ: Գետի հոսքը ձևավորվում է Փամբակի և Ծաղկունյաց լեռնաշղթաներից հոսող գետակների ջրերով: Ջրերն օգտագործվում են ոռոգման և արդյունաբերական ձեռնարկություններին ջրամատակարարման նպատակներով: Մարմարիկի հովտում է գտնվում «Հանքավան» ջրի հանքավայրը:

Մարմարիկ գետը տիպիկ լեռնային գետ է, և նրա սնման հիմնական աղբյուրներն են. հալոցքային՝ 55%, անձրևային՝ 18% և ստորերկրյա՝ 27% ջրերը: Գետի ջրի միջին տարեկան ելքը կազմում է 1.67 մ³/վ, հոսքի մոդուլը՝ 18.3 լ/վրկ կմ²: Մարմարիկի ավազանում, որպես կանոն գարնանային վարարումները, որի ընթացքում անցնում է միջին տարեկան հոսքի 78%-ը, սկսվում են ապրիլի սկզբին և շարունակվում են մինչև հուլիսի առաջին տասնօրյակ: Վարարման միջին տևողությունը 95 օր է: Վարարման ամենավաղ ժամկետը մարտի 1-ն է (2010 թ.), ամենաուշը՝ ապրիլի 19-ը (2007 թ.): Առավելագույն ելքերը դիտվում են մայիսի կեսերին: Վարարման ավարտի ամենաուշ ժամկետը օգոստոսի 8-ն է (1963 թ.): Գարնանային վարարումների ընթացքում բացարձակ առավելագույն ելքը Մարմարիկ-Հանքավան դիտակետում կազմել է 33.4 մ³/վ և դիտվել է 2007 թվականի մայիսի 11-ին (աղյուսակ 3.7):

Ազատ գետը Արաքսի ձախ վտակներից է: Սկիզբ է առնում Գեղամա լեռնաշղթայի Սպիտակասար լեռնագագաթի հարավարևմտյան լանջերի 3000-3200 մ բարձրություններից, երկարությունը 40 կմ է, ջրհավաք ավազանի մակերեսը՝ 572 կմ²: Սկզբում հոսում է հարավարևմտյան ուղղությամբ՝ անցնելով մինչև 600 մ խորություն ունեցող գեղատեսիլ հովտով: Վերին հոսանքի այս հատվածը՝ մինչև ձախակողմյան Քաջառու (նախկին Դարբանդ) վտակը ընդունելը կոչվում է նաև Ուղտուակունք (Յոթնակունք), իսկ այս վտակի

միախառնումից հետո հոսանքով դեպի ներքև՝ մինչև աջակողմյան Գողթ վտակն ընդունելը կոչվում է նաև Միլի: Այս ընթացքում գետը հոսում է հյուսիսարևմտյան ուղղությամբ՝ ընդունելով նաև աջակողմյան Մեծամոր վտակը: Գառնի գյուղի մոտ գետը վերջնականապես թեքվում է դեպի հարավ-արևմուտք՝ սկզբնական մոտ 9 կմ անցնելով մինչև 180 մ խորություն ունեցող Գառնու կիրճով: Լանջազատ (Ջովաշեն) գյուղի մոտ Ազատի վրա կառուցված է ջրամբար և ՀԷԿ: Ստորին հոսանքում անցնում է Արարատյան հարթավայրով ու թափվում Արաքս:

Ազատը հիմնականում արագահոս է, ունի քարքարոտ, սահանքավոր հուն և մեծ անկում: Ջրերը մասամբ օգտագործվում են գյուղատնտեսական և էներգետիկ նպատակներով:

Ազատ գետը հիմնականում ստորերկրյա է (69%) և ձնահալոցքային (21%): Ջրի մակարդակի ամենամյա կրկնվող բարձրացումը տեղի է ունենում ապրիլից հունիս, որի ընթացքում ձևավորվում է տարեկան հոսքի 46%-ը: Ջրի տարեկան միջին ծախսը 6.5-7 մ³/վրկ է, տարեկան հոսքը 205-220 միլիոն մ³:

Հիդրոլոգիական դիտակետում Ազատ գետի հոսքի բնութագրիչները նույնպես ներկայացված են աղյուսակ 3.7-ում:

Աղյուսակ 3.7.

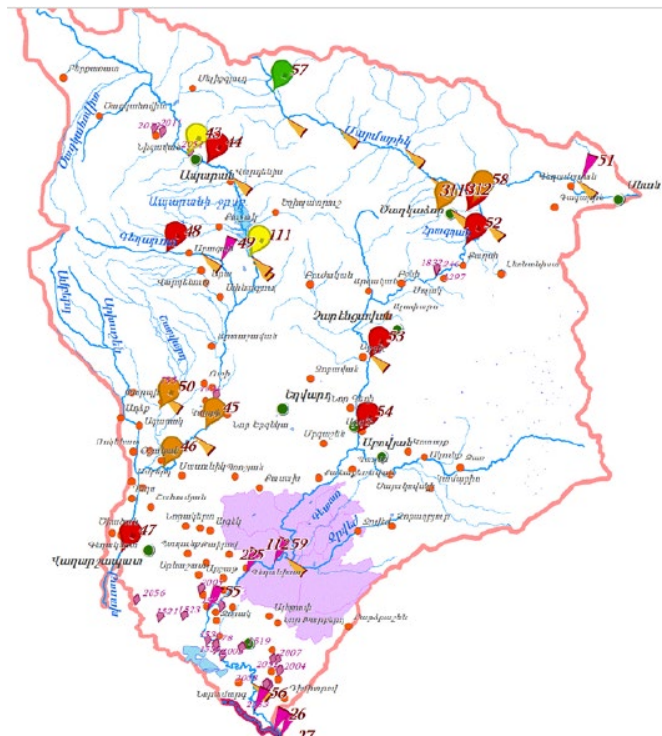
Հրազդան, Մարմարիկ և Ազատ գետերի հոսքերի բնութագրիչները հիդրոլոգիական դիտակետերում

Գետ-դիտակետ	Ջրհավաք ավազանի		Միջին տարեկան հոսքը, մ ³ /վ	Տարեկան հոսքի		
	մակերեսը, կմ ²	Միջին բարձրությունը, մ		շերտը, մ	մոդուլը, լ/վ. կմ ²	ծավալը, մլն մ ³
Հրազդան - Հրազդան	697	2200	7.74	350	11.1	244
Հրազդան - Արգել	503	2310	4.19	263	8.35	132
Հրազդան - Երևան	2000	1999	5.60	88.0	2.80	177
Հրազդան - Հովտաշեն	2500	1748	25.8	350	11.1	815
Մարմարիկ - Հանքավան	91.3	2441	1.69	572	18.1	53.4
Մարմարիկ - Աղավնաձոր	385	2356	4.81	404	12.8	152
Ազատ - Գառնի	326	2420	4.98	-	15.28	157.1

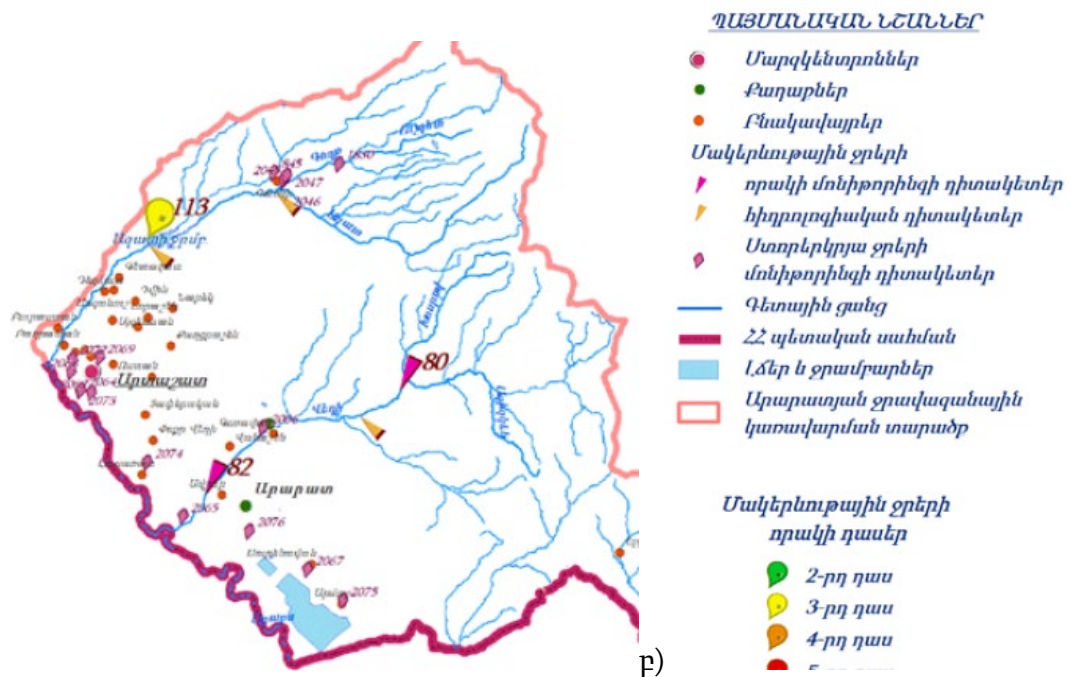
Նախատեսվող գործունեության տարածքում բացակայում են բնական ջրային մակերևույթային հոսքերը: Ամենամոտ ջրային օբյեկտներն են Հրազդան գետը՝ 1.8 կմ, և ոռոգման ջրանցքը՝ 2 կմ հեռավորությունների վրա:

Մակերևութային ջրերի աղտոտվածության մոնիտորինգային աշխատանքները կատարում է ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոէկոլոգիայի և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ը, ըստ որի «ՀՀ շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի արդյունքների մասին» 2023թ. 2-րդ եռամսյակի տեղեկագրի Հրագրան գետի ջրի որակը Քաղսի գյուղից ներքև հատվածում ապրիլ և հունիս ամիսների գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), Արգել գյուղից ներքև ջրի որակը ապրիլին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), հունիսին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), Արգնի ՀԷԿ-ից վերև ջրի որակը ապրիլին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), հունիսին՝ «լավ» (2-րդ դաս), Երևանից ներքև՝ Դարբնիկ գյուղի մոտ, գետաբերանի և Գեղանիստ գյուղի մոտ հատվածներում ջրի որակը ապրիլ և հունիս ամիսներին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս): Մարմարիկ գետի ջրի որակը Հանքավան գյուղից վերև հատվածում հունիսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), գետաբերանի հատվածում ջրի որակը ապրիլին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս), հունիսին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս): Ագատ գետի ջրի որակը Ագատի ջրամբարում հունիսին գնահատվել է «լավ» (2-րդ դաս):

Հրագրանի և Արարատյան ջրավազանային կառավարման տարածքի մակերևութային ջրերի որակի դիտացանցը ներկայացված է նկար 3.13-ում:

ա)

3.13. Մակերևութային ջրերի որակի դիտացանց՝ ա) Հրազդանի ջրավազանային կառավարման տարածք, բ) Արարատյան ջրավազանային կառավարման տարածք, գ) պայմանական նշաններ

Տեղանքի հիդրոերկրաբանական բնութագիրը պարզելու նպատակով, երկրաբանահետախուզական աշխատանքներին զուգընթաց հետախուզա-հրապարակներում, տեղամասի հարակից տարածքներում և հորատանցքերում կատարվել են հիդրոերկրաբանական դիտարկումներ: Դիտարկումներով պարզվել է ստորերկրյա ջրերի բացակայությունը բոլոր հետախուզափորվածքներում, ինչը բացատրվում է անդեզիտաբազալտների բարձր ջրաթափանցելիությամբ:

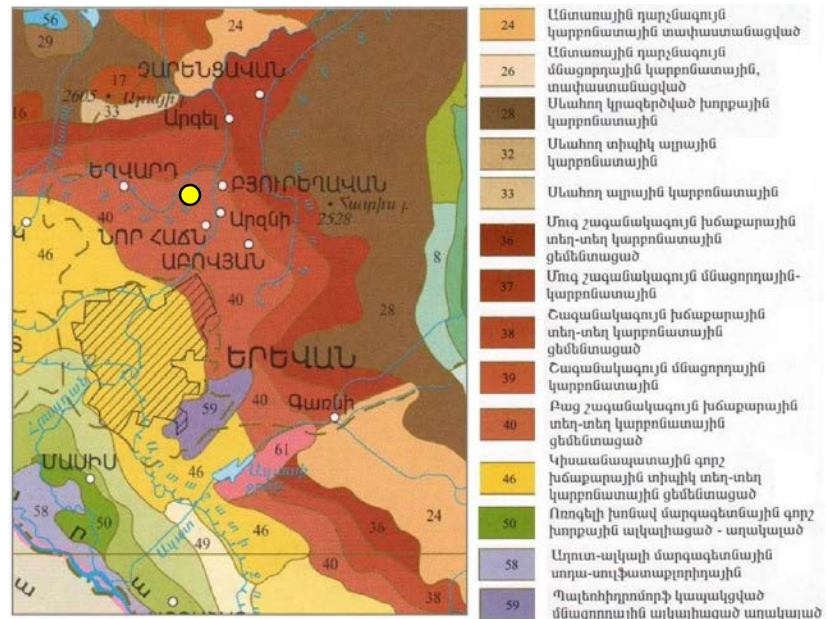
Հրազդան գետի կիրճում առկա են ստորգետնյա ջրերի ելքեր, որոնք վերագրվում են անդեզիտաբազալտային ստորին հաստվածքի ստորին նիշերին՝ վերին միոցենի ապարներին: Անդեզիտաբազալտների վերին հաստվածքին վերագրվող ստորերկրյա ջրեր չեն հայտնաբերվել: Հորատանցքերը նույնպես ֆիքսել են ստորերկրյա ջրերի բացակայությունը:

Ապագա բացահայտի տեխնիկական և խմելու ջրի պահանջարկը կարելի է բավարարել մոտակա բնակավայրերից ավտոջրատարներով բերելու միջոցով:

3.7. Հողերը

ՀՀ-ում հանդիպում են հողերի ծագումնաբանական 14 տիպ, 27 ենթատիպ, բազմաթիվ սեռեր, տեսակներ և տարատեսակներ: Այդ 14 հողատիպերից 7-ը գոտիական են, իսկ

մյուսները՝ միջգոտիական: Հայցվող տարածքը գտնվում է բաց շագանակագույն հողերի տիպում, որտեղ տարածված են քարքարոտ և էրոզացված հողերը (նկ. 3.14):

Նկար 3.14. ՀՀ հիմնական հողատիպերի քարտեզ՝ ըստ ՀՀ ազգային ատլասի

● Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամաս

Հողաշերտի հզորությունը տատանվում է 0-20 սմ-ի սահմաններում, ռելիեֆի զոգավոր մասերում այն հասնում է մինչև 65-70 սմ-ի:

Հողերն ունեն ցածր կավավազային մեխանիկական կազմ: Հումուսի պարունակությունը 2.96-7.75% է: Ստրուկտուրան խոշոր կնձկային է:

Հողերի ծավալային զանգվածը տատանվում է 1.22-1.49 գ/սմ³, տեսակարար զանգվածը՝ 2.45-2.60 գ/սմ³, ընդհանուր ծակոտկենությունը՝ 4.38-52.4, խոնավությունը 20-30%-ի սահմաններում: Պարունակում է են մինչև 20% կարբոնատներ, որի արդյունաբում հողերը հաճախ քարացած և ցեմենտացած են: Գիպսի պարունակությունը միջինը կազմում է 0.3%:

Հայցվող տարածքի հողերի քիմիական կազմը բերված է աղյուսակ 3.8-ում:

Աղյուսակ 3.8

Հողերի քիմիական կազմը

Հ/Հ	Որոշվող ցուցանիշ	Ցուցիչը	Հ/Հ	Որոշվող ցուցանիշ	Ցուցիչը
1	2	3	1	2	3
1.	Ջրածնային ցուցիչ	8.257	9.	Co, մգ/կգ	14.88
2.	Էլեկտրահաղորդականություն (բՏ/սմ)	180	10.	Hg, մգ/կգ	չ/հ
3.	Fe, մգ/կգ	40300.0	11.	As, մգ/կգ	15.5
4.	Mn, մգ/կգ	816.4	12.	Pb, մգ/կգ	29.2

1	2	3	1	2	3
5.	Zn, մգ/կգ	74.2	13.	Ni, մգ/կգ	65.14
6.	Cu, մգ/կգ	34.47	14.	Sb, մգ/կգ	չ/հ
7.	Mo, մգ/կգ	չ/հ	15.	Cd, մգ/կգ	չ/հ
8.	Cr, մգ/կգ	56.5	16.	Հումուս, մգ/կգ	7.75

Հայցվող տարածքի ընկնում է համայնքային հողամասերում, որոնց սեփականության և նպատակային նշանակության վերաբերյալ տեղեկատվությունը կրերվի ՇՄԱԳ հաշվետվությունում:

Հողամասերի սեփականության և նպատակային նշանակության վերաբերյալ տեղեկատվությունը բերվում է ստորև (աղյուսակ 3.10):

Աղյուսակ 3.10

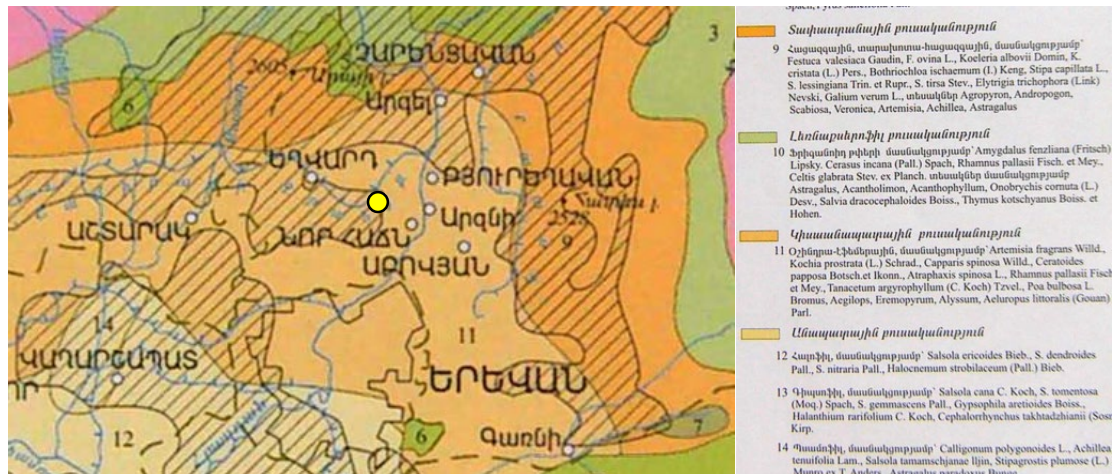
Տվյալներ հողամասերի սեփականության և նշանակության վերաբերյալ

Հ/Հ	Ծածկագիրը	Սեփականության ձևը	Նպատակային նշանակությունը
3.	07-031-0209-0046	համայնքային սեփականություն	գյուղատնտեսական
4.	07-031-0209-0045	համայնքային սեփականություն	գյուղատնտեսական
5.	07-031-0209-0043	համայնքային սեփականություն	գյուղատնտեսական
6.	07-031-0209-0042	համայնքային սեփականություն	գյուղատնտեսական
7.	07-031-0209-0041	համայնքային սեփականություն	գյուղատնտեսական
8.	07-031-0209-0040	համայնքային սեփականություն	գյուղատնտեսական
9.	07-031-0209-0039	համայնքային սեփականություն	գյուղատնտեսական
10.	07-031-0209-0038	համայնքային սեփականություն	գյուղատնտեսական
11.	07-031-0209-0037	համայնքային սեփականություն	գյուղատնտեսական
12.	07-031-0209-0036	համայնքային սեփականություն	գյուղատնտեսական
13.	07-031-0209-0005	համայնքային սեփականություն	գյուղատնտեսական
14.	07-031-0209-0010	համայնքային սեփականություն	գյուղատնտեսական
15.	07-031-0209-0007	համայնքային սեփականություն	գյուղատնտեսական
16.	07-031-0209-0006	համայնքային սեփականություն	գյուղատնտեսական
17.	07-031-0209-0004	համայնքային սեփականություն	գյուղատնտեսական

3.8. Բուսական և կենդանական աշխարհը

Այս տարածքը ներառված է Երևանի ֆլորիստիկ շրջանում: Այստեղ տարածված են հիմնականում կիսաանապատային բուսականության պետրոֆիլ տարբերակները՝ օշինդրա-էֆեմերային և հալոֆիլ, պսամոֆիլ անապատային բուսատեսակներով, նաև ավազակավային մայր ապարների վրա բաց և մուգ դարչնային հողերի վրա զարգացած չոր տափաստանային լանդշաֆտային գոտուն բնորոշ բուսականության տեսակներով: Հայցվող տեղամասում տարածված է կիսաանապատային բուսականությունը, որին բնորոշ են օշինդրա-էֆեմերային, մասնակցությամբ՝ *Artemisia fragrans* Willd, *Kochia prostrata* (L.) Schrad, *Capparis spinose* Wills, *Ceratoides papposa* Botsch.et Ikonn., *Atraphaxis spinose* L.,

Rhamnus pallasii Fisch. et Mey., *Tanacetum argyrophyllum* (C. Koch) Tzvel., *Poa bulbosa* L. *Bromus*, *Aegilops*, *Eremopyrum*, *Alyssum*, *Aeluropus littoralis* (Gouan) Parl.

Նկ. 3.15. Բուսական հիմնական տիպերի տարածման քարտեզ՝ ըստ ՀՀ ազգային առլասի

● Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամաս

Տվյալ տարածաշրջանում տարածված են միջին բարձրության լեռնային տափաստաններին բնորոշ կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչներ: Կաթնասուններն առավել ներկայացված են կրծողներով, որոնց մի մասը վարում է ստորգետնյա կենսակերպ: Բազմազան է թռչնաշխարհը, հանդիպում են սպիտակախածի կեռնեխ, լեռնային խաղտտիկ և կիսասպիտակավիզ ճանճորս: Բազմաթիվ տեսակներով ներկայացված են մորեխները (սովորական իտալական մորեխ, ձիուկ, մթնաթև, ծղրիդ): Լայն տարածված են բզեզները և թիթեռները (շաղգամ, կաղամբի ճերմակաթիթեռ): Սողունների և երկկենցաղների ֆաունան աղքատիկ է: Երկկենցաղներից տարածքում հնարավոր է հանդիպել միայն կանաչ դդուղի (*Bufo viridis*):

Տեղամասի տարածաշրջանում արձանագրված է ՀՀ բույսերի կարմիր գրքում գրանցված միայն մի տեսակ՝ Սոխ Օլթիի (*Allium oltense* Grossh.): Այն հեռու է տեղամասից 2.3 կմ:

Սոխ Օլթիին համարվում է վտանգված տեսակ: Գտնվում է ընդհանուր արեալի արևելյան սահմանին: Հայաստանում հայտնի են միմյանցից բավականին հեռու գտնվող չորս լոկալիտետներ: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 կմ²-ից պակաս է, բնակության շրջանի մակերեսը՝ 500 կմ²-ից պակաս: Բուսատեսականին սպառնացող վտանգը կապված է տափաստանների հերկման և գերարածեցման հետ: Աճելավայրերից մեկը Երևանի ֆլորիստիկ շրջանում՝ Նոր Գեղի և Եղվարդ բնակավայրերի միջև: Բույսը աճում է միջին

և վերին լեռնային գոտիներում, ծ.մ. 1500-2300 մ բարձրությունների վրա, քարքարոտ լեռնային տափաստաններում: Բուսատեսակի պահպանության միջոցառումներ չեն իրականացվում:

Կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված տեսակներից Նորագյուղի հանքավայրի 1-ին տեղամասի հարակից շրջանում՝ ավելի քան 3 կմ հեռավորության վրա հայտնի են.

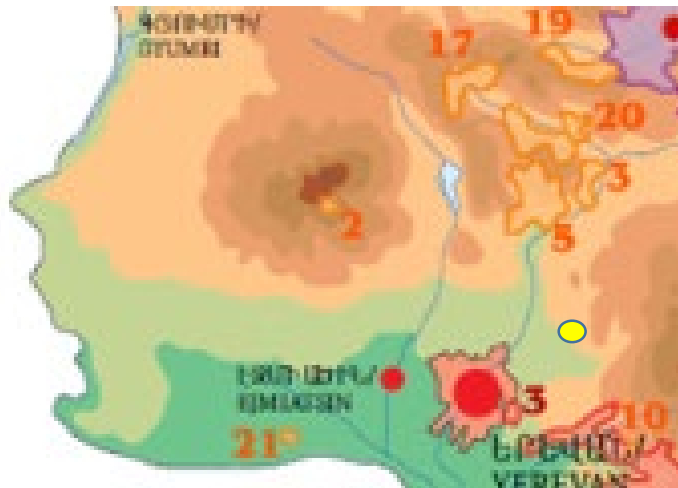
- Քալաշյանի երկարաբեղիկը (*Conizonia kalashiani* Danilevsky) – ծայրահեղ սահմանափակ արեալով հազվագյուտ տեսակ, որը տարածված է Արայի լեռան հարավային լանջերին՝ Եղվարդից դեպի հյուսիս-արևելք: Տեսակի պահպանության միջոցառումներ չեն իրականացվում:

- Հայկական սևամարմինը (*Armenohelops armeniacus* Nabozhenko) – սահմանափակ արեալով տեսակ, Հայաստանի էնդեմիկ: Տարածված է Արայի լեռան լանջին՝ Եղվարդի մոտ, պահպանվում է «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցում:

Ինչպես երևում է վերը ներկայացված տեղեկատվությունից, ՀՀ Կարմիր գրքերում գրանցված կենսաբազմազանության տեսակների աճելա- և ապրելավայրերը գտնվում են հայցվող տեղամասից մեծ հեռավորությունների վրա, ուստի տվյալ տեղամասից օգտակար հանածոյի արդյունահանման աշխատանքները չեն կարող որևէ բացասական ազդեցություն ունենալ Կարմիր գրքում գրանցված բուսական և կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների վրա: Հայցվող տեղամասի կենսաբազմազանության վերաբերյալ առավել մանրամասն տեղեկություններ կներակայացվեն ՇՄԱԳ հաշվետվությունում՝ դաշտային ուսումնասիրության կատարելուց հետո:

3.9. Վտանգված էկոհամակարգերը

Արգելավայրերը մշտապես կամ ժամանակավորապես առանձնացված տարածքներ են, որտեղ ապահովվում են էտալոնային, գիտական, պատմամշակութային, տնտեսական արժեք ներկայացնող բնական համալիրների և նրանց տարրերի տեսակների պահպանությունն ու վերարտադրությունը: Ներկայումս հանրապետությունում կա 24 արգելավայր, որը ՀՀ տարածքի 3.44%-ն է:

Արգելավայրեր

1. «Ամնաբաղի կենտրոն»	10. «Գիլան»	19. «Մարգարիտի»
2. «Արագածի ալպյան»	11. «Գյուլագարակի»	20. «Սրտավարդենու»
3. «Արզական-Մեղրաձորի»	12. «Գոռականի ավազուտներ»	21. «Ռդան կարմիր»
4. «Արջատխլենու»	13. «Գորիսի»	22. «Զերմուկի»
5. «Բանքսի սոճու»	14. «Եղեգնաձորի»	23. «Զերմուկի ջրաբալ»
6. «Բողաքարի»	15. «Իջևանի»	24. «Սոսու պուրակ»
7. «Գանձաքարի»	16. «Խորվիրաս»	25. «Սև լիճ»
8. «Գետիկի»	17. «Հանքավանի ջրաբանական»	26. «Զանգեզուր»
9. «Գիռու նոսրանտառային»		27. «Զիլքատար»

Նկ. 3.16. ՀՀ հատուկ պահպանվող տարածքների քարտեզ

● Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամաս

Կոտայքի մարզում են գտնվում «Արզական-Մեղրաձորի» (մոտ 35 կմ), «Բանքսի սոճու» (մոտ 40 կմ) և «Հանքավանի ջրաբանական» (մոտ 47 կմ) արգելավայրերը.

□ «Արզական-Մեղրաձորի», որը կազմավորվել է 1971 թվականին, զբաղեցնում է 13532 հա տարած, գտնվում է Մարմարիկ և Դալարիկ գետերի ավազաններում, ծովի մակարդակից 1600-2100 մ բարձրության վրա: Ստեղծվել է անտառային հազվագյուտ կենդանիների՝ բծավոր եղջերու, գորշ արջ, կովկասյան մայրեհավ և այլ կենդանիների պահպանության նպատակով,

□ «Բանքսի սոճու», որը կազմավորվել է 1959 թվականին, զբաղեցնում է 4 հա տարածք, գտնվում է Մարմարիկ գետի ավազանում, Ծաղկունյաց լեռնաշղթայի լանջերին, ծովի մակարդակից 1800-2000 մ բարձրության վրա: Ստեղծվել է Բանքսի սոճու տնկարկային տեսակի պուրակի պահպանության նպատակով,

□ «Հանքավանի ջրաբանական», որը կազմավորվել է 2009 թվականին, զբաղեցնում է 5202.9 հա տարածք, գտնվում է Մարմարիկ գետի վերին հոսանքում, Ծաղկունյաց լեռնաշղթայի լանջերին, ծովի մակարդակից 1950-2370 մ բարձրության վրա: Ստեղծվել է հանքային աղբյուրների սնման ավազանների պահպանության նպատակով:

Վերը նշված տեղեկությունները վկայում են, որ հայցվող տեղամասը չունի որևէ բացասական ազդեցություն վտանգված էկոհամակարգերի վրա:

3.10. Բնության հատուկ պահպանվող տարածքները

ՀՀ կառավարության 14.08.2008թ.-ի N 967-Ն որոշմամբ հաստատվել է ՀՀ տարածքի բնության հուշարձանների ցանկը: Կոտայքի մարզի բնության հուշարձանների ցանկը ներկայացված է ստորև.

Աղյուսակ 3.11

Կոտայքի մարզի բնության հուշարձանների ցանկ

Երկրաբանական հուշարձաններ		
Հ/Հ	Անվանումը (նկարագիրը)	Տեղադիրքը
1	2	3
1.	«Անանուն» խզվածքներ	Եղվարդ ավանից հվ, ավազահանքի մոտ
2.	Թագավորանիստ խարամային կոնի պեմզաների և խարամների կոնտակտ	Եղվարդ քաղաքից 3.5 կմ դեպի հարավ
3.	«Թագավորանիստ» խարամային կոն	Եղվարդ ավանից 3 կմ հվ, Աշտարակ տանող խճուղու ձախ կողմում
4.	«Պեռլիտե փիղ» քարե քանդակ	Չարենցավան քաղաքից 2 կմ հվ, քարահանքի մոտ
5.	«Անանուն» բյուրեղային թերթաքարերի ու վերին կավճի կրաքարերի կոնտակտ	Բջնի գյուղի արևմտյան ծայրամասում
6.	«Ծակ քար» բնական թունել	Բջնի գյուղի մատույցներում, Հրազդան գետի ձախ ավիին
7.	«Բազալտե երգեհոն» սյունաձև բազալտներ	Գառնի գյուղից մոտ 1.0 կմ հվ-արլ, Ազատ գետի կիրճում
8.	«Անանուն» քարայր սյունաձև բազալտներում	Գառնի գյուղից մոտ 1,0 կմ հվ-արլ, Ազատ գետի կիրճում
9.	«Անանուն» լանջային երոզիա	Ազատ գետի աջակողմյան ավերին
10.	«Անանուն» լավային ծալքեր	Գառնի գյուղից մոտ 1.0 կմ հվ-արլ, Ազատ գետի կիրճում
11.	«Անանուն» խորշեր	Գողթ գյուղից մոտ 3.0 կմ հս-արլ
12.	«Հատիս» հրաբուխ	Զովաշեն գյուղից 2.0 կմ արմ
13.	«Ավազան» հրաբխային գմբեթ	Կարենիս գյուղից 1.5 կմ հս-արլ
14.	«Կարենիս» հրաբխային գմբեթ	Կարենիս գյուղից 0.5 կմ հս-արլ
15.	«Անանուն» ապարների բնորոշ մերկացում	Նուռնուս գյուղի և Արգելի ՀէԿ-ի միջև

1	2	3
16.	«Անանուն» օբսիդիանի ելքեր	Ջրաբեր գյուղից մոտ 1.5 կմ հս-արմ, Երևան-Սևան խճուղու աջ կողմում

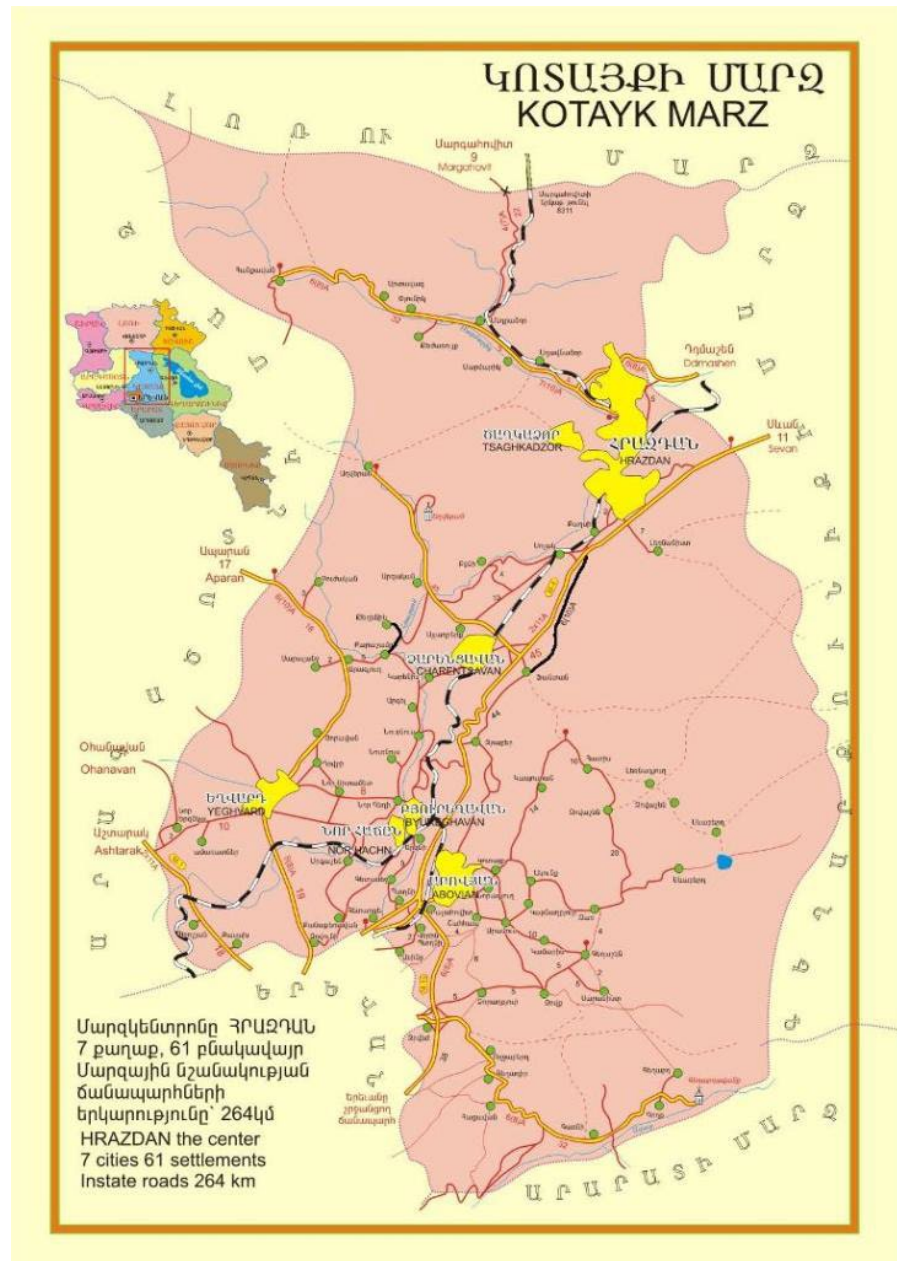
17.	«Անանուն» քարե կուտակումներ	Քաղսի գյուղի հվ-արմ եզրին, Հրազդանի կիրճում
18.	«Գուրանասար» հրաբուխ	Ֆանտան գյուղից 3 կմ հվ
19.	«Լեռնահովիտ» քարային կուտակումներ	Ֆանտան գյուղից 4-5 կմ հվ-արլ, «Թեգխարաբ» գյուղատեղիի մոտ
20.	Ձորաղբյուրի (Մանգյուսի) բրածո ֆլորա	գյուղ Ձորաղբյուր
Ջրաերկրաբանական հուշարձաններ		
21.	«Հաղարտանք» աղբյուր	Կոտայքի մարզ, Հրազդան քաղաքի Վանատուր (Աթարբեկյան) թաղամասի արլ ծայրամասում, 1.5 կմ հս-արմ, ծ.մ-ից 1755 մ բարձրության վրա
22.	«Համով» աղբյուր	Կոտայքի մարզ, Ակունք գյուղի հվ-արմ ծայրամասում, եկեղեցու մոտ, ծ.մ-ից 1450 մ բարձրության վրա
23.	«Քաղցր» աղբյուր	Կոտայքի մարզ, Արզնի գյուղից 150 մ հվ-արմ, Հրազդան գետի ձախ ափին, ծ.մ-ից 1300 մ բարձրության վրա
24.	«Ձորի» աղբյուր	Կոտայքի մարզ, Գողթ գյուղից 0.3 կմ հս-արլ, Գողթ գետի աջ ափին, ծ.մ-ից 1580 մ բարձրության վրա
25.	«Ավազան» աղբյուր	Կոտայքի մարզ, Կաթնաղբյուր գյուղից 0.3 կմ հս-արլ, ծ.մ-ից 1450 մ բարձրության վրա
Ջրագրական հուշարձաններ		
26.	«Սագերի» լիճ	Կոտայքի մարզ, Գեղարդ գյուղից մոտ 4 կմ հս
27.	«Վիշապա» լիճ	Կոտայքի մարզ, Գեղարդ գյուղից մոտ 4 կմ արլ
28.	«Բազմալիճք» լիճ	Կոտայքի մարզ, Սևաբերդ գյուղից մոտ 3 կմ հս
29.	«Լուսնալիճ» լիճ	Կոտայքի մարզ, Սևաբերդ գյուղից մոտ 7 կմ հս-արլ
Բնապատմական հուշարձաններ		
30.	«Ողջաբերդ» բնապատմական համալիր	Կոտայքի մարզ, Ողջաբերդ գյուղի հս-արլ մասում
Կենսաբանական հուշարձաններ		
31.	«Ռելիկտային կրկես Քյորոզլի լեռան մոտ»	Կոտայքի մարզ, Արտավազ գյուղի մոտ
32.	«Ալպյան գորգ»	Կոտայքի մարզ, Մեղրաձոր-Ֆիոլետովո գրունտային ճանապարհի ամենաբարձր մասում (Փամբակ լեռնաշղթայի Ամպասարի գագաթային մասում, ծ.մ-ից 300 մ բարձրության վրա)
33.	«Թանթրվենի, Տիգրանի»	Կոտայքի մարզ, Արզնի առողջարանի մոտ, Հրազդան գետի ափին, ծ.մ-ից 1350 մ բարձրության վրա

Հայցվող տեղամասի տարածքը, ինչպես նաև հարակից շրջանները ներառված չեն բնության հատուկ պահպանվող տարածքում: Ամենամոտ գտնվող բնության հուշարձանը՝ «Անանուն» ապարների բնորոշ մերկացում, որը գտնվում է 5.3 կմ հեռավորության վրա:

4. ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

4.1. Ենթակառուցվածքներ

Հանքարդյունահանման համար նախատեսվող տարածքը գտնվում է ՀՀ Կոտայքի մարզի Նաիրի համայնքի Զորավան գյուղի վարչական շրջանում:

Նկ. 4.1 Կոտայքի մարզի ակնարկային քարտեզ

ՀՀ Կոտայքի մարզը գտնվում է հանքապետության տարածքի կենտրոնում և միակ մարզն է, որը միջպետական սահման չունի ՀՀ հարևան որևէ պետության հետ: Այն հարավարևմուտքից սահմանակից է մայրաքաղաքին, արևմուտքից՝ Արագածոտնի, հյուսիս-

սից՝ Լոռու, հյուսիս-արևելքից՝ Տավուշի, արևելքից՝ Գեղարքունիքի և հարավից՝ Արարատի մարզերին: Կոտայքի մարզի տարածքով են հոսում Հրազդան, Մարմարիկ և Ագատ գետերը: Մարզը հարուստ է նաև պատմամշակութային հուշարձաններով, որոնց մեջ հիշարժան է Գառնու հեթանոսական տաճարը՝ կառուցված մ.թ. 1-ին դարում և համարվում է մինչ օրս պահպանված նախաքրիստոնեական հայկական արվեստի եզակի նմուշ: Նշանավոր են նաև Գ.Մագիստրոս Պաիկավունու կողմից կառուցված Բջնի բերդը, միջնադարյան Կեչառիսի վանքային համալիրը և Գեղարդավանքը, որտեղ գտնվում է հայտնի «գեղարդը», որով հռոմեացի զինվորը խոցել է «Քրիստոսի կողը»: Մարզը հարուստ է հանքային ջրերով, դրա վկայությունն են «Բջնի», «Հանքավան» և «Արզնի» հանքային ջրերը: Մարզի տարածքում են գտնվում Գեղամա լեռների փեշերը, Ծաղկունյաց լեռնաշղթան, Հատիս և Արայի լեռները: Հատիս լեռը (նախկին անվանումը՝ Շամիրամի) կոնաձև հրաբխային զանգված է (բարձրությունը՝ 2528 մ): Լեռը ծածկված է մարգագետնատափաստանային բուսականությամբ: Արայի լեռը (բարձրությունը՝ 2577 մ)՝ հանգած հրաբխային զանգված է, գտնվում է Արագած լեռից արևելք՝ Քասախ և Հրազդան գետերի միջև:

Աղյուսակ 4.1

Կոտայքի մարզի սոցիալ-տնտեսական հակիրճ բնութագիրը

Տարածքը	2092 կմ ²
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը, %	7.0
Համայնքներ, 2022 թ. տարեսկզբի դրությամբ	11
Քաղաքներ	7
Գյուղեր	61
Բնակչության թվաքանակը 2022 թ. տարեսկզբի դրությամբ այդ թվում՝ քաղաքային գյուղական	251.1 հազ. մարդ 137.0 հազ. մարդ 114.1 հազ. մարդ
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր այդ թվում՝ վարելահողեր	155070.7 հա 37264.4 հա

Մարզի հարթավայրերն են՝ Եղվարդի հարթավայրը (գտնվում է ծովի մակերևույթից 1200-1300 մ բարձրության վրա) և Հրազդանի սարահարթը (ծովի մակերևույթից՝ 1700-1800 մ բարձրության վրա):

Մարզի տարածքի կենտրոնական մասով անցնում են երկրի համար առանցքային նշանակություն ունեցող Երևան–Հրազդան–Սևան ավտոմայրուղին և Երևան–Հրազդան–Իջևան երկաթգիծը:

2021թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական ոլորտների տեսակարար կշիռները ՀՀ տնտեսության համապատասխան ոլորտների ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն 11.6 %,
- գյուղատնտեսություն 8.4 %,
- շինարարություն 9.8 %,
- մանրածախ առևտուր 5.1 %,
- ծառայություններ 2.9 %:

Կոտայքի մարզը համեմատաբար զարգացած ու բազմաճյուղ տնտեսություն ունեցող մարզերից է: Մարզի տնտեսության ընդհանուր ծավալում գերակշռողն արդյունաբերությունն է: Մարզը մեծ դեր ունի էներգետիկայի ոլորտում: Այստեղ են գտնվում էլեկտրաէներգիայի արտադրության 2 խոշոր կազմակերպություն: Մարզի արդյունաբերության մյուս հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել զարգացած են հետևյալ ոլորտները.

ա) սննդամթերքի և խմիչքների արտադրություն (մսի և մսամթերքի մշակում և պահածոյացում, մրգերի և բանջարեղենի մշակում և պահածոյացում, կաթնամթերքի, ալյուրի, խմիչքների արտադրություն, ծխախոտային արտադրատեսակների արտադրություն),

բ) ոչ մետաղական հանքային այլ արտադրատեսակների արտադրություն (ապակու և ապակե արտադրատեսակների արտադրություն, ցեմենտի արտադրություն),

գ) հիմնական մետաղների արտադրություն, (թուջի, պողպատի և ֆեռոհամահալվածքների արտադրություն),

դ) ոսկերչական արտադրատեսակների, ոչ թանկարժեք զարդերի արտադրություն:

Մարզի գյուղատնտեսությունը մասնագիտացած է թռչնաբուծության մեջ: Մարզի տարածքում են գործում հանրապետության 3 խոշոր թռչնաֆաբրիկաներ:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային, երկաթուղային տրանսպորտով և էլեկտրատրանսպորտով (ճոպանուղի):

Արժվյան քաղաքը (2022թ. տարեսկզբին՝ 45000 բնակիչ) գտնվում է Երևանից 18 կմ հեռավորության վրա: Հանրապետության ամենաարագ աճող քաղաքներից է, արդյունաբերական խոշոր կենտրոններից մեկը: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ է զբաղեցնում գարեջրի արտադրությունը:

Բյուրեղավան քաղաքի (2022թ. տարեսկզբին՝ 9200 բնակիչ, գտնվում է Երևանից 24 կմ հեռավորության վրա) արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ է զբաղեցնում ոչ մետաղական հանքային այլ արտադրատեսակների արտադրությունը (ապակու և ապակե արտադրատեսակների արտադրություն):

Եղվարդ քաղաքը (2022թ. տարեսկզբին՝ 12100 բնակիչ) գտնվում է Արայի լեռան հարավային ստորոտում, հեռավորությունը Երևանից 18 կմ է: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ հատկապես առանձնանում է սննդամթերքի և խմիչքների արտադրությունը (թորած ալկոհոլային խմիչքների (կոնյակի), կաթնամթերքի), կաշվե արտադրատեսակների և կոշկեղենի արտադրությունը: Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև գյուղատնտեսությունը, որի մեջ հիմնական ուղղությունը հացահատիկի մշակությունն է:

Նոր Հաճն քաղաքի (2022թ. տարեսկզբին՝ 9200 բնակիչ, հեռավորությունը Երևանից 30 կմ է) արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ ունի կահույքի և ոսկերչական (մասնավորապես՝ ադամանդի) արտադրանքների արտադրությունը:

Հրազդան քաղաքի (2022թ. տարեսկզբին՝ 39900 բնակիչ) հեռավորությունը Երևանից 50 կմ է: Գտնվում է Հրազդան գետի վերին հոսանքի ձախ ափին: Հայտնի է որպես արդյունաբերական կենտրոն: Այստեղ է գտնվում Հրազդանի ՋԷԿ-ը, որը հզորագույնն է Հայաստանի Հանրապետությանում: Արդյունաբերության մյուս ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ ունի ոչ մետաղական հանքային և այլ արտադրանքի արտադրությունը (մասնավորապես՝ ցեմենտի արտադրություն):

Չարենցավան քաղաքը (2022թ. տարեսկզբին՝ 20400 բնակիչ) գտնվում է Երևանից 36 կմ հեռավորության վրա, Հրազդան գետի ձախ ափին: 1953թ. ՀԷԿ-ի շինարարության ավարտից հետո քաղաքում կառուցվեցին մի շարք խոշոր արդյունաբերական կազմակերպություններ և Չարենցավանը դարձավ կարևոր արդյունաբերական կենտրոն: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ ունի մետաղագործական արդյունաբերությունը և պատրաստի մետաղե արտադրատեսակների արտադրությունը (թուջի, պողպատի և ֆեռոհամահալվածքների արտադրություն): Ծաղկաձոր քաղաքի (2022թ. տարեսկզբին՝ 1200 բնակիչ,

գտնվում է Երևանից 55 կմ հեռավորության վրա) կլիման մեղմ է և առողջարար: Ծաղկա-
ծոր քաղաքը զբոսաշրջային, առողջարանային և լեռնադահուկային սպորտի կենտրոն է:

4.2. Հողերի տնտեսական յուրացման բնութագիրը

Զորավան գյուղ, մակերես՝ 3.8 կմ², բնակչություն՝ 1753 մարդ (2022թ. հունվարի 1-
ի դրությամբ):

Գյուղը տեղակայված է մայրաքաղաքից 20 կմ հարավ-արևմուտք: Բարձրությունը
ծովի մակերևույթից՝ 1460 մ է: Նախկինում կոչվել է Փոքրավան:

Գյուղը կառուցվել է 1972-80 թթ., լքված Խաչո գյուղի բնակավայրի տարածքի վրա:
Գտնվում է Կոտայք մարզի Նարիի տարածաշրջանի Արայի լեռան արևելյան ստորոտում,
Եղվարդ-Բուժական խճուղու 6 կմ վրա: Գյուղի կառուցման հիմնական նպատակը եղել է
11 հազար գլուխ խոշոր եղջերավոր անասունների մատղաշի աճեցման և բուսական
համալիրի ստեղծումը: Սկզբում անվանվել է Փոքրավան: Համալիրը նախագծային հզո-
րության հասնելուց հետո վերանվանվել է Զորավան: Զորավան անվանումը տրվել է ի
շնորհիվ համայնքի տարածքում գտնվող 7-րդ դարի Գրիգոր Մամիկոնյան իշխանի կող-
մից կառուցված Զորավան ճարտարապետական հուշարձանի: Գյուղի բնակչությունը
հավաքված է Անդրկովկասի երեք հանրապետությունների շրջանների գյուղերից ու
քաղաքներից, կազմելով մեկ համերաշխ համայնք: Կլիման չոր ցամաքային է: Խմելու
ջուրը ջրմուղով է, 10 կմ հեռավորությունից բերվում է Կարենիս գյուղի մոտակայքի
բնական աղբյուրից: Ոռոգման ջուրը մատակարարվում է Սևանից:

Բնակիչները զբաղվում են անասնապահությամբ և գյուղատնտեսությամբ: Բնա-
կավայրում գործում են՝ միջնակարգ դպրոց և մսուր-մանկապարտեզ:

Արդյունաբերական ձեռնարկություններից գործում է «Եղվարդ Համալիր» ՍՊԸ-ն:

Զորավան բնակավայրի վարչական տարածքը կազմում է 3811.69 հա, որից գյուղա-
տնտեսական նշանակություն ունեն 3525.91 հա-ը, բնակավայրերը զբաղեցնում են 194.79
հա, արդյունաբերական, ընդերքօգտագործման և այլ արտադրական նշանակության
օբյեկտները՝ 43.49 հա, էներգետիկայի, տրանսպորտի, կապի և կոմունալ ենթակառուց-
վածքների օբյեկտները՝ 6.21 հա, հատուկ պահպանվող տարածքները՝ 36.54 հա, ջրային
հողերը՝ 4.75 հա:

4.3. Պատմության և մշակութային հուշարձանները

ՀՀ կառավարության 2007 թվականի մարտի 15-ի թիվ 385-Ն որոշմամբ հաստատվել է ՀՀ Կոտայքի մարզի պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ցանկը:

Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի մոտակա գյուղերի տարածքում հաշվառվել են հետևյալ պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձաններ (աղյուսակ 4.2):

Աղյուսակ 4.2

Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի հարակից տարածքի պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ցանկ

Հ/Հ	Հուշարձանախումբ /հուշարձան	Տարեթիվը	Տեղադիրքը	Նշանակ. (հանրապ., տեղ.)
Զորավան գյուղ				
1	Ամրոց «Զորավանք»	Ք. ա. 4 հազ. վերջ – 1 հազ.	գյուղից 2.5 կմ հվ-աե	Հ
2	Դամբարանադաշտ	Ք.ա. 2-1 հազ. վերջ	Ամրոցի մերձակայքում	Հ
3	Գյուղատեղի	3-17 դդ.	Գյուղից 1.5 կմ աե	Հ
4	Գերեզմանոց		Երկրորդ եկեղեցու շրջակայքում	Հ
5	Եկեղեցի	13 դ	Զորավոր եկեղեցուց 200 մ հս	Հ
6	Եկեղեցի Զորավոր (Մբ. Թեոդորոս, Եղվարդի Զորավոր)	7 դ	Գյուղատեղիի հվ մասում	Հ
7	Գյուղատեղի	միջնադար	Գյուղից 3 կմ աե	Հ
8	Գյուղատեղի «Հին Զորավան»	12-20 դդ	Գյուղի մոտ	Հ
9	Գերեզմանոց	18-20 դդ	-	Տ
10	Եկեղեցի Մբ. Մարիամ Աստվածածին	19 դ	Գյուղի հս եզրին, Արագյուղ տանող ճանապարհի ձախ կողմում	Տ
11	Խաչքար	15-16 դդ	Գյուղի ամ մասում, ժամանակակից գերեզմանոցում	Հ

Հայցվող տարածքին ամենամոտ գտնվող պատմամշակութային գյուղի հյուսիս-արևելյան մասում գտնվող եկեղեցին է, որը գտնվում է ավելի քան 2.7 կմ հեռավորության վրա, հետևաբար, արդյունահանման աշխատանքները չեն կարող բացասաբար անդրադառնալ պատմամշակութային հուշարձանի իրավիճակի վրա:

Առավել մանրամասն տեղեկություններ կներկայացվի ՇՄԱԳ հաշվետվությունում՝ հնագիտական ուսումնասիրությունների եզրակացությունը ստանալուց հետո:

4.4. Տեղեկատվություն հանրության ծանուցուման, հանրային լսումների և արդյունքների մասին

Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի արդյունահանման նախագծի շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտի շրջանակներում շահառու և ազդակիր հանրությունն իրազեկվել է նախատեսվող աշխատանքների բնապահպանական ազդեցությունների վերաբերյալ:

Հանդիպումը կայացել է 2023 թ. Դեկտեմբերի 21-ին՝ ժամը 12:00-ին ՀՀ Կոտայքի մարզի Նաիրի համայնքի Զորավան բնակավայրում:

Հանդիպմանը մասնակցել են Զորավան համայնքի վարչական ղեկավարը, Պատվիրատու և նախագծային ընկերությունների ներկայացուցիչները և համայնքի բնակիչները (ընդամենը՝ 12 մասնակից): Հանրային քննարկումները կազմակերպվել են հանրային քննարկման և ծանուցումների իրականացման կարգի համաձայն, ըստ որի հանդիպումից նվազագույնը 7 օր առաջ հանդիպման վերաբերյալ մանրամասն տեղեկատվությունը եղել է հասանելի հանրության համար: Հանրային քննարկման մասին հայտարարությունը տպագրվել է «Առավոտ» օրաթերթում:

Հանդիպման արձանագրությունը և մասնակիցների ցանկը բերված են հավելված 2-ում:

5. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

Օգտակար հանածոյի արդյունահանման աշխատանքների իրականացման ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա ակնկալվող բնապահպանական ազդեցությունների նախնական նկարագիրը ներկայացված է ստորև:

5.1. Ազդեցությունը մթնոլորտային օդի վրա

Լեռնային աշխատանքների հետևանքով օդային միջավայրում փոշու քանակության ավելացում, որը պայմանավորված է ավտոտրանսպորտի աշխատանքի և բեռնման-բեռնաթափման աշխատանքների հետ: Փոշեգոյացում կանխատեսվում է նաև բացահանքի սահմաններում՝ կապված արդյունահանման տեխնոլոգիական գործընթացի հետ: Համաձայն նախնական հաշվարկներին, տեղամասի տարածքում վնասակար գազերի (ազոտի օքսիդ, ածխածնի երկօքսիդ) առավելագույն կոնցենտրացիաները չեն գերազանցելու նորմատիվային փաստաթղթերով ամրագրված սահմանային թույլատրելի խտությունները: Ազդեցությունը հիմնականում պայմանավորված կլինի բացահանքի շահագործման ընթացքում ծխագազերի, փոշու արտանետումներով և լցակույտերի մակերևույթից փոշու արտանետումներով: Կանխարգելող միջոցառումներով նախատեսվում են սարքավորումների տեխնիկական վիճակի նախնական և պարբերական ստուգումներ, գոծիչների տեղադրում արտանետման խողովակների վրա և այլն:

Նախատեսվում է աշխատանքային հրապարակների և ճանապարհների պարբերական ջրցանում, որը եղանակային չոր պայմանների դեպքում կիրականացվի օրական մի քանի անգամ, ինչպես նաև հակահրդեհային միջոցառումների կիրառում:

5.2. Ազդեցությունը ջրային ռեսուրսների վրա

Հանքարդյունահանման շահագործման ժամանակ ջրային ռեսուրսները օգտագործվում են փոշենստեցման, լեռնային զանգվածների խոնավացման, ինչպես նաև սպասարկող անձնակազմի խմելու, կենցաղային և հիգիենիկ նպատակներով: Ջրային ռեսուրսների աղտոտում չի կանխատեսվում, քանի որ լեռնային աշխատանքների տեխնոլոգիայով արտահոսքեր չեն նախատեսվում, իսկ փոշենստեցման համար ջրցանը նախատեսվում է իրականացնել այնպիսի ծավալներով, որ արտահոսք չառաջանա:

Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի բացահանքի համար տեխնիկական և խմելու ջրի պահանջարկը կբավարարվի մոտակա բնակավայրերից ավտոջրատարներով:

Արտադրական տարածքի կենցաղային կեղտաջրերը կուտակվելու են բետոնապատ անթափանց հորում, որտեղից պարբերաբար հեռացվելու են հատուկ ծառայության ուժերով: Խմելու և տնտեսական ջրապահանջի և ջրահեռացման ծավալների վերաբերյալ, ինչպես նաև ջրի աղբյուրի վերաբերյալ հաշվարկներն ու տվյալները կներկայացվեն հանքավայրի շահագործման աշխատանքային նախագծում և ՇՄԱԳ հաշվետվությունում:

5.3. Ազդեցությունը հողային ռեսուրսների վրա

Օգտակար հանածոների բաց եղանակով արդյունահանման ժամանակահատվածի հողային ռեսուրսների վրա դրսևորվում է երկու տեսակի ազդեցություն.

- ուղղակի ազդեցություն, որի հետևանքով ձևավորվում է տեխնածին լանդշաֆտ բացահանքի, մակաբացման ապարների լցակույտերի, լեռնային առուների, արտադրական հրապարակների տարածքում, ինչպես նաև արտադրական հրապարակի հնարավոր աղտոտում նավթամթերքներով,

- անուղղակի ազդեցություն՝ մթնոլորտ արտանետվող փոշու և աղտոտիչ նյութերի նստեցում հողի մակերևույթին:

Նախատեսվող գործունեության շրջանակներում օգտակար հանածոյի արդյունահանման ենթակառուցվածքների (բացահանքեր, արտադրական հրապարակ) ստեղծման արդյունքում ժամանակավորապես օտարվելու է մոտ 14.46 հա տարածք: ՀՀ կառավարության 08.09.2011թ. թիվ 1396-Ն և 02.11.2017թ. թիվ 1404-Ն որոշումների պահանջներին համապատասխան՝ շինարարական և օգտակար հանածոյի արդյունահանման աշխատանքներ կատարելիս, հողի բերրի շերտը հանվում և պահեստավորվում է: Հանքավայրի տարածքը հիմնականում պիտանի չէ գյուղատնտեսական աշխատանքների համար: Մակաբացման ապարները ներկայացված են պրոյուվիալ-դելյուվիալ ապարներով, որոնք պետք է պահեստավորվեն և հետագայում ծառայեն խախտված տարածքների ռեկուլտիվացիայի համար:

Ռեկուլտիվացիոն վերջնական աշխատանքները կկատարվեն արդյունահանման աշխատանքների ավարտին: Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների տեխնիկական փուլն

իրենից ներկայացնում է մակաբացման ապարների (լցակույտից) տեղափոխում դեպի բացահանքի մշակված տարածություն՝ փոխելով բացահանքի հատակին: Կենսաբանական փուլի ժամանակ նախատեսվում է այն ճիմապատել և այնուհետև օգտագործել գյուղատնտեսական նպատակներով (որպես արոտավայր): Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների վերաբերյալ մանրամասները կներկայացվեն արդյունահանման նախագծում:

Հողային ծածկույթի վրա որպես հնարավոր ազդեցություն դիտարկվում է արտադրական հրապարակի տարածքի աղտոտումը նավթամթերքներով, որը կմեղմացվի շինարարական լավ պրակտիկայի կիրառման և մեղմացնող միջոցառումների իրականացման շնորհիվ:

5.4. Ազդեցությունը կենսաբազմազանության վրա

Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի օգտակար հանածոյի արդյունահանման բացասական ազդեցությունը հանքավայրի տարածաշրջանի բուսական և կենդանական աշխարհի վրա կանխատեսվում է աննշան, քանի որ տարածքը առանձնապես հարուստ չէ բուսական և կենդանական աշխարհով: ՀՀ Բույսերի կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակներ հանքավայրի տարածքում չեն արձանագրվել: Կենդանական աշխարհի դիտարկված տեսակներն ունեն լայն տարածում ՀՀ տարածքում և գրանցված չեն ՀՀ Կենդանիների կարմիր գրքում: Այնուամենայնիվ նախատեսվող աշխատանքների ընթացքում գործարկվող սարքավորումների աղմուկը, թրթռումները, ինչպես նաև անձնակազմը կհանդիսանան անհանգստացնող գործոններ, որոնք հնարավորինս կմեղմվեն շինարարական լավ պրակտիկայի կիրառման մեղմացնող միջոցառումների իրականացման շնորհիվ:

Տեխնիկատրանսպորտային միջոցների երթևեկությունը ճանապարհներից և արտադրական տարածքներից դուրս բացառվում է:

5.5. Ընդերքօգտագործման թափոններ

Նախատեսվող գործունեության արդյունքում կարող են առաջանալ մի շարք արտադրական թափոններ՝ կապված տեխնոլոգիական գործընթացների հետ, որոնք՝ համապատասխան բնութագրերով ներկայացված են աղ. 5.1-ում:

Աղյուսակ 5.1

Առաջացող թափոնների բնութագրերը

Հ/Հ	Թափոնի անվանումը	Ծածկագիրը	Վտանգավորության դասը	Ծավալը, տարի
1	2	3	4	5
1.	Բանեցված կապարե կուտակիչներ և խոտան	92110100 13 01 2	II	առավելագույնը 20 հատ
2.	Բանեցված կոմպրեսորային յուղեր	54100211 02 03 3	III	մոտ 25 լ
3.	Հալոգեն չպարունակող բանեցված հիդրավլիկ յուղեր	54100213 02 03 3	III	մոտ 25 լ
4.	Բանեցված ավտոմոբիլային յուղեր	54100202 02 03 3	III	մոտ 25 լ
5.	Բանեցված դիզելային յուղեր	54100203 02 03 3	III	մոտ 35 լ
6.	Չտեսակավորված սև մետաղներ պարունակող թափոններ (այդ թվում՝ թուջի և/կամ պողպատի փոշի)	35131100 01 00 4	IV	մոտ 500 կգ
7.	Բանեցված օդաճնշիչ դողեր	57500200 13 00 4	IV	մոտ 20 լրակազմ
8.	Ցուղոտված լաթեր	58200600 01 01 4	IV	մոտ 18 կգ
9.	Փխրուն մակաբացման ապարներ	34000120 01 99 5	V	771.6 հազ մ³
10.	Չտեսակավորված կենցաղային աղբ	91200400 01 00 4	IV	2500 կգ

Նախատեսվում է առաջացող չտեսակավորված աղբի տեղափոխումն իրականացնել աղբահավաք ծառայություն իրականացնող ընկերության կողմից:

5.6. Աղմուկ և թրթռում

Հանքավայրի տարածքում աղմուկի աղբյուր կարող են հանդիսանալ լեռնատրանսպորտային սարքավորումները, սակայն քանի որ դրանց ինտենսիվությունը ցածր է, կարելի է ենթադրել, որ աղմուկի մակարդակը չի գերազանցի թույլատրելին: Համաձայն գործող նորմատիվ փաստաթղթերի, արտադրական կազմակերպությունների մշտական աշխատատեղերով տարածքներում աղմուկի (ձայնի) առավելագույն մակարդակը չպետք է գերազանցի 95 դԲԱ, իսկ արտադրական կազմակերպությունների մշտական աշխատատեղերում ձայնի մակարդակը չպետք է գերազանցի 80 դԲԱ:

Հաշվի առնելով հանքավայրի հեռավորությունը բնակավայրերից, մեկ հերթափոխով աշխատանքային ռեժիմը՝ գումարային հաշվարկային ձայնային բնութագրերը բնակավայրի սահմաններում կգտնվի նորմայի սահմաններում (45 դԲԱ): Աղմուկի ազդեցությունը կանխելու նպատակով նախատեսվում է մշակել ժամանակացույց գիշերային աշխատանքը հանքավայրի տարածքում կանոնակարգելու նպատակով, խուսափել աղմկահարույց լեռնատրանսպորտային սարքավորումների կիրառումից, իսկ անհրաժեշտության դեպքում՝ տեղադրել խլացուցիչներ:

Հանքարդյունահանման տեխնոլոգիական գործընթացների հետ կապված հնարավոր է առաջանա նաև առաջին կարգի տրանսպորտային թրթռում (վիբրացիա): Թրթռումների սահմանային թույլատրելի մակարդակը չպետք է գերազանցի 112 դԲԱ:

5.7. Սանիտարապաշտպանիչ գոտի

Համաձայն 245-71 Արդյունաբերական ձեռնարկությունների նախագծման սանիտարական նորմերի, առանց պայթեցման աշխատանքների շինարարական նյութերի արդյունահանման ձեռնարկությունների համար սահմանված է 50 մ սանիտարապաշտպանիչ գոտի, իսկ պայթեցումով աշխատանքների դեպքում՝ 300 մ: Հանքավայրը գտնվում է բնակելի գոտիներից նվազագույնը 1.25 կմ հեռավորությունների վրա, ինչը գերազանցում է սահմանված սանիտարական գոտու սահմանված չափերը ավելի քան 4 անգամ:

5.8. Պատմամշակութային հուշարձանների պահպանություն

Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի օգտակար հանածոյի արդյունահանման աշխատանքների ընթացքում որևէ ազդեցություն պատմամշակութային արժեքների վրա չի կանխատեսվում: Աշխատանքների ընթացքում նախատեսվում է առաջնորդվել ՀՀ կառավարության 2002 թվականի ապրիլի 20-ի 438 որոշման 43-րդ կետի որոշման պահանջներով՝ մասնավորապես «Հիմնարկները, իրավաբանական և ֆիզիկական անձինք աշխատանքների կատարման ժամանակ պատմական, գիտական, գեղարվեստական և այլ մշակութային արժեք ունեցող հնագիտական և մյուս օբյեկտների հայտնաբերման պահից պարտավոր են դադարեցնել աշխատանքները և դրա մասին անհապաղ հայտնել լիազորված մարմին»:

5.9. Սոցիալ-տնտեսական ազդեցություն

Հանքարդյունահանման աշխատանքները կատարվելու են ՀՀ աշխատանքային օրենսդրության պահանջներին, աշխատանքների անվտանգության նորմատիվային փաստաթղթերին ու այլ նորմատիվ ակտերին համապատասխան և ապահովվելու են բոլոր տեսակի աշխատանքների անվտանգ կատարումը: Աշխատակազմը կունենա խմելու որակյալ ջրի և սանիտարակենցաղային հարմարությունների հասանելիություն, որը ներառում է՝

□ հանդերձարան, այն նախատեսված է անձնական (դրսի և տնային) և աշխատանքային հագուստի պահպանման համար: Դրանք կահավորվում են փակվող դռներով երկտեղանոց հանդերձապահարաններով՝ ամենամեծ հերթափոխում աշխատող անձանց թվին համապատասխան, այնտեղ իրականացվում է ջեռուցում և բնական օդափոխություն:

□ ցնցուղարան, ցնցուղների թիվը սահմանվում է յուրաքանչյուր 7 մարդուն մեկ ցնցուղ հաշվարկով, իրականացվում է բնական օդափոխում:

□ զուգարան, սանիտարատեխնիկական սարքավորումների (զուգարանակոնքերի) թիվը սահմանվում է 15 մարդուն մեկ սանիտարատեխնիկական սարքավորում հաշվարկով, նախամուտքում յուրաքանչյուր 4 սանիտարատեխնիկական սարքավորման հաշվարկով տեղադրվում է 1 լվացարան, բայց ոչ պակաս, քան մեկ լվացարան՝ յուրաքանչյուր զուգարանում, իրականացվում է ջեռուցում և բնական օդափոխում: Զուգարանի և հեռավորությունը աշխատատեղերի միջև 50 մետրից ոչ ավելի է: Կազմակերպություններում հերթափոխի ընթացքում ընդգրկված աշխատող տղամարդկանց և կանանց զուգարանները լինում են առանձին: Զուգարանի սանիտարական պահպանումն ապահովվում է համաձայն ՀՀ առողջապահության նախարարի 2009 թվականի ապրիլի 16-ի N 06-Ն հրամանով հաստատված «Հասարակական զուգարաններին ներկայացվող հիգիենիկ պահանջներ» N 2-III-2.13 սանիտարական կանոնների և նորմերի պահանջների:

□ հանգստի սենյակը կահավորվում է համապատասխան կահույքով, կախիչներով, լվացարաններով, խմելու ջրով, ապահովվում է տաքացման և/կամ հովացման սարքավորումներով:

Աշխատատեղերում, հասանելի վայրում, պետք է լինեն առաջին օգնության բժշկական միջոցներ և հակահրդեհային միջոցներ: Աշխատակազմը պետք է ապահովվի արտահագուստով, անհատական պաշտպանության միջոցներով և անվտանգության համար անհրաժեշտ այլ միջոցներով: Անվտանգության սարքավորումների օգտագործումը պետք է ուսուցանվի, վերահսկվի և պարտադրվի: Աշխատանքի անվտանգության պահպանման համակարգը պետք է նախատեսի հրահանգավորում, ուսուցում և գիտելիքների ստուգում:

Հանքավայրի շահագործման հետ կապված նախնական գնահատականներով ստեղծվելու է մոտ 30 նոր աշխատատեղ: Աշխատանքներին ներգրավվելու են հիմնականում ազդակիր Կամարիս գյուղի բնակիչները, որոնք անհրաժեշտության դեպքում կանցնեն համապատասխան որակավորման կամ վերաորակավորման դասընթացներ:

**6. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆՆ
ՈՒՂԴՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ
ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ**

6.1. Բնապահպանական միջոցառումների բնութագրերը

Շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա վնասակար ազդեցության մեղմացման կամ վերացման նպատակով նախատեսվում են հետևյալ բնապահպանական միջոցառումները.

- փոշենստեցման նպատակով փոշեառաջացման օջախների (աշխատանքային հրապարակներ, լցակույտեր, մոտեցնող ճանապարհներ և այլն) ինտենսիվ ջրում տարվա չոր և շոգ եղանակներին,

- նավթամթերքների պահեստավորում և պահում արտադրական հրապարակում հատուկ հատկացված տեղում (բացօթյա կամ ծածկով ապահովված պահեստ), որին տրվում է համապատասխան թեքություն, որն ապահովում է թափված նավթամթերքների հոսքը դեպի այն հավաքող բետոնապատված փոսը,

- հնամաշ դետալների ու մասերի հավաքում հատկացված առանձին տեղում և հանձնում որպես մետաղական ջարդոն,

- մեքենաների տեխնիկական սպասարկման իրականացում՝ մասնագիտացված ընկերությունների տարածքում, որտեղ առկա են բոլոր անհրաժեշտ պայմանները յուղերի, քսայուղերի փոխարինման, պահպանման և պահեստավորման համար,

- կենցաղային աղբի հավաքում հատուկ անթափանց տարրաների մեջ, համապատասխան աղբահավաք ծառայություն մատուցող կազմակերպության կողմից տեղափոխում մոտակա կազմակերպված աղբավայր,

- փոշենստեցման նպատակով փոշեառաջացման օջախների (աշխատանքային հրապարակներ, հանքախորշեր, լցակույտեր, մոտեցնող ճանապարհներ և այլն) ինտենսիվ ջրում տարվա չոր և շոգ եղանակներին:

- կեղտաջրերի հավաքում բետոնապատ հորատիպ զուգարանում, որը պարբերաբար նախատեսվում է դատարկել հատուկ ծառայության ուժերով: Աշխատանքների ավարտից հետո դատարկված փոսը կլցվի քարերով, կծածկվի հողի շերտով,

- խախտված տարածքների ռեկուլտիվացիա՝ արդյունահանման աշխատանքների ավարտից հետո:

Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախահաշիվը կներկայացվի ՇՄԱԳ հաշվետվությունում, համապատասխան ՀՀ կառավարության 18.08.2021թ.-ի «Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախահաշվային արժեքների հաշվարկման և վերահաշվարկման կարգը սահմանելու մասին» N1352-Ն որոշման պահանջներին: Հարթեցումը կկատարվի բուլդոզերի օգնությամբ: Շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին գումարը հատկացվելու է ՀՀ կառավարության 21.10.2021թ.-ի N1733-Ն որոշմամբ սահմանված ընթացակարգով:

Հանքավայրի շահագործման աշխատանքների ավարտից 2 տարի առաջ, ՀՀ ընդերքի մասին օրենսգրքի պահանջներին համապատասխան, կկազմվի հանքի փակման վերջնական ծրագիրը, որտեղ կնկարագրվեն բացահանքի, արտադրական հրապարակի լեռնատեխնիկական վերականգնման վերանայված, փաստացի վիճակին համապատասխանող աշխատանքները:

Թափոնների կառավարման նպատակով բանեցված մեքենայական յուղերի և քսա-յուղերի փոխարինումը կիրականացվի մասնագիտացված ընկերությունների կողմից: Մաշված անվադողերը, կապարե կուտակիչները կհանձնվեն լիցենզիավորված մասնագիտացված ընկերություններին՝ պայմանագրային հիմունքներով:

Բուսական աշխարհի պահպանությունը իրականացնել համաձայն կառավարության 2014 թ.-ի թիվ 781-Ն որոշման դրույթների՝ բուսական աշխարհի օբյեկտների դրանց աճելավայրերի պահպանությամբ ապահովել վայրի բուսատեսակների բազմազանության ամբողջականությունը, բուսական ծածկույթի ջրապահպան, հողապաշտպան, կլիմայակարգավորիչ և ռեկրեացիոն հատկությունների անխաթարությունը:

Կենդանական աշխարհի պահպանությանն նպատակով ապահովել.

ա) գենոֆոնդի և տեսակային բազմազանության պահպանությունը, պաշտպանությունը, բնականոն վերարտադրությունը,

բ) կենդանիների բնակության միջավայրի ամբողջականության խախտման կանխումը,

գ) կենդանական տեսակների և դրանց պոպուլյացիաների ու համակեցությունների ամբողջականության պահպանությունը,

դ) կենդանիների միգրացիայի ուղիների պահպանությունը:

Հանքարդյունահանման աշխատանքների արդյունքում ջրային ռեսուրսների աղտոտում տեղի չի ունենա, քանի որ մոտակա ջրային ռեսուրսը գտնվում է 1.5 կմ հեռավորության վրա, տեղամասի տարածքում գրունտային ջրերը բացակայում են, լեռնային աշխատանքների տեխնոլոգիայով արտահոսքեր չեն նախատեսվում: Ջրային ռեսուրսների պահպանության լրացուցիչ միջոցառումներ չեն նախատեսվում:

Աղմուկի նվազեցման նպատակով նախատեսվում է մեքենաները սարքավորվել ձայնախլացուցիչներով:

Նախատեսվում են աշխատողների սանիտարակենցաղային հարմարություններ՝ հանդերձարան, ցնցուղարան, զուգարան և հանգստի սենյակ՝ համաձայն ՀՀ առողջապահության նախարարի 2012 թվականի սեպտեմբերի 19-ի թիվ 15-Ն հրամանի:

Նախատեսվող գործունեության բոլոր փուլերի ընթացքում կանխատեսվող հնարավոր անցանկալի բացասական ազդեցությունները կանխելու և մեղմացնելու միջոցառումները առավել մանրամասն ներկայացված են բնապահպանական կառավարման պլանում (հավելված 3): Այն ներառում է շրջակա միջավայրի, մարդու առողջության ու շինարարների անվտանգության վրա հնարավոր բացասական ազդեցությունների նկարագրությունը, որոնք հնարավոր են ծրագրի իրականացման նախագծման, շինարարության և շահագործման փուլերում և դրանք կանխող, մեղմացնող միջոցառումների ցանկը:

6.2. Հակավթարային միջոցառումներ

Բացահանքում բոլոր աշխատանքներն իրականացվելու են հաշվի առնելով «Բաց եղանակով օգտակար հանածոների հանքավայրի մշակման անվտանգության միասնական կանոններ»-ի պահանջները: Վթարներից խուսափելու համար անհրաժեշտ հիմնական պայմանները բերված են ստորև.

- ✓ մուտքը բացահանքի տարածք իրականացվում է ձեռնարկության ղեկավարության կողմից տրված անցագրերով,

- ✓ բացահանքի շինությունների վրա, մարդկանց կուտակման վայրերում և շարժման երթուղիներում պետք է փակցվեն տեխնիկական անվտանգությանը վերաբերող ցուցադրական միջոցներ: Դրանք են համապատասխան տեղեկատվական ցուցանակները,

նշանները, վահանակաները, թույլատրող և արգելող նախազգուշական ազդագրերը, որոնց նշանակությանը պետք է ծանոթ լինեն բացահանքի բոլոր աշխատողները,

✓ լեռնատրանսպորտային սարքավորումները պետք է տեղադրվեն մշակված տարածքների և նստվածքների վերին եզրից ավելի քան 3-4 մ հեռավորության վրա, փլուզման գոտու սահմաններից դուրս և որմնակապվեն,

✓ հրդեհամարման համար ջրի տարողություններում անհրաժեշտ է պահել նվազագույնը 100 մ³ ծավալով մշտական ջրի պաշար,

✓ փոխաբեռնման կետերը, որոնցում որպես միջանկյալ օղակ օգտագործվում են էքսկավատորներ, պետք է բավարարեն հետևյալ պահանջներին.

- հանքազանգվածաշերտի բարձրությունը պետք է սահմանվի՝ ելնելով հանքազանգվածի ֆիզիկամեխանիկական հատկություններից, բայց ոչ ավելի էքսկավատորի շերեփման բարձրությունից,

- լցակույտի յուրաքանչյուր սեկտորի լցման ժամանակ հանքազանգվածաշերտի թեքման անկյունը պետք է համապատասխանի պահեստավորվող հանքազանգվածի բնական թեքման անկյանը,

✓ աշխատանքները պետք է կատարվեն համաձայն բացահանքի ղեկավարության կողմից հաստատված աշխատանքների կատարման տեղեկատվական թերթիկի, իսկ տեղանքը նախատեսվում է կահավորել հատուկ նշաններով և ցուցատախտակներով,

✓ փոխաբեռնման կետի բեռնաթափման հրապարակների չափերը պետք է ապահովեն արտադրությամբ զբաղվող բոլոր մեքենաների և մեխանիզմների բնականոն և անվտանգ աշխատանքը՝ դրանց տեղաշարժման և ուղեւորանցման ժամանակ: Բեռնաթափման աշխատանքների կատարման ճակատի երկարությունը և բեռնաթափման հրապարակի լայնությունը պետք է որոշվեն՝ ելնելով տրանսպորտային միջոցների (ավտոմեքենաների, բուլդոզերների և այլն) եզրաչափերից, տեղաշարժման աշխատանքների կատարման ընդունված սխեմայից և շրջադարձի շառավղից՝ հաշվի առնելով բեռնաթափմանը կանգնած և սպասող տրանսպորտային միջոցի անհրաժեշտ անվտանգ հեռավորությունը, որը պետք է լինի 5 մ-ից ոչ պակաս,

✓ Բեռնաթափման հրապարակում աշխատող ինքնաթափ մեքենաների և բուլդոզերների աշխատանքային գոտում կողմնակի մարդկանց գտնվելը կամ որևէ այլ աշխատանք կատարելն արգելվում է: Նրանք պետք է գտնվեն աշխատող մեխանիզմից 5 մ-ից ոչ պակաս հեռավորության վրա:

6.3. Արտակարգ իրավիճակների կառավարում

Արտակարգ իրավիճակների պատրաստ լինելու համար հանքավայրի տարածքում նախատեսվում են շարժական կապի միջոցներ, առաջին բուժօգնության միջոցներ, անվտանգության կանոնների վերաբերյալ անձնակազմի գիտելիքների ստուգում:

Հանքավայրի տարածքում արտակարգ իրավիճակները կարող են պայմանավորված լինեն հետևյալ գործոններով. երկրաշարժ՝ հաշվի առնելով, որ հանքավայրը գտնվում է սեյսմիկ միջին ակտիվության գոտում, հրդեհներ՝ կապված մարդածին գործոնների հետ:

Աշխատակիցների կարողությունների և գիտելիքների զարգացման նպատակով, անվտանգության տեխնիկայի կանոնների վերաբերյալ հրահանգավորում իրականացնելու ժամանակ նախատեսվում է առանձին ներկայացնել նաև երկրաշարժերի ժամանակ աշխատակիցների պահվածքի կանոնները, գործողությունների հաջորդականությունը, տարահանման գործողությունների մանրամասները:

Հրդեհային անվտանգությունն ապահովելու համար աշխատակիցները պետք է տեղեկացված լինեն տեխնոլոգիական գործընթացներում օգտագործվող նյութերի հրդեհավտանգության վերաբերյալ: Նախատեսվում է նշանակել հրդեհային անվտանգության համար պատասխանատու անձ, մշակվել հրդեհի դեպքում անձնակազմի գործողությունների պլան: Հանքավայրի հատուկ հատկացված վայրում տեղադրվելու են հրդեհաշիջման սկզբնական միջոցներ՝ կրակմարիչներ, ավազով արկղեր, բահեր: Աշխատանքները սպասարկող կենցաղային նշանակության տարածքում նախատեսվում են առաջին օգնության դեղորայքային փաթեթներ:

Բացահանքի տարածքում աշխատանքների անվտանգ իրականացման նպատակով.

- ✓ աշխատանքի կթույլատրվեն անձիք, որոնք ունեն հատուկ պատրաստվածություն և որակավորում,

- ✓ կօգտագործվեն մեքենաներ և մեխանիզմներ, սարքավորումներ և նյութեր, որոնք համապատասխանում են անվտանգության պահանջներին և սանիտարական նորմերին,

- ✓ կանցկացվեն պլանային-զգուշացնող համալիր վերանորոգումներ, պրոֆիլակտիկ աշխատանքներ և այլ դիտարկումներ,

✓ անբարենսպաստ օդերևութաբանական պայմանների (քամի անհողմություն, անոմալ բարձր շոգ կամ ցուրտ եղանակ, թանձր մառախուխ, ամպրոպ) ի հայտ գալու դեպքում՝ ըստ իրավիճակի, կիրառվում են հետևյալ միջոցառումները.

- ջրցանի քանակի և հաճախականության ավելացում,
 - աշխատանքի տևողության կրճատում,
 - միաժամանակ աշխատող մեքենաների և մեխանիզմների քանակության կրճատում,
 - փոշեգոյացման հետ կապված աշխատանքների ծավալների նվազեցում,
 - բեռնատար մեքենաները կահավորում հատուկ հակամառախուղային լույսերով:
- Հորդառատ անձրևների պատճառով առաջացած հեղեղումներ ժամանակ դադարեցվում են տեխնիկայի և մարդկանց մուտքն ու տեղաշարժը հանքավայրի սահմաններում: Հանքում աշխատանքների անվտանգ իրականացման նպատակով.

- ✓ աշխատանքի են թույլատրվում անձիք, որոնք ունեն հատուկ պատրաստվածություն և որակավորում,
- ✓ օգտագործվում են մեքենա-մեխանիզմներ, սարքավորումներ և նյութեր, որոնք համապատասխանում են անվտանգության պահանջներին և սանիտարական նորմերին,
- ✓ անցկացվում են պլանային-զգուշացնող համալիր վերանորոգումներ, պրոֆիլակտիկ աշխատանքներ և այլ դիտարկումներ,
- ✓ աշխատանքի ժամանակ պետք է պահպանվեն անվտանգության տեխնիկայի կանոնները: Ոչ ուշ քան երեք ամիսը մեկ, աշխատակիցների հետ պետք է անցկացնել հրահանգավորում անվտանգության տեխնիկայի գծով:

6.4. Բնապահպանական մշտադիտարկումների պլան

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության մոնիթորինգն ու դրա արդյունքների տրամադրումը լիազոր մարմինն պետք է իրականացվի ՀՀ կառավարության 2018 թվականի փետրվարի 22-ի N 191-Ն որոշման պահանջների համաձայն, մասնավորապես.

- մշտադիտարկումների արդյունքների վերաբերյալ տարեկան ամփոփ հաշվետվությունները (մետաղական և ոչ մետաղական օգտակար հանածոների դեպքում) ընդերքօգտագործողները լիազոր մարմինն պետք է ներկայացնեն թղթային կամ էլեկտրոնային եղանակով՝ մինչև յուրաքանչյուր տարվան հաջորդող տարվա փետրվարի 20-ը,

➤ ընդերքօգտագործողի էլեկտրոնային կայքի առկայության դեպքում ընդերքօգտագործողի կողմից այդ կայքում պետք է տեղադրվեն ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորված մշտադիտարկումների հավատարմագրված, համապատասխան հավաստագրեր ունեցող լաբորատորիաներում գնահատված արդյունքների վերաբերյալ ամփոփ տարեկան հաշվետվությունը,

➤ յուրաքանչյուր 5 տարին մեկ ընդերքօգտագործողները պարտավոր են վերանայել և լիազոր մարմնի հետ համաձայնեցնել ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող աշխատանքների ծրագիրը և դրանց իրականացման մշտադիտարկման ցուցիչները:

Աղյուսակ 6.1 -ում բերվում է շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա հնարավոր ազդեցության նախնական գնահատական մատրիցան:

Աղյուսակ 6.1

Հնարավոր ազդեցությունների նախնական գնահատման մատրիցա

Շրջակա միջավայրի բաղադրիչներ	Գործողություններ		
	Արտադրական հրապարակ	Ավտոտրանսպորտ	Արդյունահանման աշխատանքներ
Մթնոլորտային օդ	ցածր կարճատև	ցածր կարճատև	ցածր կարճատև
Ջրեր	-	-	-
Հողեր	ցածր երկարատև	ցածր կարճատև	ցածր երկարատև
Կենսաբազմազանություն	աննշան	աննշան	աննշան
Պատմամշակութային հուշարձաններ	-	-	-

Հանքավայրի շահագործման աշխատանքների ընթացքում «ԲԵՍԹ ՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊ ընկերությունը իրականացնելու է շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելմանն և մեղմացմանն ուղղված հետևյալ մշտադիտարկումները.

1. մթնոլորտային օդ արտանետումների որակական և քանակական պարամետրերի պարբերական չափումներ՝ յուրաքանչյուր շաբաթը մեկ անգամ, որպես սահմանային թույլատրելի խտությունները ընդունվելու են՝ ածխածնի օքսիդի համար՝ 5 մլգ/մ³, ազոտի երկօքսիդի համար՝ 0.085 մլգ/մ³, մրի համար՝ 0.15 մլգ/մ³,

2. լեռնատրանսպորտային սարքավորումների աշխատանքային վիճակի՝ մասնավորապես չեզոքացուցիչ սարքավորումների սարքին վիճակի պարբերական մշտադիտարկումներ, տարին մեկ անգամ հաճախականությամբ,

3. արտադրական հրապարակի տարածքի հնարավոր աղտոտումից խուսափելու նպատակով օգտագործված մեքենայական յուղերով ու քսայուղերով հողերի աղտոտվածության մշտադիտարկումներ՝ ըստ ՀՀ կառավարության 08.02.2018 թ.-ի թիվ 124-Ն որոշմամբ սահմանված աղտոտիչ նյութերի,

4. կենսաբազմազանության մշտադիտարկում՝ ըստ անհրաժեշտության, որի պարբերությունը կսահմանվի օգտակար հանածոյի արդյունահանումն իրականացվող կազմակերպության կողմից՝ հիմնվելով հայցվող տարածքում բուսական և կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների հայտնաբերումից:

ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ. N191-Ն որոշման պահանջներին համապատասխան կազմվել է մշտադիտարկումների պլան, որտեղ ներկայացված են մշտադիտարկումների օբյեկտները, վայրերը, տեսակները, ցուցանիշները և նվազագույն հաճախականությունները (աղյուսակ 6.2):

Աղյուսակ 6.2

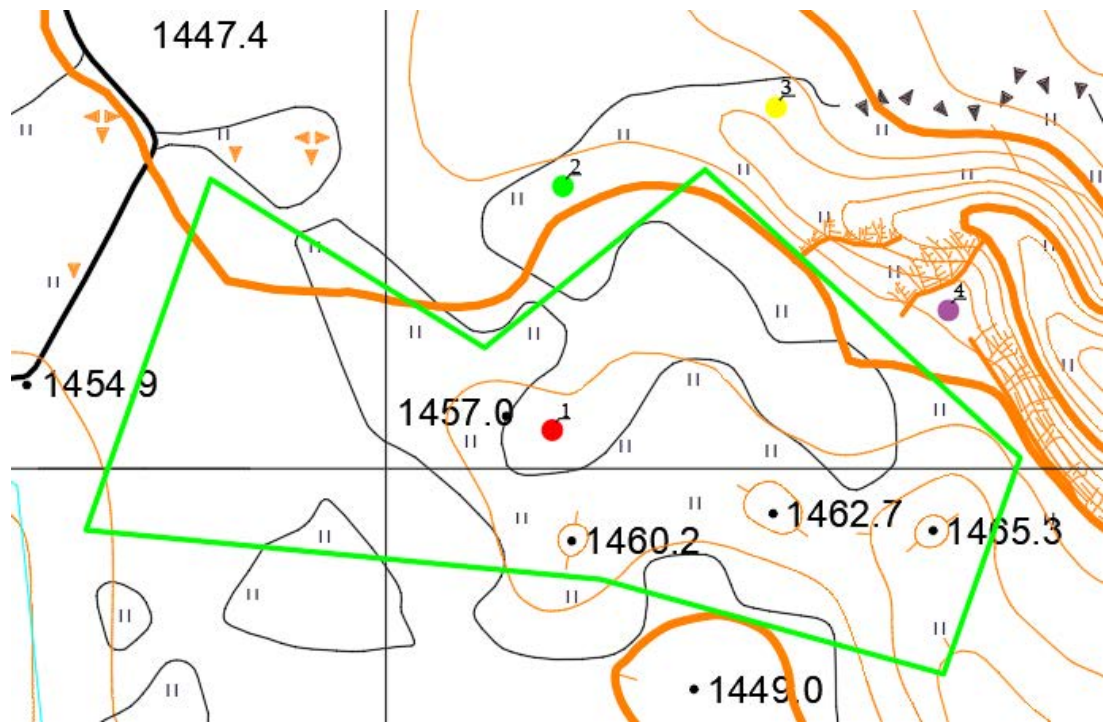
Մշտադիտարկումների պլանի կառուցվածքն ու բովանդակությունը

Մշտադիտարկումների օբյեկտը	Մշտադիտարկումների վայրը	Ցուցանիշը	Մշտադիտարկման տեսակը	Նվազագույն հաճախականությունը
1	2	3	4	5
Մթնոլորտային օդ	բացահանքի տարածք, ճանապարհներ, արտադրական հրապարակ, ընդերքօգտագործման թափոնների օբյեկտի տարածք	հանքափոշի	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, չափումներ ավտոմատ չափման սարքերով	շաբաթական մեկ անգամ՝ 24 ժամ տևողությամբ
Հողային ծածկույթ	շահագործական փորվածքներ, արտադրական հրապարակ, ընդերքօգտագործման թափոնների օբյեկտի տարածք, վերամշակող գործարանների, արտադրամասերի շրջակայք	հողերի քիմիական կազմը, հողերի կազմաբանությունը, հումուսի պարունակությունը, հողերում նավթամթերքների պարունակությունը	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, չափումներ ավտոմատ չափման սարքերով	 տարեկան մեկ անգամ

1	2	3	4	5
Վայրի բնություն, կենսամիջավայր, կարմիր գրքում ընդգրկված, էնդեմիկ տեսակներ	ընդերքօգտագործման տարածքին հարակից շրջան	տարածքին բնորոշ վայրի բնության ներկայացուցիչների քանակ, աճելավայրերի և ապրելավայրերի տարածք, պոպուլյացիայի փոփոխություն	հաշվառում, նկարագրություն, քարտեզագրում	տարեկան մեկնագամ
Աղմուկ և թրթռում	բացահանքի տարածք, ճանապարհներ, արտադրական հրապարակ, ընդերքօգտագործման թափոնների օբյեկտի տարածք	աղմուկի մակարդակը և թրթռումների ազդեցությունը	չափումներ շարժական աղմկաչափով	ամսական մեկնագամ

Ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման և աղտոտվածության հանքավայրի շահագործման նպատակով վերցված նմուշների լաբորատոր հետազոտությունը նախատեսվում է իրականացնել հավատարմագրված, համապատասխան հավաստագրեր ունեցող լաբորատորիաներում:

Ընկերության արտադրական հրապարակում կնախատեսվի համապատասխան հաղորդակցման համակարգ (ինֆորմացիոն և շարժական կապ), որով հնարավոր է արտակարգ իրավիճակների ժամանակ կապ հաստատել ձեռնարկության վարչական կազմի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, շտապ օգնության հետ: Նախատեսվում է նաև սահմանել պոտենցիալ արտակարգ պայմանների գոյացում և սահմանել գործողություններ, որոնց պետք է հետևել՝ նվազագույնի հասցնելու համար կյանքի կորստի և ունեցվածքի վնասի վտանգը և այլն:

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

1 2 3 4	Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասի հաստատված պաշարների արտաքին եզրագիծ 1 Մթնոլորտի աղտոտվածության մշտադիտարկման կետ բացահանքում 2 Հողի աղտոտվածության մշտադիտարկման կետ ավտոճանապարհին 3 Աղմուկի մակարդակի մշտադիտարկման կետ արտադրական հրապարակում 4 Կենսաբազմազանության մշտադիտարկման կետ բացահանքի հարակից տարածքում

Նկ. 6.1. Մշտադիտարկման կետերի տեղադիրքի քարտեզ-սխեմա

Շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելմանն ու մեղմացմանն ուղղված մշտադիտարկումների իրականացման նպատակով նախնական գնահատմամբ նախատեսվում է հատկացնել տարեկան 200 հազ. դրամ:

ՇՄԱԳ հաշվետվությունում կներկայացվեն ռեկուլտիվացիայի, մշտադիտարկումների և բնապահպանական միջոցառումների համար ընկերության կողմից նախատեսված գումարների վերաբերյալ առավել մանրամասն տեղեկություններ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ս. Չիխոյան, Մ. Սուքիասյան, Կ. Բաղդասարյան: Հաշվետվություն ՀՀ Կոտայքի մարզի Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիս-արևելյան տեղամասում կատարված երկրաբանահետախուզական աշխատանքների արդյունքների մասին՝ 01. 05. 2023 թ. դրությամբ պաշարների հաշվարկմամբ: ՀԵՖ: Երևան, 2023: 106 էջ:
2. Շինարարական Կլիմայաբանություն 2011: ՀՀՇՆ II 7.01-2011ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի 2011թ. սեպտեմբերի 26-ի N167-Ն հրաման:
3. «ՀՀՇՆ 20.04- «Երկրաշարժադիմացկուն շինարարություն. Նախագծման նորմեր»
4. Շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի պաշտոնական կայքէջ, www.armmonitoring.am
5. Հայաստանի բույսերի Կարմիր Գիրք.– 2010թ.
6. Հայաստանի կենդանիների Կարմիր Գիրք.– 2010թ.
7. Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտեի պաշտոնական կայքէջ, <https://armstat.am/am/?nid=532>
8. Հայաստանի ազգային ատլաս: Հատոր Ա: Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտե: «Գեոդեզիայի և քարտեզագրության կենտրոն» ՊՈԱԿ, Երևան, 2007թ.
9. Շրջակա միջավայրի նախարարի N430-Ն 25.12.2006թ. հրամանին կից վտանգավորության դասերի ցանկ
10. Շրջակա միջավայրի նախարարի N50-Ն 7.03.2007թ. հրաման՝ ՀՀ Բնապահպանության նախարարի 2006 թվականի դեկտեմբերի 25-ի N430-Ն հրամանում լրացումներ և փոփոխություն կատարելու մասին
11. «Մթնոլորտային օդն աղտոտող նյութերի սահմանային թույլատրելի արտանետումների նորմատիվների մշակման ու հաստատման կարգը սահմանելու և հայաստանի հանրապետության կառավարության 1999 թվականի մարտի 30-ի N 192 և 2008 թվականի օգոստոսի 21-ի N 953-Ն որոշումներն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» ՀՀ Կառավարության 27 դեկտեմբերի 2012 թվականի N 1673-Ն որոշում
12. ՀՀ առողջապահության նախարարություն: Հրաման N138, 6 մարտի 2002թ. «Աղմուկն աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում և բնակելի

կառուցապատման տարածքներում» N2-III-11.3 սանիտարական նորմերը հաստատելու մասին: Հավելված՝ ՀՀՇՆ 22-04-2014 «Պաշտպանություն աղմուկից»: ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի հրաման N79-Ն, մարտի 17, 2014թ. 147

13. ՀՀ Կառավարության N 91-Ն որոշում «Մթնոլորտի վրա տնտեսական գործունեության հետևանքով առաջացած ազդեցության գնահատման կարգը հաստատելու մասին», 25.01.2005թ.

14. ՀՀ Կառավարության N 92-Ն որոշում «Հողային ռեսուրսների վրա տնտեսական գործունեության հետևանքով առաջացած ազդեցության գնահատման կարգը հաստատելու մասին», 25.01.2005թ.

15. Почвы Армянской ССР. Ред./ Р.А. Эдилян, Г.П. Петросян, Н.Н. Розов. Ереван: “Айастан”, 1976 г.

16. “Растительность Армянской ССР”. Магакьян А.К.

17. “Флора, растительность и растительные ресурсы Армении”, Институт ботаники НАН РА Армянское ботаническое общество. Ереван.

18. “Дикорастущие съедобные растения Армении”. А.П. Тер-Восканян, Ученые записки Ереванского государственного института.

19. Временное методическое пособие по расчету выбросов от неорганизованных источников в промышленности строительных материалов, МИНПРОМСТРОЙ СССР 1984, Москва.

20. Методическое пособие по расчету выбросов от неорганизованных источников в промышленности строительных материалов, ЗАО «НИПИОТСТРОМ», Новороссийск, 2000

21. ՀՀ կառավարության որոշում N160-Ն, 2 փետրվար, 2016թ: Բնակավայրերում մթնոլորտային օդն աղտոտող նյութերի սահմանային թույլատրելի խտությունների (կոնցենտրացիաների-ՄԹԿ) նորմատիվները հաստատելու մասին

22. ՀՀ Կառավարության որոշում N 1325-Ն «Հանրային ծանուցման և քննարկումների իրականացման կարգը սահմանելու մասին», 19 նոյեմբերի 2014 թ.

ԻՐԱՂԻԱՅԻՆ ՍԽԵՄԱ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐԻ ՑԱՆԿԸ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Կոտայքի մարզի, Նաիրի (Եղվարդ) համայնք

21 Դեկտեմբեր 2023թ.

Ս/թ. Դեկտեմբերի 21-ին, ժամը 12.00, ՀՀ Կոտայքի մարզի Նաիրի համայնքի Զորավանի բնակավայրում, տեղի ունեցավ «ԲԵՍԹ ՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊԸ-ի կողմից նախաձեռնած, ՀՀ Կոտայքի մարզի Նաիրի համայնքի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հարակից (հյուսիսարևելյան) տեղամասի ընդերքօգտագործման աշխատանքների իրականացման վերաբերյալ հանրային քննարկումներ:

Մասնակիցներ՝

«ԲԵՍԹ ՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊ ընկերության ներկայացուցիչ՝ Ա. Ասոյանը, «Գեոէկոնոմիկա» ՓԲԸ-ի գլխավոր տնօրեն՝ Ա. Բաղդասարյանը, Զորավանի վարչական ղեկավար՝ Բ. Թովմասյանը, համայնքապետարանի աշխատակիցները և համայնքի բնակիչները:

Կից ներկայացվում է մասնակիցների ցանկը:

Զեկուցումներ՝

«ԲԵՍԹ ՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊ ընկերության ներկայացուցիչ՝ Ա. Ասոյանը սկսեց մասնակիցների ցուցակը լրացնելու գործընթացը: Յուրաքանչյուրը լրացրեցին իրենց անունները և տվյալները:

Բացման խոսքը տրամադրեց Զորավանի վարչական ղեկավար՝ Բ. Թովմասյանը:

Բ. Թովմասյան- Ողջունում եմ բոլորիդ, բարով եք եկել, այսօր մեզ մոտ հանրային լսում է: Մենք հյուրընկալել ենք «ԲԵՍԹ ՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊԸ-ի ներկայացուցիչներին: Հանրային լսումներ մենք հաճախակի ենք արել, բայց այս մեկը վերաբերվում է, մինչ այս արվել էին երկրաբանահետախուզական աշխատանքներ ընդերքօգտագործման հետ կապված, երեկի ներկա գտնվողներից եղել են հանրային լսմանը, հիմա ուղակի ասել է այն պահը, որ պետք է զբաղվեն ընդերքօգտագործմամբ: Կան ենք մի քանի հանրային լսումներ: Երևի բոլորդ

տեղանքին ծանոթ եք, Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրն է հյուսիսարևելյան շրջանում՝ 20հա ձորակն է, քարուքարափ է, ոչ վարելահող է, ոչ էլ օգտագործելու տարածք: Հիմա տեսները ոնց կստացվի, պաշարները ինչպես կլինեն էդ հետո ցույց կտա:

Մասնակից- Ինչի՞ մասին է խոսքը:

Բ. Թովմասյան- Բազալտի մասին է խոսքը, ինչի մասին է, բա հո հողի մասին չէ: Հիմա երևի խոսքը փոխանցենք ձեզ, դուք մանրակրկիտ կներկայացնենք:

Ա. Բաղդասարյան- Ներկայացնեմ, նախնական մոտեցումները ներկայացնեմ: Շնորհակալություն, բարև ձեզ, համայնքի հարգելի ներկայացուցիչներ: Ես Արամ Բաղդասարյան եմ, «Գեոէկոնոմիկա» ՓԲԸ-ի նախագծող կազմակերպության գլխավոր տնօրենը:

Այս նախագծի շրջանակներում սա մեր առաջին հանդիպումն է, որի նպատակն է ներկայացնել ձեզ Նորագյուղի անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հյուսիսարևելյան տեղամասի շահագործման նախնական մոտեցումները: Նախագծի հաջող ընթացքի և ձեր համաձայնության դեպքում լինելու են ևս 3 հանդիպումներ:

Նախ ասեմ, որ տեղամասի բնական պայմանները բարենպաստ են, տեղամասի բաց շահագործման համար: Ստորերկրյա ջրերը, ինչպես նաև տեղամասի մշակումը բարդացնող տարբեր գեոդինամիկ երևույթներ բացակայում են՝ սողանքներ, և այլն: Տեղամասի տարածքն ունի 14,5հա մակերես, գյուղատնտեսական նպատակով չի օգտագործվում, անտառածածկությից զուրկ է: Ռադիոմետրական չափումները ցույց են տվել շինարարական աշխատանքներում անդեզիտաբազալտներից ստացվող շինարարական քարի, ինչպես նաև խճի օգտագործման հնարավորություն առանց սահմանափակման: Անդեզիտաբազալտները ձևաբանորեն ներկայացված են ծածկույթանման մարմնում բավական հաստատուն հզորությամբ:

Նախագծով նախատեսվում է բազալտներից արտադրել շինարարական խիճ և ավազ՝ համապատասխան պետական ստանդարտների տեխնիկական պահանջներին խիստ

համաձայն: Անդեզիտաբազալտների հաստատված պաշարները կազմում են մոտ 6,5մլն մՔ: Այս պաշարներն ըստ նախնական գնահատման կբավականանցնեն մոտ 20 տարի:

Տեղամսի շահագործման ժամանակ կստործվեն մոտ 30 աշխատատեղ, որոնց հիմնական մասը, առաջին հերթին կլինեն համայնքի ներկայացուցիչները համապատասխան որակավորում ունենալու պարագայում: Բնապահպանական առումով, կարելի է ասել հետևյալը՝ տեղամսը ներկայացված է քարքարոտ տարածքներով, որտեղ բացակայում են գետնաջրերը: Այդպիսի տարածքներում բաց եղանակով անդեզիտաբազալտի հանքավայրի շահագործումն առանձնակի բացասական ազդեցություն չի թողնի շրջակա միջավայրի վրա: Դրա մասին է վկայում նաև հարևանությամբ գործող տեղամասերի շահագործման փորձը: Տեղամսի տարածքը զուրկ է նաև շինարարական և կոմունիկացիոն կառույցներից: Շահագործումը նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ սխեմայով՝ անդեզիտաբազալտների արդյունահանումը նախատեսվում է իրականացնել էքսկավատորի միջոցով՝ հարկ եղած դեպքում նախապես, մեխանիկական եղանակով, բուլդոզեր-փխրեցուցիչի միջոցով կատարել նախնական փխրեցում, և առաջացող անդեզիտաբազալտների անհամաչափ, անկանոն տեսքի կտորները էքսկավատորներով բարձվելու են ավտոինքնաթափերի մեջ և տեղափոխվելու է ջարդող-տեսակավորող կայան: Այնտեղ վերամշակվելու են և այնտեղ էլ ստացվելու է համապատասխան մասնաբաժինների՝ ֆրակցիաների խիճ և ավազ: Շահագործական աշխատանքների վնասակար ազդեցությունը, շրջակա միջավայրի կարտահայտվի հիմնականում փոշեզոլայացմամբ և շարժիչներից մթնոլորտ զազերի արտանետմամբ:

Տեղամսի շահագործման ընթացքում շրջակա միջավայրի աղտոտվածությունը նվազագույնի հասցնելու նպատակով նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ բնապահպանական միջոցառումները՝ պարերաբար հսկել մթնոլորտային օդի աղտոտվածությունը բաց հանքում, ավտոճանապարհներին և մակաբացման ապարների կուտակման տեղերում, պահպանելով օդում փոշու սահմանափակ ներքի: Փոշեն ստեղծման նպատակով պարբերաբար կատարել ջրցանում, օգտագործվող սարքավորումները աշխատեցնել մի միայն տարրին վիճակում, օգտակար հանածոի հանությից հետո բաց լեռնային աշխատանքներով խախտված տարածքներում իրականացնել բարեկարգման ռեկուլտիվացիա աշխատանքներ, հարթեցնել օգտագործելով մակաբացման ապարները,

պատել հողածածկույթները և օգտագործել գյուղատնտեսական նպատկների համար: Տեղամսի շահագործումը չի բերի տեխնածին վտանգավոր երևույթների առաջացման, իսկ նախատեսված բնապահպանական միջոցառումների իրականացումը նվազագույնի կհասցնի վնասական ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա:

Շտրհակալություն ուշադրության համար, սիրով կպատասխանեմ ձեր հարցերին:

Մասնակից- Կռոշկա եք արտադրելու հա՞:

Ա. Բաղդասարյան- Խիճ, խճի տարբեր, շեբեն:

Բ. Թովմասյան- Էսպես ասեմ, հարևանությամբ ունենք գործող հանք, Արարատ ճանշինը հարևանությամբ գործում է և մեր բնակավայրից մոտ 5ր. հեռավորության վրա է, Էսբան ժամանակ որ ներդրություն տվել, Նոր Գեղի այգիներինա, փոշին: Բայց ասեմ, որ ես հաճախակի այցելել եմ էդ տարածք, միշտ էլ էդ ջրցաններով արվելա թե՛ ճանապարհները, թե՛ հանքի տարածքը, էս կողմ էն կողմ, ժողովրդի կողմից չկա տենց բաներ: Հանձինս մեր ժողովրդի կողմից, որ Արարատ ճանշինը միշտ մեզ, ինչ հարցով որ միշտ դիմել ենք, մենք երբեք, ու նայեն էլ ձեր հետ, էս չեմ էլ կասկածում, որ էդպեսա լինելու: Մեր համագործակցությունը լավա լինելու համայնքի պահով: Այսինքն կունենանք փողոցներ, որոնք պետքա խճապատվեն, ինչով պետքա, դուք մեր կողքին կլինեք, համայնքի: Դե աշխատատեղերի առումով, դե իհարկե, ճիշտա մեզակից մի քիչ հեռույա, բայց ունենում ենք զուտից, որ...

Ուզում եմ ասել, որ մեր բնակավայրին էդ փոշին այդքան էլ չի խանգարում, մեզ երբեքիցե չի խանգարել, գործող հանքի պահով եմ ասում, փոշին երբեք մեր կողմ չի գալիս:

Դե մնացած արդեն համագործակցության արդյունքում երբ որ սկսեք շահագործել, էդ ժամանակ արդեն հուսանք որ մեր բնակավայրի համար շատ լավ կլինի:

Ա. Բաղդասարյան- Ես մի բան չնշեցի, սոցիալակն ծրագրերի մասին, սոցիալական ծրագրեր են լինելու որոնք ամբազրվելու են ընդերքօգտագործման պայմանագրով, այսինքն պետությունը վերահսկում է նաև այդ միջոցով, և նաև համայնքը ինքը ամենալավը գիտի իր կարիքները: Երբ որ հարց առաջանա, իհարկե, պետք է դիմել և ինչ հնարավորություն ունենա, ընկերությունը իմ կարծիքով կաջակցի, էժան շեբենա, տարբեր բան կարա լինի: Օրինակ մի

տեղ մենք հանրային լսման էինք, առաջարկվեց, որ թաղման արարողությունների ժամանակ, որ կառուցապատում պետք լինի, նույնիսկ առանց բանի, տրամադրեն:

Բ. Թովմասյան- Համապատասխան տեխնիկա՞:

Ա. Բաղդասարյան- Տեխնիկա չէ, շեքենա, ավագա:

Մասնակից- ես հենց էդ էի ուզում ասել, մտքիս էդ կար ասելու, գերեզմաններում մարդկանց պետքա լինում, 4 մեշուկ, 5 մեշուկ, 10 մեշուկ:

Ա. Բաղդասարյան- Հա էլի, օրինակ որ էդ կոռեկա ասվածը որ բերեն լցնեն, իմ կարծիքով համագործակցությունը կլինի էլի:

Մասնակից- Բազալտի կոռեկայա էլի:

Բ. Թովմասյան- Բազալտա, կոռեկան խիճա: Մենց ասեմ, դրա փորձը մենք ունեցել ենք, Արարատ ճանշինին մենք դիմել ենք, դուք շեշտեցիք ձեր խոսքի մեջ, ինչ-որ փորք գումարային, փոքր գումարայինով ինքը մեզ շատա օգնել: Մենք ինչ մեքենա էլ որ տրամարդել ենք, ինքը միևնույնա, մեզ օգնելա, որովհետև բնականա, գյուղը դե զարգանումա, մենք փողոցներ ունենք որ պետքա խճապատվի գոնե էս պահին, մինչև ասֆալտապատումը, բայց հիմա համագործակցությունը ձեր հետա լինելու, չնայած վերջում ձեր ասածով պայմանագրի մեջ ինչ-որ կետ կներառվի, ոչ մի խնդիր:

Ա. Բաղդասարյան- Մենք նախագծում էլ ենք ներառելու, սոցիալական բաժին կա հատուկ, սոցիալական աջակցության հարցերի մասին:

Մասնակից- հանրությունը ոչ մեկ էլ դեմ չի փնի դրան, որովհետև իրականում դա գյուղին չի խանգարում, հողը արոտավայր չի, բարա էլի լրիվ: Այսինքն որ մնաց մեզ, ոչմի բանով պետք չի: Ինչ-որ բանով բյուջեն գումար կմտնի, բոլորիս պարզա, ձրի չի, գումար պետքա վճարվի:

Ա. Բաղդասարյան- Հիմա նույնիսկ կա կառավարության որոշման նախագիծ, որ, ինչքան գիտեմ 1% թե 2% շահույթից նաև համայնքի բյուջենա...

Մասնակից- Դե հիմա, ինչ էլ լինի օգուտա էլի:

Բ. Թովմասյան- Դե բացի էդ վարձակալական պայմանագիրը, բացի ամեն ինչը մի կողմ, շահույթից համայնքի բյուջեն կունենանք:

Մասնակից- Ասենք հիմա թաղամաս ունենք, որ ճամփերը սարքած չի, 10 ավտո շեքեն էլ, որ բերվի ցվի ճամփերին էլի օգուտա:

Բ. Թովմասյան- Մենք մի 200 հատ տնամերձ էլ բաժանել ենք 18թվականին երիտասարդ ընտանիքների, ովքեր որ 2-3 տղա ունեին...

Ա. Բաղդասարյան- Հա հա հասկացա, ոնց որ նախկինում էլի:

Բ. Թովմասյան- Հիմա նոր թաղամասում առայժմ ոռոգման ջուրնա քաշվել, մյուս տարի սոցիալակն ծրագրով խմելու ջուրը կլինի, ճանապարհ, դե լույսը կա:

Մասնակից- Շինարարություն կա՞ հիմա էս պահին:

Բ. Թովմասյան- Էս պահին մի քանի տուն արդեն կա: Ճիշտա, շատերի մոտ տնակներա առայժմ, բայց տուն էլ կա, կա որ արդեն պատրաստի տներ են:

Ա. Բաղդասարյան- Շատ բարի:

Բ. Թովմասյան- Ժողովուրդ ջան հարցեր ունեք՞ ներկայացուցիչներին:

Գյուղում ում էլ հարցնես կասի ինձի շատ հետաքրքիրա, ինչ ուզում եմ կա, որովհետև ծայրամասնա գյուղի, գյուղի տարածքի վերջնա:

Բ. Թովմասյան- Մենց ասեմ, մեր հանրությունը մի քիչ, թե՛ համայնքապետարանում, թե՛ բնակավայրերում, էս հարցերով մի քիչ պասիվ են: Հանրային լսումներին իրոք պասիվ են, տենց չեն մասնակցում էլի:

Ա. Բաղդասարյան- Ձեզ վստահում ենք:

Բ. Թովմասյան- Դե ինարկե: Մենք էսքան տարվա ընթացքում որևէ բան թարուն չենք արել: Ինչ արել ենք մեր հանրության հետ միշտ հաշվի նստել ենք, միշտ իրենց կարծիքը հաշվել ենք: Սա իրոք, գյուղի համար շատ լավ բանա էլի, էստեղ մենք էն չենք անում որ ինչ որ վատ բան անենք: Շնորհակալ ենք ձեզանից:

Ա. Բաղդասարյան- Մենք էլ ձեզանից:

Բ. Թովմասյան- Եթե հարցեր չունեք, մեկա հետագայում էլի մի բանի անգամ հանդիպելու ենք:

Բ. Թովմասյան- Մի քիչ բողոք որ լինի Նոր Գեղի կողմից կլինի, այդինների պաշտով էլի բողոք, թե չէ մենք չէ:

Մասնակից- Ջուր ցանեն փոշի շատ չլինի թե չէ ոչ մեկ չի բողոքի:

Մասնակից- Տրաքցնում են էլի:

Մասնակից- Չէ, տրաքացնել չկա: Պայթեցում չի նախատեսվում:

Ա. Բաղդասարյան- Մի քիչ էս տեղամասի բանը փխրունա ավելի:

Մասնակից- Բայց իմիջայլոց էս վերջերս էտքան չեն պայթեցնում: Առաջ էդ գմփզմփոցը լսվում էր, հիմա չենք լսում:

Մասնակից- Դե տեխնոլոգիայա փոխվել, հիմա երևի ավելի...

Ա. Բաղդասարյան- Էստեղ երեսպատման քարերի բան չկա, որ կարող էին պայթեցմամբ անեին, բայց չի նախատեսվում պայթեցում էս տեղամասում: Ուրիշ տեխնոլոգիայով է արդյունահանվելու էլի, էքսկավատորով, հիդրավլիկ մուրճով ակոսա բացում հետո էքսկավատորի կոշը գցում քաշում է ներքև, հետո տանում են արդեն մանրացնելու:

Բ. Թովմասյան- Եթե հարցեր չունենք, ավարտենք, շնորհակալ ենք ձեզանից:

Ա. Բաղդասարյան- Մենք էլ ենք շնորհակալ: Արձանագրությունը որ եղավ, արդեն...

Բ. Թովմասյան- Հա, կուղարկեք մեզ արձանագրությունը:

Հանրային քննարկումների վարող և

պատասխանատու Ջորավանի վարչական

դեկավար՝

«ԲԵՍԹ ՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊԸ՝

տնօրեն

«ԲԵՍԹ ՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊԸ՝

ներկայացուցիչ՝

«Գեոէկոնոմիկա» ՓԲԸ-ի

գլխավոր տնօրեն՝

Հանրային քննարկումների արձանագրող՝

Բ. Թովմասյան

Ա. Արսենյան

Ա. Ասոյան

Ա. Բաղդասարյան

Ա. Սոսյան

«ԲԵՍԹ ՄԱՅՆ.ԻՆ.Գ» ՍՊԸ կողմից նախաձեռնվող ՀՀ Կոտայքի մարզի Նաիրի համայնքի
անդեզիտաբազալտների հանքավայրի հարակից (հյուսիսարևելյան) տեղամասում
իրականացվող բնօրրոգագործման աշխատանքների վերաբերյալ հանքային
ընկերությունների նիստի մատենակիցների

ՑՈՒՑԱԿ

Կոտայքի մարզի, Նաիրի (Եղվարդ) համայնք

21.12.2023

Անուն Ազգանուն	Կոնտակտային տվյալներ	Ստորագրություն
Արմ Բաղդասարյան	«Երևան» ՍՊԸ փոփոխություն	(Արմ)
Արմեն Բաղդասարյան	«Երևան» ՍՊԸ փոփոխություն	Արմեն
Բաղդասարյան Գևորգ	094003364	Գևորգ
Նիկոլայ Յուրի	093889830	Նիկոլայ
Դավիթ Բաղդասարյան	093037752	Դավիթ
Բաղդասարյան Երվանդ	093384500	Երվանդ
Վահագն Մկրտչյան	098498122	Վահագն
Յուրայ Բաղդասարյան	07710-30-22	Յուրայ
Արմ Բաղդասարյան	055-91-00-10	Արմ
Գևորգ Նիկոլայ	077547679	Գևորգ
Արմ Մուսաբեկ	033573355	Արմ
Լադիսլավ Բաղդասարյան	Յուրայ Մկրտչյան 094-01-73-01	Լադիսլավ

ԲՆԱՊԱՀԱՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՊԼԱՆ

Գործողություն	Հնարավոր ազդեցություն	Առաջարկվող մեղմացման միջոցառումներ	Մշտադիտարկման ցուցիչ	Ծախսերը, հազ. դրամ	Կատարող	Վերահսկող
1	2	3	4	5	6	7
Նախապատրաստական աշխատանքներ						
Ճանապարհների և արտադրական հրապարակի կարգաբերում	Փոշու արտանետում	Արտադրական հրապարակի ջրցանում	հանքափոշի	300	«ԲԵՍԹ ՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊԸ	Բնապահպանական և ընդերքի տեսչական մարմին
	Դիզ. վառելիքի այրման արգասիքների արտանետում	Տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցների պլանային տեխնիկական զննումների իրականացում և միայն սարքին վիճակում օգտագործում, ցանկալի է դիզելային շարժիչների կլանիչներով ապահովում:	կախյալ մասնիկներ ածխածնի օքսիդ, ածխաջրածիններ, ազոտի օքսիդներ, մուր, բենզ(ա)պիրեն			
	Հողերի աղբոտում և աղտոտում	Տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցների պլանային տեխնիկական զննումների իրականացում և միայն սարքին վիճակում օգտագործում՝ բացառելու համար վառելիքի և յուղերի պատահական արտահոսքը, օգտագործված յուղերի հավաքում մետաղյա տակառներում և պահպանում հատուկ առանձնացված տեղերում՝ հետագա ուտիլիզացիայի համար առաջացած մետաղների և այլ թափոնների /անօգտագործելի պահեստամասեր և ավտոդոդեր/ հավաքում՝ հետագա ուտիլիզացիայի համար	հողերում նավթամթերքների պարունակությունը			

1	2	3	4	5	6	7
Արդյունահանման աշխատանքներ						
Հանքավայրի շահագործում	Մթնոլորտային օդի աղտոտում. ա/Փոշու արտանետում բ/ դիզ. վառելիքի այրման արգասիք- ների արտանետում	ա. արտադրական հրապարակների, մոտե- ցող ճանապարհների ջրցանում, բեռնա- տարների երթևեկություն ծածկված վիճակում, լցակայանների պարբերական ջրցանում բ. տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցների պլանային տեխնիկական զննումների իրա- կանացում և միայն սարքին վիճակում օգտագործում, աշխատանքների կատարման վայրում նյութերի /թափոնների բաց այրման բացառում	հանքավոշի, կախյալ մասնիկներ ածխածնի օքսիդ, ածխաջրածիններ, ազոտի օքսիդներ, մուր,բենզ(ա)պիրեն	ընթացիկ ծախսեր	«ԲԵՍԹ ՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊԸ	Բնապահպա- նական և ընդերքի տեսչական մարմին
	Հողերի խախտում	խախտված տարածքների ռեկուլտիվացիայի իրականացում՝ արդյունահանման աշխա- տանքների ավարտից հետո	-	ընթացիկ ծախսեր		
	Հողերի աղբոտում և աղտոտում	- դատարկ ապարների պահեստավորում հատուկ հատկացված տեղերում - օգտագործված յուղերի հավաքում մե- տաղյա տակառներում և պահպանում հա- տուկ առանձնացված տեղերում /օրինակ՝ վառելիքաքսուքային նյութերի պահեստում/ հետագա ուտիլիզացիայի համար: - առաջացած մետաղի և այլ թափոնը /անօգտագործելի պահեստամասեր և ավտո- դոդեր/ հավաքում՝ հետագա ուտիլիզացիայի համար - կենցաղային աղբի առանձին հավաքման տեղի կահավորում, աղբամանների տե- ղադրում աշխատակիցների հանգստյան տե- ղերում սննդի ընդունման կետերում կանո- նավոր աղբահանում:	հողերում նավթամթերքների պարունակությունը	ընթացիկ ծախսեր		

1	2	3	4	5	6	7
Հանքավայրի շահագործում	ազդեցություն բուսական և կենդանական աշխարհի վրա	- ապահովել վայրի բուսատեսակների բազմազանության ամբողջականությունը, բուսական ծածկույթի ջրապահպան, հողապաշտպան, կլիմայակարգավորիչ և ռեկրեացիոն հատկությունների անխաթարությունը, - ապահովել կենդանիների գենոֆոնդի և տեսակային բազմազանության պահպանությունը, պաշտպանությունը, բնականոն վերատադրությունը, կենդանիների բնակության միջավայրի ամբողջականության խախտման կանխումը, կենդանական տեսակների և դրանց պոպուլյացիաների ու համակեցությունների ամբողջականության պահպանությունը,	տարածքին բնորոշ վայրի բնության ներկայացուցիչների քանակ, աճելավայրերի և ապրելավայրերի տարածք, պոպուլյացիայի փոփոխություն	ընթացիկ ծախսեր	«ԲԵՍԹ ՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊԸ	
Ֆիզիկական ազդեցություններ	աղմուկ	- աղմկախլացուցիչների տեղադրում շարժական կայանների և սարքավորումների վրա - սարքավորումների կանխարգելիչ վերանորոգում աղմուկը նվազեցնելու նպատակով	աղմուկի մակարդակը և թրթռումների ազդեցությունը	ընթացիկ ծախսեր	«ԲԵՍԹ ՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊԸ	Բնապահպանական և ընդերքի տեսչական մարմին, առողջապահական և աշխատանքի տեսչական մարմին
Առողջություն և աշխատանքի անվտանգություն	վնասվածքներ և պատահարներ աշխատավայրում	- աշխատատեղերում, հասանելի վայրում, առաջին օգնության բժշկական արկղիկներ և հակահրդեհային միջոցների առկայություն, - աշխատակազմին համազգեստով և անվտանգության անհրաժեշտ միջոցներով ապահովվում, - անվտանգության սարքավորումների օգտագործման ուսուցանում, վերահսկում և պարտադրում:		ընթացիկ ծախսեր		